

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı

**GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE YOLSUZLUK ARASINDAKİ İLİŞKİ:
AMPİRİK BİR İNCELEME**

Abdulkadir BULUT

Doktora Tezi

Ankara, 2024

GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE YOLSUZLUK ARASINDAKİ İLİŞKİ: AMPİRİK BİR İNCELEME

Abdulkadir BULUT

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

Abdulkadir BULUT tarafından hazırlanan "Gelir Eşitsizliği ve Yolsuzluk Arasındaki İlişki: Ampirik Bir İnceleme" başlıklı bu çalışma, 27.12.2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Arzu AKKOYUNLU WIGLEY (Başkan)

Prof. Dr. Ali Tarkan ÇAVUŞOĞLU (Danışman)

Prof. Dr. İbrahim Erdem SEÇİLMİŞ (Üye)

Prof. Dr. Serdal BAHÇE (Üye)

Prof. Dr. Deniz AYTAÇ (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

Abdulkadir BULUT

“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr. Ali Tarkan AVUŐOđLU** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Abdulkadir BULUT

ÖZET

BULUT, Abdulkadir. *Gelir Eşitsizliği ve Yolsuzluk Arasındaki İlişki: Ampirik Bir İnceleme*, Doktora Tezi, Ankara, 2024.

Bu tez, yolsuzluk ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. İncelemeler, 1996-2019 yılları arasında 96 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeden oluşan geniş bir panel veri setini temel alan analizler içermektedir. Analizlerde iki aşamalı sistem GMM ve QML-FE olmak üzere iki farklı yöntem kullanılmaktadır. Gelir eşitsizliğinin ölçümü için Dünya Gelir Eşitsizliği Veri Tabanında Gini endeksi, Atkinson endeksinin çeşitli spesifikasyonları ve alt ve üst gelir gruplarının gelir paylarını içeren bir dizi ölçüt kullanılırken; yolsuzluk ölçütleri olarak da Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün Yolsuzluk Algılama Endeksi ve Dünya Bankası'nın Yolsuzluk Kontrolü Yüzdeleri Sıralaması kullanılmaktadır. Regresyon analiz sonuçları, yolsuzluğun önemli dağılımsal etkilerinin olduğunu göstermektedir. Analizlerde, Kuznets hipotezine benzeyen, değişkenler arasında ters U ile karakterize edilen asimetrik bir yapının varlığına yönelik bulgular elde edilmektedir. Bu asimetrik yapının bir boyutu, yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu yönündeki hâkim literatürle uyum gösterirken; diğer boyutu yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasında ters orantılı bir ilişki olduğuna dair bulgular sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler

Gelir Eşitsizliği, Gelir Dağılımı, Yolsuzluk, Kurumlar

ABSTRACT

BULUT, Abdulkadir. *The Relationship between Income Inequality and Corruption: An Empirical Analysis*, Ph.D. Dissertation, Ankara, 2024.

This thesis aims to analyse the relationship between corruption and income inequality. The analyses are based on a large panel data set of 96 developed and developing countries between 1996 and 2019. Two different methods, two-stage system GMM and QML-FE, are used in the analysis. Income inequality is measured using a set of measures from the World Income Inequality Database (WIID), including the Gini index, various specifications of the Atkinson index, and top and bottom income shares, while Transparency International's Corruption Perceptions Index (CPI) and the World Bank's Corruption Control Percentile Rank (CCR) are used as measures of corruption. The regression analysis results show that corruption has significant distributional implications. The analyses reveal the existence of an asymmetric structure between the variables characterised by an inverted U-shape, similar to the Kuznets hypothesis. While one dimension of this asymmetric structure is consistent with the prevailing literature that corruption and income inequality are positively correlated, the other dimension provides evidence of a negative relationship between corruption and income inequality.

Keywords

Income Inequality, Income Distribution, Corruption, Institutions

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM: GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE YOLSUZLUĞUN KAVRAMSAL TEMELLERİ VE GELİŞİMİ	5
1.1. GELİR EŞİTSİZLİĞİNİN KAVRAMSAL TEMELLERİ	5
1.1.1. Ekonomik Eşitsizlik Kavramı.....	5
1.1.2. Gelir Eşitsizliği	7
1.2. GELİR EŞİTSİZLİĞİNİN ÖLÇÜMÜ	8
1.3. KÜRESEL VE BÖLGESEL DÜZEYDE EŞİTSİZLİĞİN ZAMAN İÇERİSİNDE EVRİMİ	12
1.4. YOLSUZLUK KAVRAMI	16
1.5. YOLSUZLUK TÜRLERİ	19
1.5.1. Büyük (Grand) ve Küçük (Petty) Ölçekli Yolsuzluklar	19
1.5.2. Bürokratik/İdari, Siyasi Yolsuzluk ve Devletin Ele Geçirilmesi	21
1.5.3. Arızî, Sistematik ve Sistemik Yolsuzluk	22
1.5.4. Organize ve Organize Olmayan Yolsuzluk	23
1.5.5. Yaygın ve Keyfi Yolsuzluk	24

1.5.6. Anlaşmalı ve Cebri Yolsuzluklar	24
1.6. YOLSUZLUK BİÇİMLERİ	25
1.6.1. Rüşvet	25
1.6.2. Zimmet	26
1.6.3. İrtikâp.....	26
1.6.4. Dolandırıcılık	27
1.6.5. Kayırmacılık (İltimas).....	27
1.7. YOLSUZLUĞUN ÖLÇÜMÜ.....	27
2.BÖLÜM: GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE YOLSUZLUK ARASINDAKİ İLİŞKİ	30
2.1. YOLSUZLUĞUN GELİR EŞİTSİZLİĞİNİ ARTIRICI YÖNDE ETKİSİ.....	32
2.1.1. Yolsuzluk ve Gelir Eşitsizliği Arasındaki Pozitif İlişkinin Teorik Arka Planı	32
2.1.2. Yolsuzluk ve Gelir Eşitsizliği Arasındaki Pozitif ilişki Bulan Ampirik Literatür	34
2.2. YOLSUZLUĞUN GELİR EŞİTSİZLİĞİNİ AZALTICI YÖNDE ETKİSİ	40
2.2.1. Yolsuzluk ve Gelir eşitsizliği Arasındaki Negatif İlişkinin Teorik Arka Planı	40
2.2.2. Yolsuzluk ve Gelir Eşitsizliği Arasındaki Negatif ilişki Bulan Ampirik Literatür	42
2.3. YOLSUZLUK VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ ARASINDAKİ ASİMETRİK İLİŞKİ	44
3.BÖLÜM: YOLSUZLUĞUN GELİR EŞİTİZLİĞİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN AMPİRİK ANALİZİ.....	47
3.1. VERİ SETİ VE DEĞİŞKENLER.....	47
3.1.1. Gelir Eşitsizliği Değişkenleri	49
3.1.2. Yolsuzluk Göstergeleri.....	51
3.1.3. Kontrol Değişkenler	52
3.2. MODEL.....	54

3.3. TAHMİN YÖNTEMLERİ	56
3.4. BULGULAR	60
3.4.1. Yolsuzluk Algı Endeksinin Özet Gelir Eşitsizliği Göstergeleri Üzerindeki Ektisi	63
3.4.2. Yolsuzluk Algı Endeksinin Gelir Payları Üzerindeki Ektisi	69
3.4.3. Yolsuzluk Kontrol Yüzdeler Sıralamasının Gelir Eşitsizliği Göstergeleri Üzerindeki Ektisi	73
3.4.4. Yolsuzluk Kontrol Yüzdeler Sıralamasının Gelir Payları Üzerindeki Ektisi	77
3.5. BULGULARIN DAYANIKLILIK SINAMASI	80
SONUÇ	86
KAYNAKÇA	88
EK 1. Analizlere Dâhil Edilen Ülkeler	100
EK 2. Ükelere Göre CPI ve CCR Ortalamaları	101
EK 3. Sabit Etkiler Tahmin Sonuçları	103
EK 4. Orijinallik Raporu	105
EK 5. Doktora Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu	107

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Eşitsizlik ve Yolsuzluk Arasındaki Pozitif İlişki Üzerine Literatür	38
Tablo 2. Eşitsizlik ve Yolsuzluk Arasındaki Negatif İlişki Üzerine Literatür	43
Tablo 3. Eşitsizlik ve Yolsuzluk Arasındaki Doğrusal Olmayan İlişki Üzerine Literatür.....	46
Tablo 4. Değişkenlerin Tanımları ve Kaynakları.....	48
Tablo 5. Tanımlayıcı İstatistikler.....	49
Tablo 6. CPI'ın Özet Gelir Eşitsizliği Göstergeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Sistem GMM Sonuçları	63
Tablo 7. CPI'ın Gelir Dağılımı Göstergeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Sistem GMM Sonuçları	69
Tablo 8. CCR'ın Özet Gelir Eşitsizliği Göstergeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Sistem GMM Sonuçları	73
Tablo 9. CCR'ın Gelir Dağılımı Göstergeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Sistem GMM Sonuçları	77
Tablo 10. CPI'ın Özet Gelir Eşitsizliği Göstergeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin QML-FE Sonuçları	81
Tablo 11. CPI'ın Gelir Dağılımı Göstergeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin QML-FE Sonuçları.....	82
Tablo 12. CCR'ın Özet Gelir Eşitsizliği Göstergeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin QML-FE Sonuçları	83
Tablo 13. CCR'ın Gelir Dağılımı Göstergeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin QML-FE Sonuçları.....	84

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Lorenz Eğrisi	9
Şekil 2. Dünya Geneli İçin Gini Endeksi (2019).....	13
Şekil 3. Dünya İçin Gini Endeksi (1950-2020).....	14
Şekil 4. Gelir Seviyesine Göre Seçilmiş Gruplar İçin Gini Endeksi.....	15
Şekil 5. Bölgeler Arası Seçilmiş Gruplar İçin Gini Endeksi.....	16
Şekil 6. CPI'nin Gini endeksi üzerindeki marjinal etkisi.....	65
Şekil 7. CPI'nin A050 endeksi üzerindeki marjinal etkisi.....	67
Şekil 8. CPI'nin A075 endeksi üzerindeki marjinal etkisi.....	67
Şekil 9. CPI'nin A1 endeksi üzerindeki marjinal etkisi.....	68
Şekil 10. CPI'nin en alt %20'nin gelir payı üzerindeki marjinal etkisi.....	71
Şekil 11. CPI'nin en alt %40'ın gelir payı üzerindeki marjinal etkisi	72
Şekil 12. CPI'nin en alt %20'nin gelir payı üzerindeki marjinal etkisi.....	72
Şekil 13. CCR'nin Gini endeksi üzerindeki marjinal etkisi	75
Şekil 14. CCR'nin A050 endeksi üzerindeki marjinal etkisi	76
Şekil 15. CCR'nin A075 endeksi üzerindeki marjinal etkisi	76
Şekil 16. CCR'nin A1 endeksi üzerindeki marjinal etkisi.....	77
Şekil 17. CCR'nin en alt %20'nin gelir payı üzerindeki marjinal etkisi.....	79
Şekil 18. CCR'nin en alt %40'ın gelir payı üzerindeki marjinal etkisi.....	79
Şekil 19. CCR'nin en üst %20'nin gelir payı üzerindeki marjinal etkisi.....	80

GİRİŞ

Gelir eşitsizliğini azaltmak neredeyse ortak bir politik mutabakat ile dünya gündemini meşgul eden önemli bir konu olarak sıcaklığını korumaktadır. Yaygın ve kalıcı gelir eşitsizliği olgusu, son yıllarda araştırmacılar ve politika yapıcılar arasında ciddi endişelere yol açmıştır. Özellikle son otuz yılda, zaman içinde ve bölgeler arasında eşitsizlik seviyelerindeki artan eğilimleri ve bunun toplumun geneli üzerindeki yaygın yansımalarını vurgulayan geniş bir literatür ortaya çıkmıştır. Gelir eşitsizliği sadece maddi yoksunlukla açıklanamayacak eğitime erişim, sağlık hizmetleri, kaynak tahsisi, sosyal uyum, refah, tercihler, ekonomik fırsatlar gibi çeşitli sosyoekonomik faktörler üzerinde çok yönlü olumsuz etkilere sahiptir. Adil bir gelir dağılımı ile kapsayıcı ve sürdürülebilir bir büyüme elde etmek için sadece büyüme odaklı reformların dolaylı sonuçlarına güvenmek temel çözüm olmayabilir. Bunun yerine gelir eşitsizliğinin temel nedenlerini ele alan hedefe yönelik politikalar geliştirmek önem arz etmektedir.

Mevcut literatür, finansal gelişme, küreselleşme, işgücü piyasası kurumları, teknolojik ilerleme, kamu harcamaları, beşeri sermaye yatırımları, vergi politikaları ve kurumsal kalite gibi gelir eşitsizliğinin altında yatan çeşitli nedensel faktörler ve itici kuvvetler ortaya koymuştur. Bu çalışma son faktörü, yani kurumsal kaliteyi yolsuzluk özelinde kapsamlı bir şekilde irdelemektedir. Yolsuzluk sadece ahlaki bir mesele olmayıp aynı zamanda gelir dağılımında da bozulmalara yol açabilen yapısal bir problem olarak karşımıza çıkabilmektedir (Gupta ve diğerleri, 2002; Tanzi, 1998).

Bu iki olgu arasındaki bağlantı sezgisel olarak basit görünse de (daha fazla yolsuzluk daha fazla gelir eşitsizliğine yol açar), ampirik kanıtlar daha karmaşık bir ilişkiye işaret etmektedir. Yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi inceleyen önceki çalışmalar, bu değişkenler arasındaki ilişkiyi anlamak için kapsamlı çalışmalar yürütmüş ve veri farklılıkları, metodolojik yaklaşımlar ve incelenen ulusların özel bağlamı gibi çeşitli faktörlere atfedilebilecek karışık bulgular ortaya koymuşlardır. Daha açık bir ifadeyle, bu çalışmalar yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasında hem pozitif hem de negatif ilişkiler bulmuştur. Bu durum bir bakıma da çarkları aşındırma¹ ve çarkları yağlama²

¹ Çarkları aşındırma hipotezi yolsuzluğun süreç içerisinde ekonomik kalkınmayı engellediğini savunmaktadır.

² Çarkları yağlama hipotezi yolsuzluğun ekonomik faaliyetleri kolaylaştırarak verimliliği artırıcı etkilere sahip olabileceğini öne sürmektedir.

hipotezlerini çevreleyen tartışmaları yansıtmaktadır. Bununla birlikte, yolsuzluk ve eşitsizlik arasında ters U şeklinde doğrusal olmayan bir ilişki ortaya koyarak yukarıda bahsedilen iki farkı yaklaşımı bağdaştıran sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Yani, yolsuzluğun kontrol altına alınmasının gelir eşitsizliğini belirli bir eşiğe kadar arttırdığı ve daha sonra eşiğin üzerinde azalttığı bir eşik yolsuzluk seviyesine işaret etmektedir.

Literatürde yolsuzluğun gelir eşitsizliğini ekonomik büyümenin azalması, yanlış vergi sistemleri, yüksek varlık yoğunlaşması, yoksullukla mücadele programlarına ayrılan kaynakların azalması ve kurumlara olan güvenin azalması gibi bir dizi mekanizma aracılığıyla artırdığı öne sürülmektedir (Gupta ve diğerleri, 2002; Gyimah-Brempong ve De Gyimah-Brempong, 2006; Rose-Ackerman, 1999; Uslaner, 2006). Ancak diğer yandan, yolsuzluk ve kayıt dışı ekonominin birbirinin ikamesi mi yoksa tamamlayıcısı mı olduğuna dair açık bir teorik altyapı olmamasına rağmen (Dreher ve Schneider, 2010) yolsuzluğun kurumsal engelleri aşarak kayıt dışı sektörde yatırım, üretim ve istihdamı teşvik eden bir kanal olarak çalıştığı varsayılmaktadır. Blackburn ve Forgues-Puccio (2009) ise bu durumu yolsuzluğun bir ülkede ne derece organize olduğu ile ilişkilendirmektedir. Shleifer ve Vishny (1993) argümanına dayanan modellerinde, bürokratların organize olması ve “ortak bir tekel” gibi hareket etmesi halinde organize olmayan yolsuzluk davranışlarından kaynaklanan negatif dışsallıkları içselleştirebildiğini öne sürmektedir. Böylece, organize bir yolsuzluk ağı organize olmayan bir yolsuzluk ağına kıyasla rüşvet ödemelerini azaltabilmekte ve daha şeffaf ve öngörülebilir hale getirerek çarpıklıkları azaltabilmekte ve yoksulların lehine kamu mallarının sunumunu artırabilmektedir. Tüm bu faktörler bir araya geldiğinde yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasında doğrusal bir ilişkiden ziyade doğrusal olmayan bir ilişkiyi işaret etmektedir. Böylesi bir durumda ise, yolsuzluk kontrolü belirli bir eşiği aşmış ülkelerde yolsuzlukla mücadele reformlarının gelir eşitsizliğini azaltması beklenen bir durumken, özellikle yolsuzluğun yerleşik ve organize olduğu bölgelerde bu reformlar arzu edilmeyen sonuçlara yol açabilir ve gelir eşitsizliğini daha da artırabilir. Ancak, bu varsayımlar dikkatle değerlendirilmelidir. Gelir eşitsizliğini iyileştirmek için yolsuzluğa göz yumulması gerektiği yönündeki hatalı bir varsayım, verimsiz kurumsal yapılarla sonuçlanma ve “düşük verimlilik-kötü yönetim” tuzağına düşme riskini beraberinde getirmektedir (Andres ve Ramlogan-Dobson, 2011, s. 972). Leff'in (1964) yaklaşımı ile uyumlu olarak yolsuzluğun alt gelir gruplarına gelir transferi sağlayan bir bölüşüm ya da yeniden dağıtım mekanizması olarak işlev gördüğü öne sürülebilir. Dolayısı ile yolsuzluğun içselleştiği ülkelerde, yolsuzlukla mücadele politikalarına başlangıçta

direnç gösterilmesi olası bir durumdur. Bu nedenle, bu politikalara eş anlı olarak gelir eşitsizliğini azaltan politikaların eşlik etmesi veya en azından yolsuzlukla mücadele politikalarının en alt gelir gruplarının refah kayıplarını minimize edecek şekilde tasarlanması kritik önem taşımaktadır. Bir diğer ifadeyle, geçiş aşamasında zorunlu bir strateji olarak yolsuzluğa başvurmak zorunda kalan düşük gelirli bireylerin koşullarını özellikle dikkate alan politikaların formüle edilmesi elzemdir.

Bu çalışma, yolsuzluk ile gelir eşitsizliği arasındaki karmaşık ilişkinin genellikle gözden kaçan bir yönünü aydınlatmayı amaçlayarak ve farklı bakış açılarını ve bulguları sentezleyerek, değişkenler arasında doğrusal olmayan bir ilişkinin varlığını ampirik olarak araştırmaktadır. Diğer bir deyişle, yolsuzluğun gelir eşitsizliği üzerinde ters U şeklinde karakterize edilen asimetric bir etkiye sahip olup olmadığını incelemektedir. Bu monotonik olmayan yapı, gelir eşitsizliği ve yolsuzluk arasındaki ilişkiye uyarlanan Kuznets eğrisi teorisi bağlamında temellendirilebilir.

Yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasındaki doğrusal olmayan ilişkiyi araştırmak için, çeşitli kaynaklardan derlenen ve 1996-2019 döneminde 96 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeyi kapsayan bir panel veri seti kullanılmaktadır. Analizimizde, gelir eşitsizliğinin çok yönlü doğasını kapsamlı bir şekilde yakalamak için, her biri kendine özgü güçlü yönleri ve sınırlamaları olan Gini endeksi, Atkinson endeksleri ve gelir payları dâhil olmak üzere bir dizi ölçüt kullanılmaktadır. Benzer şekilde, yolsuzluğun farklı boyutlarını ele alan ve her biri farklı metodolojiler ve kriterler kullanan CPI (Yolsuzluk Algı Endeksi) ve CCR (Yolsuzluk Kontrol Yüzdeleri Sıralaması) olmak üzere iki farklı yolsuzluk ölçütü kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra, veri setinin yapısına özgü sorunları ele almak için kısa dönem dinamik paneller için tasarlanmış Sistem GMM ve QML-FE olmak üzere iki farklı yöntemden yararlanılmaktadır. Böylece, gelir eşitsizliği ve yolsuzluk arasında doğrusal olmayan ilişkide farklı gelir eşitsizliği ve yolsuzluk ölçütleri ve yöntemler kullanılarak çalışmanın hem kapsamı genişletilmiş hem de sonuçların güvenilirliği güçlendirilmiştir.

Bilgimiz dâhilindeki literatür göz önünde bulundurulduğunda, yolsuzluğun gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini doğrusal olmayan bir perspektiften ele alan çalışmaların hem içerik hem de analiz bakımından yeterli düzeyde olmadıkları görülmektedir. Bu çerçevede bu tez, yolsuzluğun gelir eşitsizliği üzerindeki doğrusal olmayan etkisine

ilişkin kapsamlı bir analiz sunmanın yanı sıra, yolsuzluk ve gelir eşitsizliğini azaltmaya yönelik kanıta dayalı politika müdahaleleri için bir temel sağlamayı hedeflemektedir.

Çalışma, giriş ve sonuç kısımları dışında üç bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm, gelir eşitsizliği ve yolsuzluğun kavramsal temellerini ele almakta, ölçüm yöntemlerini ve zaman içindeki gelişimini inceleyerek zemin hazırlamaktadır. İkinci Bölüm, gelir eşitsizliği ve yolsuzluk arasındaki karmaşık ilişkiye odaklanmakta ve bu iki kavram arasındaki hem pozitif hem de negatif ilişkilerin teorik ve ampirik temellerini araştırmaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümünde, kapsamlı bir dizi ölçüt kullanarak gelir eşitsizliği ve yolsuzluk arasındaki doğrusal olmayan ilişkiye yönelik bulgular sunulmaktadır. Sonuç bölümünde ise, çalışmanın bulguları politika ve gelecekteki araştırmalar için daha geniş çıkarımlar bağlamında tartışılmaktadır.

1. BÖLÜM

GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE YOLSUZLUĞUN KAVRAMSAL TEMELLERİ VE GELİŞİMİ

1.1. GELİR EŞİTSİZLİĞİNİN KAVRAMSAL TEMELLERİ

Bu bölümde eşitsizlik kavramları, tanımları ve gelişimi ele alınmaktadır. Ekonomik eşitsizlik gelir, ücret, servet ve fırsatlar gibi çeşitli boyutları kapsamaktadır. Bu çalışmanın temel odak noktası ekonomik değişkenlerle daha yakın ilişkili olan gelir eşitsizliğidir. Ekonomik eşitsizlik kavramlarına ve gelir eşitsizliğinin bu araştırmadaki önemine genel bir bakış sunulduktan sonra gelir eşitsizliğinin ölçümü detaylı bir şekilde ele alınmaktadır.

1.1.1. Ekonomik Eşitsizlik Kavramı

İktisat politikalarının en temel amacı bir ülkedeki refah seviyesini artırmaktır. Ekonomik büyüme bu amaç için gerekli bir koşul olmakla birlikte yeterli değildir. Ekonomik büyüme sonucu artan refahın toplumun farklı kesimleri arasında nasıl paylaşıldığı da ekonomik büyüme kadar önem arz etmektedir.

Kalıcı ve acil bir sorun olan ekonomik eşitsizlik, son zamanlarda ekonomik ve sosyopolitik tartışmaların ana temalarından biri olmuştur. Bu konu, bireyler, toplumlar ve bir bütün olarak küresel ekonomi üzerindeki derin etkisi nedeniyle son yıllarda giderek artan bir ilgi görmektedir. Bu artan ilgi, akademik araştırmalarda, dönüm noktası niteliğindeki yayınlarda ve politika tartışmalarında kendini göstermektedir. Özellikle, 1970'lerde Atkinson'un *Eşitsizlik Ekonomisi* (1975) ve Sen'in *Ekonomik Eşitsizlik Üzerine* (1973) gibi etkili yayınlarla birlikte ortaya çıkan bu ilgi artışıyla birlikte ölçümlerin iyileştirilmesi, eğilimlerin analiz edilmesi ve ekonomideki karmaşık nedensel bağlantıların anlaşılmasına odaklanan önemli bir araştırma birikimi ortaya çıkmıştır (Salverda ve diğerleri, 2009, s. 4).

Amartya Sen'in (1973) ekonomik eşitsizliğe bakış açısı, eşitsizliğin hem basit hem de karmaşık olan ikili tabiatını yansıtmaktadır. Bir yandan, farklı ortam ve toplumlardaki

insanları harekete geçirecek kadar basit ve sezgisel olarak çekici iken, diğer yandan eşitsizlikle ilgili kesin ifadelerde bulunmakta zorluklara yol açan oldukça karmaşık bir olgudur. Sen (1991) ekonomik eşitsizliği, bazı insanların yoksul, belki de tamamen yoksun olduğu, diğerlerinin ise varlıklı yaşamlar sürdürdüğü bir durum olarak tanımlamaktadır. Bir başka deyişle, ekonomik değişkenlerin bir gruptaki bireyler arasında, bir nüfustaki gruplar arasında veya ülkeler arasında nasıl dağıtıldığı ile ilgilidir (Afonso ve diğerleri, 2015, s. 2). Ekonomik eşitsizlikler, ekonomik bir etkiye veya ekonomik bir kökene sahip eşitsizlikler olarak tasavvur edilebilirler ve bu süreçlere bir girdi olduğu kadar altta yatan ekonomik sürecin bir sonucu da olabilirler (Salverda ve diğerleri, 2009, s. 8).

Ekonomik eşitsizlik çok yönlü ve karmaşık bir kavramdır. Bu çerçevede, tartışmalar genellikle "çıktı eşitsizliği" ve "fırsat eşitsizliği" perspektifleri üzerinden yürütülmektedir. İlk yaklaşım, ekonomik refah, yaşam standartları, kazançlar ve gelir gibi unsurları kapsayan bireysel ekonomik sonuçlardaki farklılıkları incelemektedir ve çoğunlukla gelir veya servet düzeyindeki eşitsizlik ile ilişkilendirilmektedir. İkinci yaklaşım ise, bireylerin kontrolü dışındaki koşulların (etnik köken, köken aile, cinsiyet gibi) ne derece farklı olduğuna bakmaktadır. Bu anlamda, Amartya Sen (1991) bir yaşam türünü diğerine tercih etme özgürlüğüne vurgu yapmaktadır. Bu doğrultuda, geliri eşitlemek amaç olmamalıdır, çünkü tüm insanlar geliri aynı şekilde refah ve özgürlüğe dönüştüremeyebilirler. Dolayısıyla, eşitlenmesi gereken şey yaşam araçları değil, insanlara kendi seçtikleri bir yaşamı sürdürme özgürlüğü veren gerçek yaşam fırsatlarıdır (Afonso ve diğerleri, 2015, s. 1). Ekonomik eşitsizlikler öncelikle bireylerin arzu ettikleri yaşamları sürdürebilmeleri için mevcut fırsatlarda ortaya çıkmaktadır. Sağlık, eğitim ve sosyal ilişkilerdeki eşitsiz sonuçlarla ilişkilendirilen bu tür fırsat eşitsizlikleri genel eşitsizliğin şekillenmesinde önemli bir rol oynasa da bunların ölçümleri önemli zorluklar teşkil etmektedir (Bourguignon, 2018; Salverda ve diğerleri, 2009).

Mevcut literatür, ekonomik eşitsizliği ağırlıklı olarak gelir ve servet eşitsizliği üzerinden ele almaktadır. Bu çalışma, ekonomik eşitsizliğin başlıca tetikleyicisi ve temel taşı olarak kabul edilmesi, ekonomik değişkenlerle daha yakın ilişkili olması ve ölçüm imkânları nedeniyle özellikle gelir eşitsizliğine odaklanmaktadır.

1.1.2. Gelir Eşitsizliği

Gelir eşitsizliği, belirli bir nüfus içindeki bireyler veya haneler arasında gelirin eşit olmayan dağılımını ifade etmektedir. Gelir, işgücü kazançlarını (ücretler, maaşlar ve ikramiyeler gibi), temettülden elde edilen sermaye gelirlerini, tasarruf hesaplarındaki faizleri, gayrimenkul kiralalarını ve sosyal yardımları, kamu emekli maaşlarını ve diğer hükümet transferlerini kapsamaktadır. Bunun yanı sıra, bireysel gelir ile aile geliri, vergi öncesi gelir ile vergi sonrası (harcanabilir) gelir ve emek kazancı ile sermaye geliri arasında ayırım yapmak da mümkündür (Trapeznikova, 2019, s. 2).

Gelir eşitsizliği yalnızca maddi yoksunlukla açıklanamayacak bir dizi zararlı sonuçlar doğurmaktadır. Eşitsizliğin sosyoekonomik sonuçlar üzerindeki birçok olumsuz etkisini ortaya koyan geniş bir literatür mevcuttur (Alesina ve Rodrik, 1994; A. G. Berg ve Ostry, 2017; Dabla-Norris ve diğerleri, 2015; Furman ve Stiglitz, 1998; Keefer ve Knack, 2002; Ostry ve diğerleri, 2014; Schneider, 2016; Stiglitz, 2015). Her ne kadar bir dereceye kadar eşitsizliğin piyasa ekonomisinin etkin işleyişi ve yatırım-büyümeye yönelik müşevvik unsurlarının sağlanması için gerekli olduğu ileri sürülse de, optimal olarak kabul edilen üzerinde uzlaşmış bir eşitsizlik düzeyi yoktur. Kabul edilebilir bir eşitsizlik düzeyini neyin oluşturduğuna dair anlayışlar, farklı ideolojiler, kültürler ve ekonomik teoriler arasında önemli farklılıklar göstermektedir. Ancak, yakın zamanda yapılan araştırmalar gelir eşitsizliğinin orta ve uzun vadede büyümeyi ve sürdürülebilirliği olumsuz yönde etkilediğine dair kayda değer kanıtlar sunmaktadırlar (Berg ve Ostry, 2011; Dabla-Norris ve diğerleri, 2015; Ostry ve diğerleri, 2014). Bununla birlikte yüksek eşitsizlikler, karar alma gücünün birkaç kişinin elinde toplanmasına, insan kaynaklarının optimal olmayan bir şekilde kullanılmasına, siyasi ve ekonomik istikrarsızlığa yol açmakta ve kriz riskini beraberinde getirmektedir (Dabla-Norris ve diğerleri, 2015, s. 5). Ayrıca artan eşitsizlikler sosyal sermayeyi (güveni) azaltarak (Uslaner ve Brown, 2005) ve siyasi ve toplumsal huzursuzluğu artırarak (Barro, 2000) büyük ekonomik maliyetlere de yol açabilmektedir.

Öte yandan gelir eşitsizliği toplumda doğrudan yansımaları olan bir faktördür. Pickett ve Wilkinson (2010) "The Spirit Level" adlı çalışmada, daha eşitsiz toplumların daha eşit toplumlara kıyasla ortalama olarak önemli ölçüde daha kötü sosyal sonuçlara (düşük yaşam beklentisi, düşük eğitim nitelikleri, yüksek suç oranı, yüksek oranda

ergen hamilelikleri, yüksek ruh sağlığı sorunları vakaları vb.) sahip olduğunu öne sürmekte ve buna ilişkin ampirik bulgular sunmaktadır.

Özellikle, 1980'lerde dünya çapında esen liberalleşme ve küreselleşme rüzgârı yüksek ekonomik büyüme oranları ve refah artışları getirmiş, ancak ülke içi ve ülkeler arası gelir eşitsizliklerini kapatmada başarılı olamamıştır. Dahası, ekonomik liberalleşme politikalarının başlattığı hızlı kurumsal dönüşümlere ayak uydurulamaması, üretim ve mübadele süreçlerinde kayıt dışı faaliyetlerin yaygınlaşmasına da yol açmıştır. Liberal dönüşümün düşük gelir gruplarına yüklediği refah maliyetini telafi etme motivasyonu ya da mevcut refahı artırma hırsıyla ortaya çıkan bu kayıt dışılıklardan biri de yolsuzluk şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Dolayısı ile piyasa sistemine uyum sürecinde yolsuzluk faaliyetlerinin artan gelir eşitsizlikleri ile mücadelede refah kayıplarını telafi için bir araç olarak kullanılması muhtemeldir. Bu doğrultuda, yolsuzluğun yerleşik olduğu ekonomilerde yolsuzluğu azaltmaya yönelik girişimler, paradoksal olarak başlangıçtaki gelir eşitsizliklerini daha da kötüleştirebilir. Bu nedenle, geçiş aşamasında zorunlu bir strateji olarak yolsuzluğa başvurmak durumunda kalan en alt gelir grubuna ait bireylerin koşullarını özellikle dikkate alan politikaların formüle edilmesi elzemdir.

1.2. GELİR EŞİTSİZLİĞİNİN ÖLÇÜMÜ

Gelir eşitsizliği konusuna artan ilgi, eşitsizliği ölçmek için kullanılan yöntemlerin de çeşitlenmesine yol açmıştır. Bu yöntemler arasındaki farkların detaylı bir tartışması bu çalışmanın kapsamını aşmaktadır. Bu nedenle, bu bölümde, çalışmada kullanılan gelir eşitsizliği ölçüm yöntemleri açıklanmaktadır.

Gelir eşitsizliğinin ölçülmesi temelde, ülkeler arasında veya zaman içinde farklı bireylerin veya grupların gelir dağılımlarının karşılaştırılmasını içermektedir. Gelir eşitsizliği ölçümlerinin yaygın olarak atıfta bulunulan şu beş kıstası karşılaması beklenmektedir (Cowell, 2000):

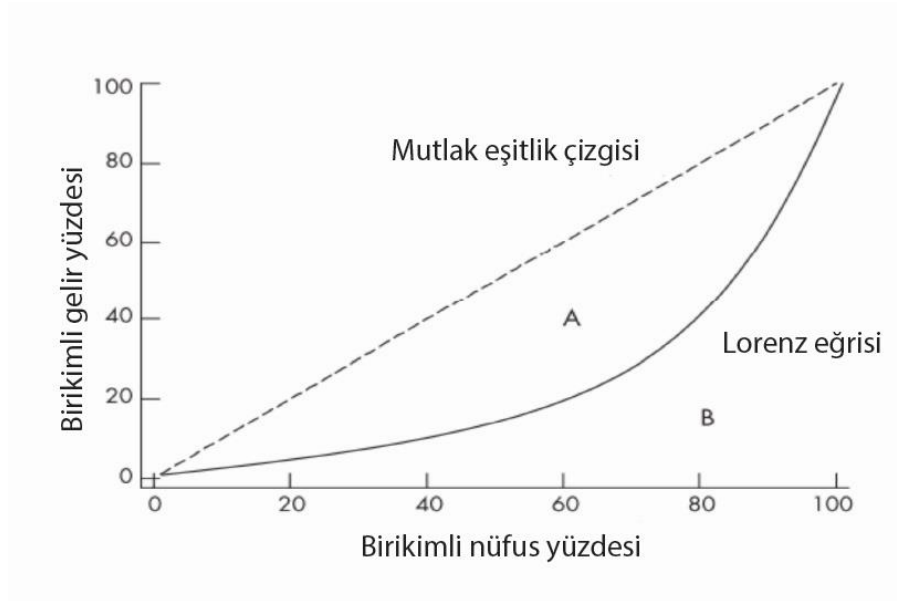
- 1) Anonimlik veya Simetri İlkesi: Eşitsizlik ölçümü, karşılaştırılan bireylerin veya grupların gelir dışı özelliklerinden bağımsızdır.

- 2) Ölçek Bağımsızlığı İlkesi: Eşitsizlik ölçüsü tüm gelirlerdeki oransal değişikliklere karşı duyarsız olmalıdır (örneğin gelirlerin bir sabitle çarpılması veya ölçüm biriminin değişmesi).
- 3) Dalton'un (1920) Nüfus İlkesi: Özdeş nüfusların birleşmesi eşitsizlik ölçüsünü değiştirmemelidir.
- 4) Pigou-Dalton Transfer İlkesi: Gelir görelî konumları değiştirmeyecek şekilde daha zengin bir birey veya gruptan daha fakir bir birey veya gruba aktarılırsa, eşitsizlik ölçüsü azalmalıdır (Dalton, 1920).
- 5) Ayrıştırılabilirlik İlkesi: Genel gelir eşitsizliği düzeyi tutarlı bir şekilde, alt gruplar içindeki eşitsizliğe ve alt gruplar arasındaki eşitsizliğe ayrıştırılabilir.

Hangi eşitsizlik ölçütünün kullanılacağına seçimi, sorulan spesifik araştırma sorusuna bağlıdır. Bu kıstaslar yardımıyla, farklı gelir eşitsizliği ölçümlerinin kullanım amacına göre uygunluğu değerlendirilebilmektedir.

Mevcut eşitsizlik ölçümleri arasında en yaygın olarak kullanılan ölçüm 1912 yılında İtalyan istatistikçi Corrado Gini tarafından geliştirilen Gini endeksidir. Gini endeksinin hesaplanması Lorenz eğrisine dayanmaktadır. Lorenz eğrisi, bir toplumda nüfus içindeki gelir eşitsizliğinin grafiksel bir gösterimidir (Şekil 1).

Şekil 1. Lorenz Eğrisi

Kaynak: De Maio (2007)

Lorenz eğrisi, nüfusun kümülatif yüzdesi tarafından kazanılan toplam gelirin yüzdesini göstermektedir. Şekilde dikey eksen gelir veya servetin kümülatif yüzdesini, yatay eksen ise nüfusun kümülatif yüzdesini ve köşegen çizgi, bir toplumdaki gelir dağılımının mutlak eşitliğine ilişkin varsayımsal bir çizgiyi temsil etmektedir. Bu çizgiden herhangi bir sapma, gelir veya servet dağılımındaki eşitsizliği göstermektedir. Bir toplumdaki gelir eşitsizliğinin göreceli derecesinin kısa ve özet bir ölçüsü olan Gini endeksi ise, köşegen ile Lorenz eğrisi arasındaki alanın, eğrinin içinde yer aldığı 45 derecelik doğrunun altındaki toplam alana bölünmesiyle elde edilmektedir (Şekil 1: Gini endeksi= $A / A + B$). Gini endeksi 0 ile 1 arasında değerler almakta, 0 tam eşitliği, 1 ise tam eşitsizliği (sadece bir kişinin bütün gelire sahip olduğu durumu) temsil etmektedir. Daha yüksek bir Gini endeksi daha büyük gelir eşitsizliğine işaret etmektedir. Gini endeksi aşağıdaki denklem (1) kullanılarak hesaplanmaktadır (McGregor ve diğerleri, 2019):

$$Gini = 1 - \sum_{i=1}^N (x_i - x_{i-1})(y_i - y_{i-1}) \quad (1)$$

Gini endeksi yukarıdaki kriterlerden dördünü (Anonimlik veya Simetri İlkesi, Ölçek Bağımsızlığı İlkesi, Dalton'un (1920) Nüfus İlkesi, Pigou-Dalton Transfer İlkesi) karşılamaktadır. Ancak, Gini endeksi ayrıştırılabilir özellikte değildir; yani Gini endeksi, grup içi ve gruplar arası eşitsizliğe ayrılamayan bir genel eşitsizlik ölçüsüdür. Örneğin, bir nüfus için Gini katsayısı yüksekse, bunun gruplar içindeki eşitsizlikten mi, gruplar arasındaki eşitsizlikten mi yoksa her ikisinden mi kaynaklandığı net değildir. Bununla beraber, Gini endeksi Lorenz eğrilerinin şekillerini dikkate almamaktadır. Öyle ki, farklı ülkelerin Lorenz eğrileri kesişebilir ve bu da ülkeler için farklı gelir dağılımı yapılarına işaret edebilir, ancak yine de çok benzer Gini katsayısı değerleriyle sonuçlanabilir (Atkinson, 1970). Bu da Gini endeksleri arasındaki karşılaştırmanın karmaşık ve yanıltıcı olabileceği anlamına gelmektedir. Ayrıca, Gini endeksi, dağılımın ortasına aşırı duyarlıken dağılımın alt ve üst kısımlarındaki değişikliklere daha az duyarlıdır (Cobham ve Sumner, 2013; Cowell, 2000). Bu, dağılımın ortasındaki insanların gelirlerindeki küçük bir değişikliğin Gini endeksinde büyük bir değişikliğe yol açabileceği, uçlardaki büyük bir değişikliğin ise Gini endeksinde büyük bir etkiye sahip olmayabileceği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, gelir spektrumunun ortasındaki eşitsizliklere karşı oldukça hassas olan Gini endeksi "tarafsız" ya da "değerden bağımsız" değildir (De Maio, 2007). Bu kısıtlamalara rağmen, Gini endeksi eşitsizlik

araştırmalarında yaygın olarak kullanılmaktadır ve gelir eşitsizliğinin en popöler ölçüsü olmaya da devam etmektedir.

Gini endeksi gibi özet ölçümler genellikle gelir eşitsizliğini değerlendirmek için “bilimsel” bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir. Ancak, (Atkinson, 1970, 1975; Sen, 1973) bu ölçümlerin sadece bilimsel olmadığını, aynı zamanda gelir dağılımlarının farklı noktalarındaki eşitsizliğe verilecek ağırlığa ilişkin örtük sosyal yargıları içerdığini öne sürmektedir. Bu bağlamda, Atkinson (1970), örtük ya da iyi tanımlanmamış normatif temellere sahip mevcut eşitsizlik endekslerine alternatif olarak yeni bir eşitsizlik endeksi önermiştir. Atkinson endeksi aşağıdaki şekilde hesaplanmaktadır³ (Litchfield, 1999):

$$A_{\varepsilon} = 1 - \left[\frac{1}{N} \sum_1^N \left(\frac{y_i}{\mu} \right)^{1-\varepsilon} \right]^{\frac{1}{1-\varepsilon}} \quad (2)$$

Atkinson endeksi, sosyal refah fonksiyonuna dayalı bir eşitsizlik ölçüsüdür. Endeks değerlerinin teorik aralığı Gini endeksinde olduğu gibi 0 ile 1 arasında olup, 0 değer tam eşit dağılım durumunu ifade etmektedir. Atkinson endeksi gelirlerin eşit olarak dağıtılması halinde şu anki toplam gelirin aynı sosyal refah seviyesine ulaşmak için gerekli olacak gelir oranı olarak yorumlanmaktadır. Örneğin, endeks değer 0.30 ise, gelir dağılımlarının eşit olması durumunda toplam gelirin %70'i ile aynı sosyal refah seviyesine ulaşmanın (belirli sosyal refah fonksiyonuna göre) mümkün olacağı anlamına gelmektedir.

Atkinson endeksi daha önce belirtildiği gibi normatif bir ölçümdür, yani dağılımların farklı noktalarındaki gelirlere verilen ağırlıkla ilgili sosyal bir yargıya dayanmaktadır. Eşitsizlikten kaçınma parametresi (duyarlılık parametresi) ε , bu yargıyı yansıtmaktadır. ε sonsuza yaklaştığıça, Atkinson endeksi gelir dağılımlarının alt ucundaki değişikliklere daha duyarlı hale gelirken 0'a yaklaştığıça dağılımların üst ucundaki değişikliklere daha duyarlı hale gelmektedir. Bir başka ifade ile ε parametresi yükseldikçe, sosyal refah fonksiyonu Rawls'un (1971) toplumun sadece en düşük gelirliilerin refahı ile ilgilendiği Maksimum Kuralına yaklaşmaktadır. Bu parametre 0 ise, toplam refahın dikkate alındığı faydacı bir sosyal refah fonksiyonuna karşılık gelmektedir, yani araştırmacı gelir dağılımlarının niteliği konusunda kayıtsızdır.

³ Burada A_{ε} Atkinson endeksi, y_i i bireyinin geliri, μ ortalama gelir ve ε eşitsizlikten kaçınma parametresidir.

Atkinson endeksi yukarıdaki gelir eşitsizliği ölçümlerinin karşılaması beklenen beş kıstası da karşılamaktadır⁴. Atkinson endeksinin diğer ölçümlere kıyasla temel avantajı duyarlılık parametresinin farklı değerlerini kullanarak araştırmacıya sosyal yargıları hesaba katma imkânı sunmasıdır. Bu da gelir eşitsizliğinin normatif temellerde daha derinlemesine araştırılmasına olanak tanımaktadır.

Şimdiye kadar ele alınan Lorenz eğrisi, Gini endeksi ve Atkinson endeksi gibi eşitsizlik ölçütleri gelir dağılımının tamamını dikkate almaktadır. Diğer bir ifadeyle, toplumdaki genel eşitsizlik düzeyini ölçmektedirler. Dolayısıyla, ortalama gelir eşitsizliğinin bir ekonomi içindeki gerçek gelir dağılımının yalnızca çok sınırlı bir açıklamasını sunmaktadırlar. Yaygın olarak kullanılan diğer bir gelir eşitsizliği ölçüsü ise dağılımın belirli noktalarına veya bölgelerine odaklanan gelir paylarıdır. Gelir payları, toplumdaki farklı gruplar tarafından (en yoksul %20'lik ya da en zengin %20'lik gibi) kazanılan gelirin toplam gelire yüzdesinin bir ölçüsüdür.

Bu ölçümün temel avantajı, hesaplanmasının ve sezgisel olarak yorumlanmasının kolay olmasıdır. Ancak bu ölçüm yöntemi transfer ilkesini zayıf bir şekilde karşılamaktadır (Trapeznikova, 2019, s. 9). Örneğin, gelir nispeten zengin bireylerden nispeten yoksul bireylere transfer edildiğinde, özellikle transferler aynı yüzdeler dilimler içinde gerçekleşirse genel eşitsizlik ölçümü artmayacaktır. Bu sınırlılıklarına rağmen bu ölçüm yöntemi eşitsizlik ve yolsuzluk arasındaki ilişkiyi inceleyen ampirik literatürde sıklıkla kullanılmıştır (Chong ve Gradstein, 2007; Dobson ve Ramlogan-Dobson, 2010; Nel, 2020).

1.3. KÜRESEL VE BÖLGESEL DÜZEYDE EŞİTSİZLİĞİN ZAMAN İÇERİSİNDE EVRİMİ

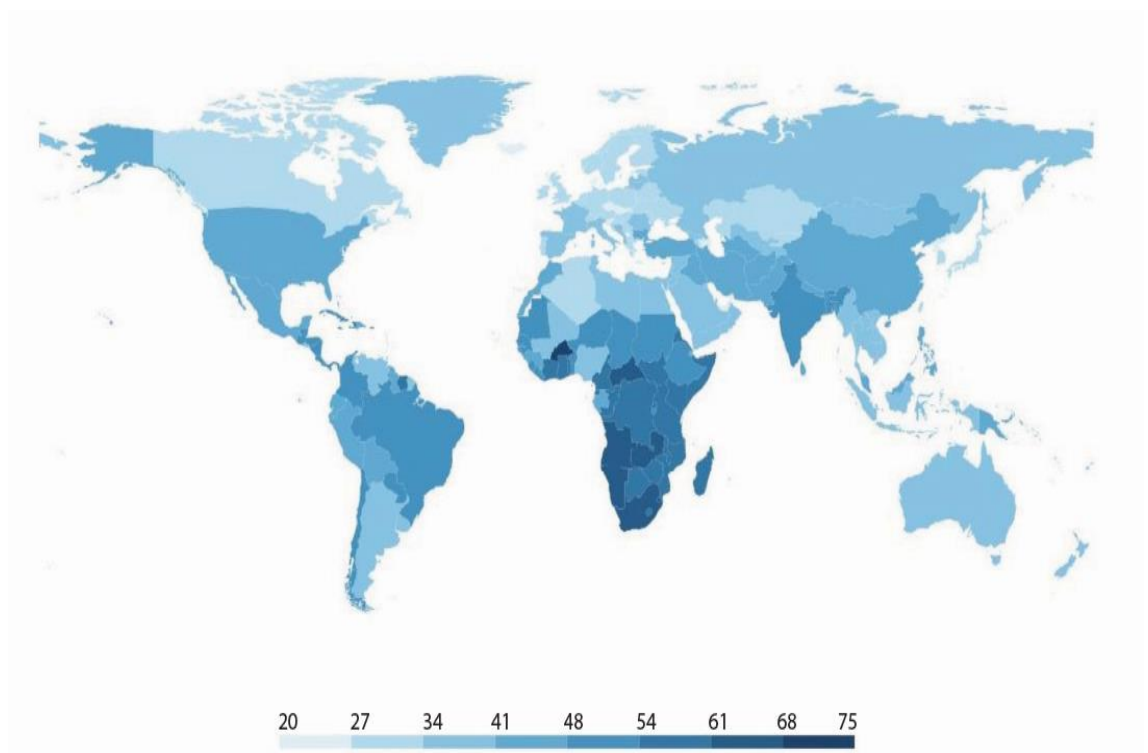
Bu bölümde, küresel ve bölgesel düzeyde gelir eşitsizliğindeki eğilimler, literatürde en yaygın kullanılan ölçüt olan Gini endeksi vasıtasıyla analiz edilmektedir⁵. Önceki bölümde açıklandığı üzere, Gini endeksi 0 ile 100 arasında değişmekte ve daha yüksek bir seviye daha yüksek eşitsizlik seviyelerine karşılık gelmektedir.

⁴ Atkinson endeksi iki bileşene ayrıştırılabilir: gruplar arası eşitsizlik ve grup içi eşitsizlik. Ancak grup içi ve gruplar arası eşitsizliğin iki bileşeni toplam eşitsizliği yansıtmamaktadır (Litchfield, 1999).

⁵ Bu karşılaştırmalı analiz için Dünya Gelir Eşitsizliği Veri Tabanının “verileri görselleştirme” uygulamasından yararlanılmıştır.

Küresel ölçekte kalıcı bir sorun olan gelir eşitsizliği, ülkeler arasında keskin farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkları görselleştirmek için Şekil 2, 2019'da (veya mevcut en yakın yılda) Gini endeksi ile ölçülen daha yüksek veya daha düşük eşitsizlik seviyelerine sahip ülkeleri gösteren bir dünya haritası sunmaktadır. Özellikle, Latin Amerika ve Afrika ülkeleri önemli ölçüde yüksek gelir eşitsizliği seviyeleriyle öne çıkarken (Gini endeksi çoğunlukla 50'nin üzerindedir), Avrupa ve Kuzey Amerika'daki gelişmiş ülkeler nispeten daha düşük gelir eşitsizliği sergilemektedir (Gini endeksi genellikle 30-40 arasında değişmektedir).

Şekil 2. Dünya Geneli İçin Gini Endeksi (2019)

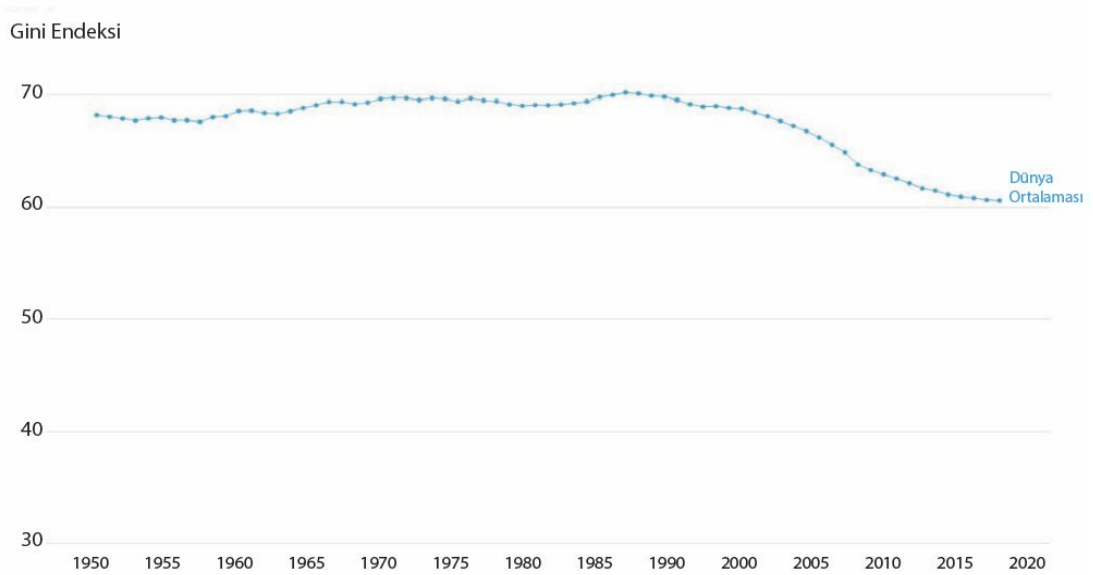

Kaynak: WIID (UNU-WIDER 2021) temel alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 2, dünya genelinde gelir eşitsizliğinin yalnızca anlık bir görüntüsünü sunmaktadır. Gelir eşitsizliğinin küresel düzeyde dağılımını ve zaman içindeki eğilimini Şekil 3'ten takip edebiliriz. Diğer endekslere kıyasla dağılımın uç noktalarına daha az duyarlı olduğu bilinen Gini endeksi, 1950'lerde yaklaşık 68'lik bir seviyeye başlamaktadır. Daha sonra endeks yükseliş eğilimine girmekte, 1980'den 1990'lara kadar kademeli bir artış dönemi izlemekte ve 1991'de 70 ile zirve yapmaktadır. Sonrasında endeks hızlı bir düşüşe geçerek 2019 yılında kaydedilen en düşük seviye olan 61'e inmiştir (Gradín,

2021). Literatür, küresel eşitsizlik eğilimi konusunda geniş ölçüde hemfikir görünmektedir (Ferreira ve diğerleri, 2023). Nitekim Alvaredo ve Gasparini (2015); Chancel ve diğerleri (2022) ve Chancel ve Piketty (2021) gibi çeşitli çalışmalar, farklı veri setleri kullanarak benzer eğilimler tespit etmiştir.

Şekil 3. Dünya İçin Gini Endeksi (1950-2020)

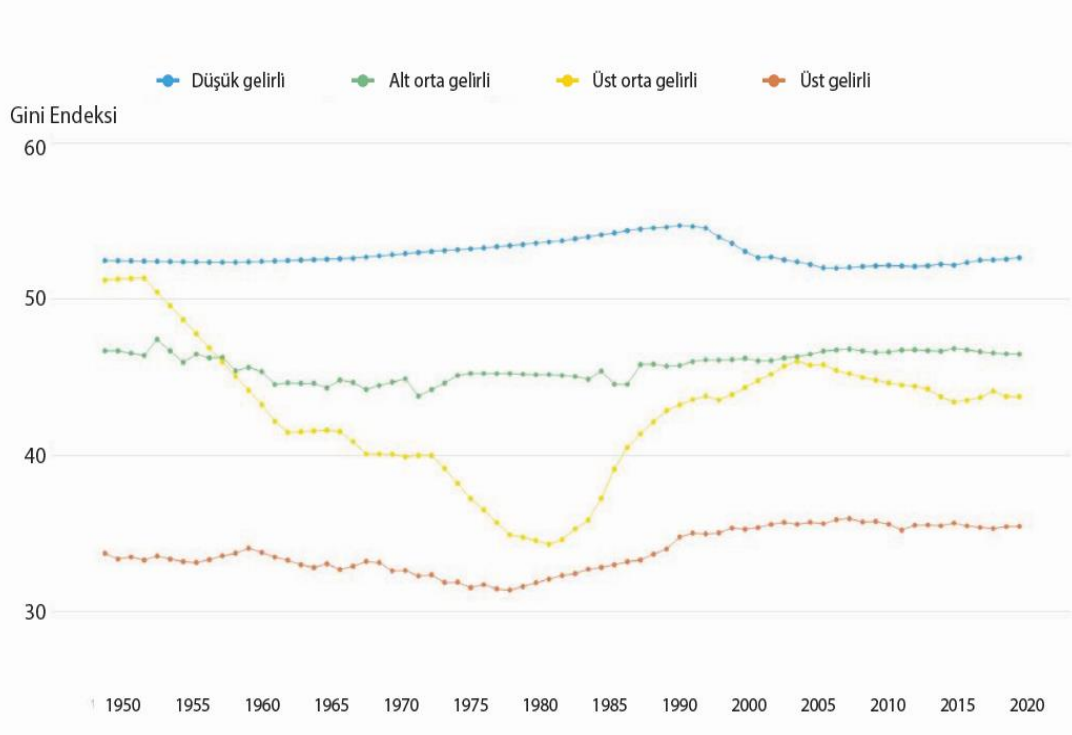

Kaynak: WIID (UNU-WIDER 2021) ve Gradín (2021) temel alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Gini endeksi kullanılarak küresel düzeyde eşitsizlikteki eğilim, gelişmişlik düzeyi açısından değişkenliği kısmen yansıtmaktadır. Nüfus ağırlıklı ortalama gelir eşitsizliği seviyeleri farklı gelişmişlik düzeylerine göre karşılaştırıldığında, Şekil 4'te gösterildiği üzere, belirgin bir eğilim ortaya çıkmaktadır. Düşük gelirli ülkelerde Gini endeksi sürekli olarak 51-55 aralığında yer alırken, alt orta gelirli ülkelerde 45 civarında seyretmektedir. Üst orta gelirli ülkelerde Gini endeksi 1980'lerin ortalarına kadar önemli bir düşüş yaşamış, ancak 2000'lerin ortalarına kadar aynı hızla artarak düşük gelirli ülkelerde gözlemlenen değerlere yaklaşmıştır. Bu tarihten itibaren ise gelir eşitsizliğinde aşağı yönlü bir trend gözlemlenmektedir. Gini endeksi gelişmekte olan ülkelerde önemli ölçüde yüksek kalmaya devam ederken, yüksek gelirli ülkelerdeki gelir eşitsizliği (31-36 aralığında) yıllar içinde istikrarlı bir şekilde artmaktadır. Özetle, Şekil 4 ele alınan dönemde sürekli olarak gelir eşitsizliğinin en düşük gelirli gruplar arasında diğerlerine

kıyasla daha belirgin olduğunu göstermekte ve bu grupların ekonomik eşitsizliklere karşı daha kırılğan olduğunu vurgulamaktadır.

Şekil 4. Gelir Seviyesine Göre Seçilmiş Gruplar İçin Gini Endeksi

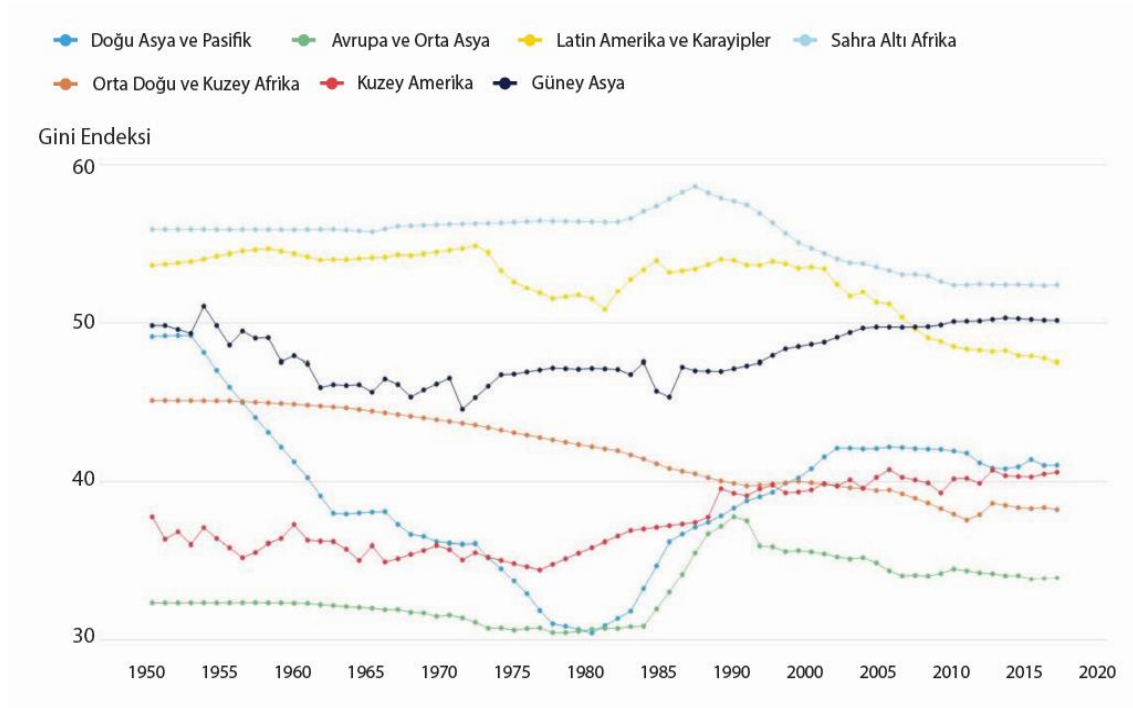

Kaynak: WIID (UNU-WIDER 2021) ve Gradín (2021) temel alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Nüfus ağırlıklı ortalama eşitsizlik seviyelerinin (Gini) bölgeler arasında karşılaştırılması (bkz. Şekil 5) belirli farklılıklara işaret etmektedir. Sahra altı Afrika'nın diğer bölgelere kıyasla en yüksek ortalama gelir eşitsizliği seviyelerine sahip olduğu 1992'den beri de bu seviyelerde düşüşlerin yaşanmasına rağmen son dönemlerde gelir eşitsizliğinde net bir artış veya azalma eğilimi olmadığı gözlemlenmektedir. Zaman içindeki bölgesel eğilimlere daha yakından bakıldığında, Latin Amerika ve Karayipler bölgesindeki ortalama Gini endeksinin nispeten yüksek kalmaya devam etmekle birlikte, 1998'den bu yana genel olarak düşüş gösterdiği görülmektedir. Doğu Asya ve Pasifik ülkelerinde ise, 1980'nin ortalarına kadar önemli düşüşler olmasına rağmen bu tarihlerden itibaren gelir eşitsizliğinde ciddi bozulmalar meydana gelmiştir. Gini endeksi yaklaşık olarak 30'lardan 40'lara yükselmiştir. Gelir eşitsizliği Avrupa ve Orta Asya ülkelerinde 1985-1995 arasında artış göstermiş sonrasında ise aşağı yönlü bir yörüngeye girmiştir. Bu bölgeler o zamandan beri diğer bölgelere kıyasla

nispeten daha düşük gelir eşitsizliği seviyelerini korumuştur. Gelir eşitsizliği Orta Asya ve Kuzey Afrika'da istikrarlı bir şekilde azalırken, Kuzey Amerika'daki eşitsizlik 1975'ten önce belirgin bir eğilim göstermemiştir; ancak o tarihten bu yana sürekli olarak göze çarpan bir artış eğilimi gözlenmektedir.

Şekil 5. Bölgeler Arası Seçilmiş Gruplar İçin Gini Endeksi

Kaynak: WIID (UNU-WIDER 2021) ve Gradín (2021) temel alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 4 ve 5'ten elde edilen önemli bir çıkarım, bölgeler arasındaki farklılıkların zaman içindeki farklılıklardan çok daha belirgin olmasıdır. Şöyle ki, Latin Amerika ya da Sahra altı Afrika ülkelerindeki eşitsizlik seviyelerinde hafif düşüşler ve Kuzey Amerika, Orta Asya veya Avrupa ülkelerindeki eş zamanlı artışlara rağmen gelir eşitsizliğindeki kayda değer farklılıklar bölgeler arasında önemli ölçüde devam etmektedir.

1.4. YOLSUZLUK KAVRAMI

Yolsuzluk herhangi bir coğrafi, kültürel ya da siyasi sınırlamaya tabi olmayan küresel bir olgudur. Ayrıca yolsuzluk yeni bir kavram da değildir; modern demokrasiye ivme kazandıranlar da dâhil olmak üzere eski uygarlıklara kadar yolsuzluğun izlerine

rastlamak mümkündür (Tanzi, 1998, s. 559). Dolayısıyla yolsuzluk kavramını tarihsel kökleri olan evrensel bir kavram olarak nitelendirebiliriz. Yolsuzluk bir şekilde her zaman bizimle birlikte olsa da, farklı zamanlarda, farklı yerlerde, farklı şekillerde görülmüş ve farklı derecelerde zarar verici sonuçlar doğurmuştur (Bardhan, 2017, s. 1320). Ayrıca, hangi davranışların yolsuzluk teşkil ettiği, her toplumda siyasi, kültürel ve ekonomik faktörlere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir.

Yolsuzluk son derece karmaşık ve çok yönlü bir olgu olup, birçok farklı türü, biçimi ve seviyesi bulunan disiplinler arası bir kavramdır. Bununla birlikte, küresel doğasına ve eskiye dayanan bir olgu olmasına rağmen üzerinde uzlaşmış bir tanımı bulunmamaktadır. Yine de, ilgili yazın yolsuzluk kavramının ele alındığı perspektife göre bir dizi tanım ortaya koymuştur⁶. Birçok yolsuzluk çalışmasındaki tanımlara öncü olan Nye'e (1967, s. 419) göre yolsuzluk: özel çıkarlar (kişisel, yakın aile, yakın çevre) veya statü kazanımları nedeniyle kamusal bir aktörün (kolektif ya da atanmış) resmi görevlerinden sapan ya da özel çıkar sağlama amacıyla kuralları ihlal eden davranışlardır. Bu davranışlar arasında rüşvet, nepotizm (liyakatten ziyade akrabalık ilişkileri nedeniyle iltimas geçilmesi) ve suiistimal (kamu kaynaklarının özel çıkarlar için kullanılması) yer almaktadır. Aynı unsurları içeren başka bir tanımda Khan (1996, s. 12) yolsuzluğu, servet, güç veya statü gibi özel çıkarlar nedeniyle kamu otoritesi konumundaki bir kişinin eylemlerini düzenleyen resmi kurallardan sapma davranışı olarak tanımlamaktadır. Shleifer ve Vishny'nin (1993) tanımına göre yolsuzluk, kamu görevlilerinin kişisel kullanımları için kamu otoritesini manipüle etmeleri veya kamu mallarını satmaları ya da her ikisini birden yapmalarıdır.

Klitgaard (1991) yolsuzluğu, asilin ya da kamunun çıkarları ile vekilin ya da memurun çıkarları arasındaki farklılık açısından ele almıştır. Yolsuzluk, bir vekilin kendi çıkarları uğruna asilin çıkarlarına ihanet etmesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Yolsuzluğun bu "asil-vekil" tanımı, ideal olarak her zaman kamunun çıkarları doğrultusunda çalışan tarafsız bir kamu hizmeti tasavvur etmekte ve bu idealden sapmalar potansiyel

⁶ BM Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi (UNCAC) gibi uluslararası belgelerde yolsuzluk kavramını tanımlamak yerine sözleşmeye taraf devletlerin yolsuzluk olarak suç sayması gereken bir dizi belirli davranış belirtilmiştir. UNCAC tarafından yolsuzluk suçu olarak tanımlanan yolsuzluk eylemleri kamu ve özel sektörde rüşvet (madde 15, 16 ve 21), kamu ve özel sektörde zimmete para geçirme (madde 17 ve 22), nüfuz ticareti (madde 18), görevlerin kötüye kullanılması (madde 19), yasadışı zenginleşme (madde 20), kara para aklama (madde 23) ve bu suçlarla ilgili olarak gizleme (madde 24) ve adaleti engellemeyi (madde 25) kapsamaktadır.

yolsuzluk eylemleri kümesini oluşturmaktadır. Klitgaard (1991, s. 75) yolsuzluğun üç unsura bağlı olarak ortaya çıktığını ileri sürmüştür: tekel, takdir yetkisi ve hesap verebilirlik ve bunu aşağıdaki formülle ifade etmiştir:

$$\text{Yolsuzluk} = \text{Tekelci Yapılar} + \text{Takdir Yetkisi} - \text{Hesap Verebilirlik}$$

Buna göre, yolsuzluğu azaltmak için tekel ve takdir yetkisi azaltılmalı ve hesap verebilirlik artırılmalıdır. Formül, bir yetkiliye kontrol olmaksızın tek başına karar verme yetkisinin ve tekelciliğin yolsuzluğun görülme sıklığını artırdığını öne sürmektedir. Klitgaard'a (1998) göre yolsuzluğu ortadan kaldırmak için daha iyi bir sistem tasarlamakla işe başlanmalı, yani tekeller azaltılmalı veya dikkatli bir şekilde regüle edilmeli, resmi takdir yetkisi netleştirilmeli ve şeffaflık artırılmalıdır. Ayrıca, yolsuzluk yapanları yakalamanın yanı sıra yolsuzluğa verilen cezalar da (hem rüşvet verenler hem de alanlar için) artmalıdır.

Tüm bu görüşler uluslararası kuruluşlar tarafından geniş ölçüde kabul görmüş ve Dünya Bankası'nın yolsuzluğu "kamu görevinin özel çıkarlar için kötüye kullanılması" olarak tanımlamasına yansımıştır (World Bank, 2007, s. 67). Dolayısıyla yolsuzluk geniş anlamda kamu gücünün özel çıkarlar için kötüye kullanılması olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu tanımlar, yolsuzluğun sadece kamu otoritelerince yapılacağı ön kabulü ile hareket etmektedirler. Yani, bu standart tanımlar, başlıca dar kapsamlı olması, yolsuzluğu yalnızca kamu sektörüyle sınırlandırması ve özel sektördeki benzer yolsuzluk vakalarını tanımaması gibi nedenlerle eleştirilere maruz kalmıştır (Tanzi, 1998).

Devlet dışındaki aktörlerin de yolsuzluk eylemlerinde bulunabileceği göz önünde bulundurularak, yolsuzluğun daha geniş bir tanımlamasını yapan Uluslararası Şeffaflık Örgütü yolsuzluğu "emanet edilen gücün özel çıkarlar için kötüye kullanılması" olarak tanımlamaktadır⁷. Bu, hem finansal veya maddi kazanç hem de siyasi veya mesleki ilerleme gibi maddi olmayan kazanç anlamına gelmektedir. Rose-Ackerman ve Palifka (2016), Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün yolsuzluk tanımının, rüşvet, zimmete para geçirme, adam kayırma, nüfuz ticareti, çıkar çatışmaları, muhasebe sahtekârlığı, seçim sahtekârlığı ve benzeri her türlü ekonomik ve siyasi yolsuzluğun kökeninde yatan asil-

⁷ <https://www.transparency.org/what-is-corruption#define>

vekil sorununu yansıttığını belirtmektedir. Bu tanımdaki kilit terim emanet edilmiş güçtür ki bu da yazılı ya da başka türlü belirli kurallara göre kişinin yerine getirmesi beklenen görevleri (örneğin izin başvurularını incelemek, yasaları geçirmek ya da hukuki davalara bakmak) ifade etmektedir.

Emanet edilen gücün kötüye kullanılması durumunda, Rose-Ackerman ve Palifka'ya (2016) göre zarar iki şekilde meydana gelmektedir. İlk olarak, yolsuzluğa karışan görevli birçok durumda görev tanımlarına aykırı davranır. İkincisi, yalnızca bir bedel karşılığında kabul edilebilir eylemlerde bulunulsa bile, yetkili "ödeme istekliliği" temelinde sağlanmaması gereken bir fayda satmış olur. Dolayısıyla, yolsuzluk hem güvenli olmayan bir binayı onaylamak karşılığında rüşvet kabul etmeyi hem de tamamen uygun bir yapıyı onaylama koşulu olarak rüşvet talep etmeyi içermektedir (Rose-Ackerman ve Palifka, 2016, s.9). Sonuç olarak, yolsuzluk, çoğunlukla resmi kanallarla, bireyler ve gruplar üzerinde güç sahibi olan herkesi kapsamaktadır. Yani, yolsuzluk, sadece kamu gücüyle sınırlı olmayan yetki sahibi olan herhangi bir kimsenin (politikacılar, bürokratlar, memurlar, işadamları, yöneticiler, yönetim kurulu üyeleri, sekreterler vb.) meşru görevini kişisel kazanç için kötüye kullanması durumunda ortaya çıkmaktadır.

1.5. YOLSUZLUK TÜRLERİ

Yolsuzluk üzerine çalışan uzmanlar ve araştırmacılar, yolsuzluğu sınıflandırmak, yolsuzluğun doğasını tanımlamak ve bu karmaşık olguyu sistematize etmek amacıyla çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır. Yolsuzluk eylemleri ölçeğine, içeriğine ve ilgili tarafların motivasyonuna bağlı olarak farklı tür veya biçimlerde sınıflandırılabilir. Bu bölümde Amundsen (1999), Andvig (2001), Elliott (1997), Avrupa Komisyonu (2011), Rose-Ackerman (1997, 1999), Tanzi (1998) ve Rose-Ackerman ve Palifka (2016) gibi çeşitli kurum ya da araştırmacılarca yazılmış farklı kaynaklardan istifade edilerek literatürde sıklıkla karşımıza çıkan yolsuzluk türleri sunulmaktadır.

1.5.1. Büyük (Grand) ve Küçük (Petty) Ölçekli Yolsuzluklar

İşlemlerin boyutlarına ve sıklığına ilişkin yapılan bir ayırım büyük ölçekli (grand) ve küçük ölçekli yolsuzluklar (petty) olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir yanda, "büyük

yolsuzluk" büyük miktarlarda para ve genellikle daha az sıklıkta yapılan işlemleri içerirken, diğer tarafta "küçük yolsuzluk" daha küçük ve rutin ödemeleri ifade etmektedir.

Büyük ölçekli yolsuzluklar daha çok zayıf hesap verebilirlik ve şeffaflıkla ilişkilendirilmekte ve genellikle ulusal hükümet, hükümetler arası kurumlar ve uluslararası kuruluşların en üst düzeylerine yayılmaktadır (Elliott, 1997, s. 178; Rose-Ackerman ve Palifka, 2016, s. 11). Bu tür yolsuzluklar az sayıda güçlü oyuncuyu ve büyük miktarlarda parayı içermektedir. Kaynakların yanlış tahsisinden ziyade kararların alınma biçimiyle ilgilidir. Büyük ölçekli yolsuzluklarda kurallar ve yasalar yöneticiler tarafından kötüye kullanılabilir, göz ardı edilebilir, görmezden gelinebilir veya bir bireyin ya da grubun çıkarlarına uygun hale getirilebilir. Avrupa Komisyonu tarafından 2011 yılında tanımlandığı şekliyle bu yolsuzluk türü tipik olarak minimum sayıda işlemle minimum riskle büyük bir marjın alınabileceği büyük işlemler, anında ödüller ve kamu sektörü yetkilileri için kısa vadeli dilimlerinin yaygınlığı ve düşük tespit riski nedeniyle cazip olan karmaşık ve sofistike işlemler ile karakterize edilmektedir (Marquette ve diğerleri, 2011, s. 8). Bu kriterler göz önüne alındığında, büyük ölçekli yolsuzlukların en sık inşaat, telekomünikasyon, maden çıkarma endüstrileri, savunma sözleşmeleri, sağlık ve su sektörlerindeki büyük altyapı sözleşmeleri ve teknik uzmanlık sözleşmeleri gibi alanlarda gerçekleştiği görülmektedir.

Öte yandan, Uluslararası Şeffaflık Örgütü (2009) küçük ölçekli yolsuzlukları kamu görevlilerinin, hastaneler, okullar, emniyet müdürlükleri ve diğer kurumlar gibi yerlerde temel mal veya hizmetlere erişmeye çalışan sıradan vatandaşlarla etkileşimlerinde kendilerine verilen yetkiyi rutin olarak kötüye kullanmaları olarak tanımlamaktadır. Küçük ölçekli yolsuzluklar, vatandaşların kısıtlayıcı düzenlemelerden kaçmaya çalıştıkları ya da yetkililerin takdir yetkilerini onlardan zorla para alarak kötüye kullandıkları durumlarda, vatandaş-devlet ilişkisi düzeyinde ortaya çıkmaktadır (Elliot, 1997, s.189). Bu tür yolsuzluklarda ekseriyette küçük miktarda para ödenmesi söz konusudur. Ancak, fırsatın ölçeği küçük de olsa, büyük ölçekli yolsuzluk vakalarıyla kıyaslandığında, vatandaşların refahını ve iş ortamını doğrudan etkilediği için aynı derecede zarar verici olabilir. Bu yolsuzluk türünde, gücün kötüye kullanılmasının doğrudan mağduru vatandaşlardır, özellikle de yoksul kesimin üyeleridir. Küçük çaplı yolsuzluk hadiseleri, insanların gümrük, vergilendirme, polis, yargı, arazi hizmetleri, kayıt ve izin hizmetleri, sağlık, eğitim ve su ve elektrik hizmetleri gibi sektörler ve kamu

hizmetleriyle etkileşime girdiği durumlarda ortaya çıkmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2011, s.8).

1.5.2. Bürokratik/İdari, Siyasi Yolsuzluk ve Devletin Ele Geçirilmesi

Literatürde sıklıkla karşımıza çıkan bir diğer yolsuzluk ayrımı bürokratik, idari yolsuzluk ve siyasi yolsuzluk türleridir. Bürokratik/idari yolsuzluk, vatandaşların erişim noktasındaki politikaların uygulanmasının, ruhsat almak veya vergi kaçırmak için rüşvet vermek gibi uygulamalar yoluyla seçilmiş olmayan kamu görevlileri tarafından değiştirildiği nispeten küçük ölçekli bir yolsuzluk türüdür (Avrupa Komisyonu, 2011, s. 9). Bu yolsuzluk türü kamu hizmetlerine erişim politikaları ile değil bu politikaların uygulanmasına ilişkindir. Bürokratik yolsuzluk, alınan rüşvetlerin koordine edilmediği merkezi olmayan bir yapıdadır. Devlet memurlarına ücretlerini yasal sınırın üzerine çıkarma fırsatı vermektedir.

Literatürde bürokratik yolsuzluğun verimliliği artırıcı yönleri de vurgulanmıştır. Leff (1964) bürokratik yolsuzluğun özel ve kamu aktörleri arasındaki işlemleri hızlandırarak ekonomik faaliyetlerin çarklarını yağladığını ve böylece bir "kayganlaştırıcı" işlevi görebileceğini iddia etmektedir. Ancak, yolsuzluk maliyetini karşılayamayanlar bu durumda ya hizmetten mağdur olmaktadır ya da kamu hizmetlerinde önceliği satın alanların işlemleri bitinceye kadar beklemeye mahkûm olmaktadır.

Siyasi yolsuzluk, güçlerini, statülerini ve zenginliklerini sürdürmek için konumlarını kötüye kullanan siyasi karar alıcıların kaynakların ve finansmanın tahsisinde politikaları, kurumları ve prosedürleri manipüle etmesidir (Uluslararası Şeffaflık Örgütü, 2014). Siyasi yolsuzluk siyasetin uygulama ayağındaki memurları değil, siyasi karar alıcıları, yasa ve yönetmelikleri formüle etme gücüne sahip olanları (siyasetçiler ve üst düzey devlet memurları) kapsamaktadır. Genellikle mevcut yasa ve yönetmeliklerin ihlalini içermekte, ancak yasa dışı eylemlerle de sınırlı kalmamaktadır. Ulusal yasa ve yönetmeliklerde boşluklar olması ve bunların kasıtlı olarak atlanması, görmezden gelinmesi ve teamül haline getirilmesi de siyasi yolsuzluktur (Amundsen, 2006, s.9). Siyasi yolsuzluğun iki temel biçimi vardır. Birincisi yolsuz şekilde kazanç elde etmedir (özel sektörden ve ulusal servetten). Bu esas olarak siyaset ve iş dünyasının buluştuğu yerlerde gerçekleşir. İkincisi ise gücün korunması ve genişletilmesi için yapılan

yolsuzluktur (kayırmacılık ve patronaj siyaseti). Bu ise siyasi karar alma ve seçim süreçlerinde gerçekleşmektedir.

Devletin ele geçirilmesi ise, bir ülke içindeki veya dışındaki güçlü aktörlerin, kurumların, şirketlerin veya grupların, bir ülkenin politikalarını, yasal çerçevesini ve ekonomisini kendi özel çıkarları doğrultusunda şekillendirmek için yolsuzluğu kullanması durumudur (Hellman ve diğerleri, 2000). Bir yolsuzluk biçimi olarak devletin ele geçirilmesi, yasaların, yönetmeliklerin ve politikaların oluşumunu etkilemektedir. Bu kavram, herkesin zararına olacak şekilde belirli grupların çıkarlarını desteklemeyi amaçlayan yasadışı ve gizli kanalları kullanan tüm eylemlerle ilgilidir ki bu kanallar da, "dışarıdan" olan ve rüşvete iştirak etmeyenlerin zararına, yalnızca sınırlı bir "içeridekiler" grubu tarafından açıkça erişilebilir durumdadır (Arnone ve Borlini, 2014, s. 2).

1.5.3. Arızı, Sistemik ve Sistemik Yolsuzluk

Yolsuzluğun büyüklüğü ve sıklığına dayalı ayrımlara benzer şekilde bir başka ayırım da genellikle sistem içindeki yolsuzluğun yaygınlığına yönelik yapılmaktadır. Bu anlamda, Robinson (1998) üç tür yolsuzluk tanımlamaktadır: birey bazında yapılan, dolayısıyla nadir görülen "arızı" yolsuzluk; mevcut kontrol ve düzenleme sistemindeki zayıflıklar nedeniyle belirli kurumlara veya faaliyet sektörlerine yayılan "sistemik" yolsuzluk; yolsuzluğun tüm toplum genelinde yaygın olduğu, derinlemesine yerleştiği ve süreç içinde rutinleşen "sistemik" yolsuzluk.

Arızı yolsuzluk fırsatçı yolsuzluk (opportunistic corruption), münferit yolsuzluk (individualized corruption), düzensiz yolsuzluk (sporadic corruption) olarak da adlandırılmaktadır. Arızı yolsuzluk, yaygın olmayan ara sıra meydana gelen bir yolsuzluk türüdür. Sistemik yolsuzluktan ziyade "rasyonel seçim" tarafından yönlendirilen bireysel eylemlerin önemini vurgulamaktadır. Bireysel sorumluluğa yapılan vurgu, yolsuzluğun "kaynağı" olarak bireysel failin izlenmesi ve cezalandırılmasına odaklanan eylemlerin savunulmasına yol açmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2011). Bu yolsuzluk türünün mevcudiyetinde resmi devlet kurumları (veya üst düzey karar alma mekanizmaları) tehlikeye girmez, hala uyumu sağlayabilir ve hukukun üstünlüğünün korunması temin edilebilir. Tipik olarak polisler, kontrol

noktalarındaki askerler, gümrük memurları ve havaalanı/liman vergi memurları gibi rüşvet yoluyla kişisel kazanç elde etmeye çalışan alt düzey görevlileri içermektedir.

Sistemik yolsuzluk türünde yolsuzluk belirli kurumlara ya da faaliyet sektörlerine yayılmaktadır. Örneğin, bazı kurumlar yolsuzluğa bulaşmış kamu görevlileri ile dolu olabilirken, diğerlerinde bu uygulama çok daha az yaygın olabilir ve farklı fırsat ve kontrolleri yansıtır. Yolsuzluk ayrıca, mevcut kontrol ve düzenleme sistemindeki zayıflıklar nedeniyle kamu görevlilerinin rant elde etmesinin daha kolay olduğu sektörlerde daha rutin bir şekilde ortaya çıkabilir (Robinson, 1988). Bu tür yolsuzlukların temel aktörleri kamu görevlileri, politikacılar, bağışçı ve alıcı ülkelerin temsilcileri, bürokratik elitler, iş adamları ve aracılar olabilir.

Sistemik yolsuzluk ise, bir ülkenin tüm siyasi ve ekonomik kurumlarında yerleşik rutinleşmiş yolsuzluk faaliyetleridir. Bu durumda yolsuzluk arızı olmayıp tüm topluma yayılmakta ve her türlü işlemin yürütülmesinin bir aracı olarak kabul edilmektedir.

1.5.4. Organize ve Organize Olmayan Yolsuzluk

Yukarıdakine benzer bir başka sınıflandırma ise siyasi elitin yerel yetkililer üzerindeki kontrol düzeyine bağlı olarak organize ve organize olmayan yolsuzluk şeklinde yapılan ayrımdır (Shleifer ve Vishny, 1993). Organize yolsuzluk, merkezi bir sistemdeki üst düzey yapıların yolsuzluk faaliyetlerini nasıl organize ettiği ile ilgilidir. İyi organize edilmiş yolsuzluklarda, üst düzey yetkililer firmalardan alınan rüşvetlerin yönetimini ve dağıtımını merkezileştirebilir ve alınan rüşvetlere göre ilgili hizmetleri sunabilir. Bu rejimlerde, siyasi sistemin "organize" doğası nedeniyle rüşvet işlemlerini içeren riskler en aza indirgenmektedir. Shleifer ve Vishny'e (1993) göre, organize yolsuzluğun olduğu bir ülkede, yolsuzluk anlaşmasına dâhil olan üyeler arasındaki koordinasyon, rüşvetin alınmasının ardından diğer üyelere ek ödeme istenmeyeceğini garanti etmektedir. Dolayısı ile daha öngörülebilirdir.

Yolsuzluğun organize olmadığı durumlarda rüşvet, farklı düzey ve kademelerdeki yetkililer ile çeşitli devlet kurum ve kuruluşları tarafından rastgele toplanmaktadır. Bu sebeple, bu yolsuzluk türü organize yolsuzluk türüne kıyasla daha az öngörülebilirdir. Yani, organize olmayan yolsuzluk türü, işlerini halletmek için yolsuzluk eylemlerine

girişen firmalar için daha fazla risk ve belirsizlik beraberinde getirebilir. Koordinasyonun olmadığı bu yolsuzluk türünde, aynı işlem veya hizmet için birden fazla kez rüşvet istenebilir. Shleifer ve Vishny (1993) organize yolsuzluk rejimlerinin finansal açıdan daha az dışlayıcı olabileceğini ve rüşvet vermenin maliyetleri söz konusu olduğunda organize olmayan rejimlere göre daha az zararlı olabileceğini ileri sürmektedir.

1.5.5. Yaygın ve Keyfi Yolsuzluk

Yolsuzlukla ilgili literatür yolsuzluğu ülkeler arasında farklılaştıran iki temel boyut ortaya koymaktadır: yaygınlık ve keyfilik (Bardhan, 2017; Tanzi, 1998; Treisman, 2007) Yolsuzluğun yaygınlığı, yolsuzluğun bir ülkedeki kamu sektörünün geneline yayılma derecesini yansıtmaktadır. Yolsuzluğun son derece yaygın olduğu yerlerde, yolsuzluk ticari faaliyetin tamamen kurumsallaşmış bir parçası haline gelmiş demektir. (Uhlenbruck ve diğerleri, 2006, s. 403). Dolayısı ile yolsuzluğun yaygın olduğu ülkelere yatırım yapacak firmaların bu ülkelerde faaliyet gösterebilmesi için gerekli eylemlere uymak zorunda kalacaktır.

Keyfilik ise, kamu sektörü yolsuzluğu ile ilişkili belirsizlik ve kaprislilik derecesini yansıtmaktadır. Organize ve organize olmayan yolsuzluk şeklinde yapılan ayırımdakine benzer şekilde yaygın yolsuzluk kesin ve bilinen bir şeyken, keyfi yolsuzluk belirsiz ve bilinmeyen bir şeydir. Keyfi yolsuzluğun olduğu ülkelerde, kanunlar ve politikalar farklı yorumlara tabi tutulabilir (Uhlenbruck ve diğerleri, 2006, s.403). Organize olmayan yolsuzluk türünde olduğu gibi kamu görevlileri azami rüşveti almak için gereksiz prosedürler ya da bir dizi onay dayatabilirler.

1.5.6. Anlaşmalı ve Cebri Yolsuzluklar

Genellikle iktisat yazınında yer bulan ve kamu ve özel sektör arasında meydana gelen bir başka ayırım ise anlaşmalı ve cebri yolsuzluklardır. Anlaşmalı yolsuzluklar, kamu görevlisi ve özel aktörlerin yetkisiz işlemlerden doğan rantları paylaşmak için gönüllü bir şekilde işbirliği yaptığı durumu temsil etmektedir. Anlaşmalı yolsuzluk türü esasen "içeridekiler" ile iş sahipleri arasında haksız bir avantaj elde etmek veya bir yükümlülüğün kaçınmak için koordinasyonu içermektedir. Örnekler arasında ihale süreçlerinde ihaleye fesat karıştırma, ihaleyi kazanan firmanın ihaleyi alan kuruma

komisyon ödemesi karşılığında ihaleyi kazanması veya firmalar ile yasa koyucular veya düzenleyiciler arasında yapılan arka oda anlaşmaları yer almaktadır (Bullock ve Jenkins, 2020, s. 2).

Cebri yolsuzluklar, genellikle, kamu görevlilerinin özel aktörleri sadece kamu hizmetlerine erişim fırsatı vermek için ek bir ücret ödemeye zorlamasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu durumda aktörler arasında bir anlaşma söz konusu değildir. Cebri yolsuzluk talep odaklıdır ve rüşvet verenin bu işe dâhil olmaya zorlandığı bir durumu ifade eder. Yolsuzluk yapan aktörler, sağlık, eğitim veya kimlik belgeleri gibi haklara erişim karşılığında seçtikleri kişilerden mal, para, hizmet ve hatta cinsel tercihlerini gasp etmek için örtülü veya açık tehdit ve gözdağı kullanarak güç asimetrilerinden yararlanırlar (Bullock ve Jenkins, 2020, s.3).

1.6. YOLSUZLUK BİÇİMLERİ

Yolsuzluk biçimleri, aktörlerin, öncülerin ve faydalananların kim olduğu, nasıl yapıldığı ve ne ölçüde uygulandığı bakımından birçok şekilde tezahür etmektedir (Amundsen, 1999, s. 1). Bu bölümde en yaygın kabul gören çeşitli yolsuzluk biçimlerine yer verilecektir.

1.6.1. Rüşvet

Literatürde en yaygın ve en sık rastlanılan yolsuzluk biçimi rüşvettir. Rüşvet, yolsuz bir ilişkide, talep eden ya da teklif eden tarafların eylemlerini veya kararlarını haksız veya yasal olmayan bir şekilde etkilemek amacıyla alınan veya verilen bir ödemedir (Amundsen, 1999; Andvig, 2001; UNODC, 2004; Vargas-Hernández, 2009). Rüşvet talep eden ve rüşvet teklif eden olmak üzere iki taraf mevcuttur ve herhangi bir taraf rüşvet eylemini başlatabilmektedir. Rüşvet, genellikle devlet adına sözleşme yapabilecek ya da şirketlere veya bireylere, iş adamlarına veya müşterilere herhangi bir şekilde menfaat dağıtabilecek kamu görevlilerine ödenmektedir (Andvig, 2001). Rüşvetten elde edilen menfaatler para ve değerli eşyalar, şirket hisseleri, içeriden bilgi, cinsel ya da başka türlü iltimaslar, eğlence, istihdam ya da sadece bunların vaadi gibi birçok formda karşımıza çıkabilir. Menfaat doğrudan veya dolaylı olarak rüşvet verilen kişiye veya bir arkadaş, akraba, ortak, hayır kurumu, özel işletme, siyasi parti veya

seçim kampanyası gibi üçüncü bir tarafa da aktarılabilir (UNODC, 2004, s. 14). Rantın bir kısmını kamu görevlilerine aktarılmasını temsil eden rüşvet, prosedürlerin aşırı düzenlenmesi ve aşırı bürokratikleştirilmesi için müşevvik sağlamaktadır (Vargas-Hernández, 2009, s. 272). UNODC (2004) vergi veya diğer maliyetler için sorumluluktan kaçınmak amacıyla alınan (verilen) rüşvet, yasalara uygun olmayan hediyeler, armağanlar, iltimaslar veya komisyonlar teklif etmek veya almak, sahtecilik amaçlı alınan (verilen) rüşvet, cezai sorumluluktan kaçınmak için alınan (verilen) rüşvet, menfaatler veya kaynaklar için haksız rekabeti desteklemek amacıyla alınan (verilen) rüşvet, özel sektör rüşvet eylemleri ve gizli veya "içeriden" bilgi edinmek amacıyla verilen rüşvet dâhil olmak üzere çeşitli rüşvet türlerini tanımlamaktadır.

1.6.2. Zimmet

Zimmete geçirme, bir işverenden, şirketten veya devletten fon veya mal çalma anlamına gelmektedir. Zimmete geçirme, "para, mülk veya değerli eşyaların, bunlara hakkı olmayan ancak konumu veya statüleri nedeniyle bunlara erişimi olan bir kişi tarafından alınması veya dönüştürülmesi" olarak tanımlanmaktadır. Zimmete para geçirme genellikle bakım işleri gibi bazı hizmetlerin yerine getirilmesi için istihdam edilen taşeronlarla işbirliği yapılarak gerçekleşmektedir. Bazı durumlarda zimmete para geçirme, yolsuzluğa bulaşmış politikacılar ve üst düzey memurlardan oluşan ağları besleyen büyük miktarlarda parayı içermektedir (Avrupa Komisyonu, 2011, s.12) . Çok ciddi bir yolsuzluk türü olmasına rağmen, zimmete geçirilen fonlara ilişkin dünya çapında bir tahmin bulunmamaktadır.

1.6.3. İrtikâp

İrtikâp kamu görevlisinin, görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanarak, zorlama, şiddet ya da güç kullanma tehdidiyle kendisine veya başkasına aynı veya nakdi menfaat sağlaması veya böyle bir vaatte bulunmasıdır. Bu tür yolsuzluk biçiminde, hükümet veya kamu hizmetlerinin müşterileri lisanslar, izinler, tesislere erişim vb. için resmi fiyata ek olarak bir ödeme yapmak zorundadır (Vargas-Hernández, 2009, s. 274). Bu tür uygulamalar maliyeti artırıcı etkisinden dolayı gayri resmi bir vergi olarak değerlendirilebilir. İrtikâp ve rüşvet, görevi kötüye kullanmak yoluyla haksız kazanç elde etme sonucu işlenen suçlar olsa da, aralarında belirli önemli farklar vardır. İrtikâpın faili, yalnızca kamu görevlisidir, rüşvetin faili ise herkes olabilir. İrtikâp tek taraflı bir suç iken,

rüşvette karşılıklı mutabakat söz konusudur. İrtikâp durumunda rüşvet alan kamu görevlisi cezalandırılırken, rüşvet eyleminde hem rüşvet alan hem de veren cezalandırılır.

1.6.4. Dolandırıcılık

Dolandırıcılık, kişinin kendisinin ya da üçüncü bir tarafın menfaati için başka bir kişi ya da kurumu aldatmaya yönelik her türlü davranış olarak tanımlanmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2011, s,12). Dolandırıcılık, politikacılar ile vatandaşlar arasında yer alan ve özel bir kazanç elde etmeyi amaçlayan kamu görevlileri tarafından gerçeklerin, uzmanlığın ya da verilerin manipüle edilmesi veya çarpıtılmasını içermektedir. Dolandırıcılık, üstleri (asil) tarafından verilen emirleri veya görevleri yerine getirmekten sorumlu olan bir kamu görevlisinin (vekil) bilgi akışını kendi özel çıkarı için manipüle etmesi ile meydana gelmektedir (Andvig, 2001, s. 16). Dolandırıcılığa örnek olarak sahte sağlık raporları düzenlemek, maaş bordrolarına hayalet işçileri eklemek, sahte şirketler kurmak, sözleşmelerde devlete fazla fatura kesmek veya kamu fonlarının kayboluşunu gizlemek için verileri manipüle etmek gibi davranışlar verilebilir.

1.6.5. Kayırmacılık (İltimas)

Nepotizm, kronizm ve klientelizm en bilinen kayırmacılık (iltimas) biçimleridir. Kayırmacılık bir görevlinin akrabalarına (nepotizm), kişisel arkadaşlarına (kronizm) ve/veya etnik, bölgesel, siyasi parti, dini grup veya diğer bağlarla kendilerine bağlı belirli kişi ya da gruplara (klientelizm) özel hizmetler veya kaynaklar sağlama eylemlerini içermektedir.

1.7. YOLSUZLUĞUN ÖLÇÜMÜ

Yolsuzluk farklı derecelerde tüm ülkelerde yaygın olan disiplinler arası bir kavramdır. Ancak daha önce de belirtildiği üzere değişen ve öngörülemez yapıları nedeniyle henüz üzerinde uzlaşmış evrensel bir tanımı bulunmamaktadır. Ayrıca yolsuzluğun pek çok türü ve biçimi vardır ve tabiatı gereği gizlilik içerisinde işlediğinden gözlemlemek zordur. Dolayısı ile bu olguya ilişkin kesin ve nesnel bir ölçü sunmak neredeyse imkânsızdır (Rohwer, 2009).

Her ne kadar yolsuzluğu doğrudan ölçmek güç olsa da, 1990'ların ortalarından bu yana çeşitli kurumlar bölgesel, ulusal ve küresel düzeyde yolsuzluk seviyesini ölçmek için farklı yöntemler geliştirmiştir. Bu yöntemler arasında algıya dayalı (perception-based) anketler yolsuzluğun ölçümünde en sık kullanılagelen yöntem olmuştur (Heywood ve Rose, 2014; Rose-Ackerman ve Palifka, 2016). Algı temelli yolsuzluk ölçümleri genellikle vatandaşların, iş dünyası temsilcilerinin, devlet memurlarının veya uluslararası uzmanların belirli bir ülkede yolsuzluk hakkındaki algılarına ve öznel görüşlerine dayanmaktadır ve belirli ülkelerde yolsuzluğun ne kadar yaygın veya maliyetli olduğuna dair algıları ölçmeyi amaçlamaktadırlar (Treisman, 2007). Algı temelli ölçümlerin uluslararası karşılaştırmalı çalışmalarda en yaygın kullanılanları Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün Yolsuzluk Algısı Endeksi ve Dünya Bankası'nın Yolsuzluğun Kontrolü Endeksi'dir. (Rose-Ackerman ve Palifka, 2016, s. 15).

Bu ölçümler yolsuzluk konusunda farkındalığın artırılmasına, ülkeler arasında karşılaştırmalar yapılmasına (Heywood ve Rose, 2014) ve istatistiksel analizlerin gerçekleştirilmesine olanak tanımakta (Rohwer, 2009) ve çeşitli kaynaklardan çok sayıda bilgiyi bir göstergede özetleyerek yolsuzluk ve diğer değişkenler arasında ilişki kuran ampirik çalışmalara veriler sağlamaktadır. Bununla birlikte, bu tür ölçümler doğası gereği sübjektif ve yanlılığa eğilimli olduğundan gerçek yolsuzluk seviyeleri için kusurlu temsilciler olarak hizmet ettiği gerekçesiyle eleştirilere maruz kalmaktadırlar (Heywood, 2014; Heywood ve Rose, 2014; Olken, 2009; Rose-Ackerman ve Palifka, 2016; Treisman, 2007).

Özellikle, Yolsuzluk Algı Endeksi ve Yolsuzluğun Kontrolü Endeksi gibi algıya dayalı sübjektif endeksler daha önce de belirtildiği gibi iş dünyası temsilcilerinin, devlet memurlarının veya uluslararası uzmanların görüşleri üzerine şekillenmektedir. Bu nedenle, bu görüşler yolsuzluğun sıklığından ziyade yolsuzluğun nedenlerine yönelik genel varsayımlar temelinde bu kişilerin kendi çıkarımlarını yansıtıyor olabilirler. Bu çıkarımlar da değerlendirilen ülkedeki halkın algılarıyla örtüşmeyebilir. Dolayısıyla, algılar gerçek yolsuzluk deneyimlerini yansıtmayabilir ya da yanlış gerçekleri yansıtabilir. Bununla birlikte, yolsuzluk çok boyutlu bir kavramdır ve birçok türü vardır ve genel algılar yolsuzluk türleri arasında ya da ülkelerdeki farklı sektörler arasında ayırım yapamazlar (Heywood ve Rose, 2014). Araştırmacılar bu ölçümlerin sınırlılıklarını kabul etmekle birlikte, algıya dayalı yolsuzluk ölçümleri yaygın bir kullanım kazanmıştır.

Yolsuzluk seviyesini ölçmek için kullanılan bir diğer yöntem ise algıya dayalı olmayan (non-perception based) ölçüm yöntemleridir. Algıya dayalı olmayan yolsuzluk ölçümleri, gerçek yolsuzluk deneyimlerinin ölçülmesine yönelik olup çeşitli ülkelerdeki iş adamları ve vatandaşlarla yapılan anketler vasıtasıyla yapılır. Bu göstergeler, genellikle katılımcıların kamu görevlileriyle olan ilişkilerinde kendilerine rüşvet teklif edilip edilmediği ya da rüşvet verip vermedikleri gibi rüşvet ödeme konusundaki doğrudan deneyimlerini, yani gayri resmi ödemelerin sıklığını ölçmeye çalışırlar (Heywood, 2014; Heywood ve Rose, 2014; Olken, 2009; Treisman, 2007). Bu ölçüm yönteminin temel avantajı algı ya da görüş yerine doğrulayıcı kanıtlar araması ve yanlılığı ortadan kaldırmaya çalışmasıdır. Ancak, Heywood ve Rose (2014) bu ölçüm yöntemlerinin de yolsuzluğun nasıl tanımlanacağı, farklı yolsuzluk türleri arasında nasıl ayırım yapılacağı, belirli yolsuzluk örneklerinin ciddiyetinin nasıl tanımlanacağı ve vakalara nihai bir sıralama veya puanlamanın nasıl uygulanacağı konusunda algı temelli ölçümlere benzer sorunlarla karşı karşıya olduğunu ileri sürmüştür.

Sonuç olarak, yolsuzluk çok boyutlu bir kavram olup pek çok türü, biçimi ve seviyesi vardır, dolayısıyla tek bir göstergenin yolsuzluğun çok boyutlu tabiatını güvenilir ve objektif bir şekilde yansıtması mümkün görünmemektedir. Genel olarak bakıldığında, tüm yolsuzluk ölçümlerinin yolsuzluğun belirli bir yönüne karşı yanlı olma eğiliminde olduğu söylenebilir.

2. BÖLÜM

GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE YOLSUZLUK ARASINDAKİ İLİŞKİ

Derin tarihsel köklere sahip evrensel bir kavram olan yolsuzluk, toplumlara nüfuz etmekte ve ekonomiler üzerinde çeşitli etkilere sahip olmaktadır. Yolsuzluğun ekonomik etkilerini çevreleyen kapsamlı tartışmalar genellikle "çarkları aşındırma" (sand-the-wheels) ve "çarkları yağlama" (grease-the-wheels) hipotezleri altında sürdürülmektedir. Literatürde yaygın olarak kabul gören ilk hipotez, yolsuzluğun süreç içerisinde ekonomik kalkınmayı engellediğini (Mauro, 1995; Rose-Ackerman, 1999; Tanzi, 1998) ve kötü yönetim koşulları altında daha da tahrip edici sonuçlara yol açtığını savunmaktadır (Méon ve Sekkat, 2005, s. 71). Buna karşılık, ilk olarak (Leff, 1964) tarafından ortaya atılan çarkları yağlama hipotezi, yolsuzluğun ekonomik faaliyetleri kolaylaştırarak verimliliği artırıcı etkilere sahip olabileceğini öne sürmektedir. Diğer bir deyişle, yolsuzluğun, özellikle zayıf kurumların bulunduğu ortamlarda, işlemleri hızlandırabileceği ve bürokratik engellerin aşılmasına katkıda bulunabileceği iddia edilmektedir. Bu bakış açısı, yolsuzluğun ekonomik işleyiş içinde bir tür kayganlaştırıcı (lubricant) rol oynadığı şeklinde yorumlanmaktadır.

Bu iki hipotez çerçevesinde, ampirik araştırmaların çoğu, yolsuzluğun genel ekonomik etkilerine ışık tutmak için ağırlıklı olarak yolsuzluk ile büyüme ve yatırım gibi makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemeye odaklanmıştır (Aidt, 2009; Keefer ve Knack, 1997, 2002; Mauro, 1995, 1998; Pellegrini ve Gerlagh, 2004). Ancak, yaygın önemine rağmen yolsuzluğun dağılımsal etkisi ilgili literatürde nispeten daha az ilgi görmüştür. Tanzi'ye (1998) göre yolsuzluğun, iyi konumdaki bireylerin yolsuzluk faaliyetlerinden (yoksulların aleyhine) daha fazla faydalanmasını sağlayarak eşitsizliği arttırması muhtemeldir. Benzer şekilde (Johnston, 1999, s. 14), para, erişim ve uzmanlığa dayalı bir tür etki biçimi olan yolsuzluğun, özellikle de riskler büyükse, varlıklılara (haves) yoksunlar (have nots) pahasına fayda sağladığını vurgulamaktadır. Dolayısıyla, yolsuzluğun yükünü orantısız bir şekilde yoksullar taşımaktadır. Bu çerçevede, yolsuzluk sadece ahlaki bir mesele olmayıp gelir dağılımında bozulmalara yol açabilen yapısal bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Regresyon tahminleri yoluyla gelir eşitsizliği ve yolsuzluk arasında pozitif istatistiksel ilişkiler elde ederek bu görüşü doğrulayan çeşitli ampirik çalışmalar bulunmaktadır (Adams ve Klobodu, 2016;

Aman Ullah ve Ahmad, 2016; Apergis ve diğeri, 2010; Bayar ve Aytemiz, 2019; Chong ve Gradstein, 2007; Dincer ve Gunalp, 2008, 2012; Dwiputri ve diğeri, 2018; Gupta ve diğeri, 2002; Gyimah-Brempong, 2002; Gyimah-Brempong ve De Gyimah-Brempong, 2006; Pedauga ve diğeri, 2017; Policardo ve diğeri, 2019). Bu çalışmalar, yolsuzluğun gelir eşitsizliğini ekonomik büyümenin azalması, yanlış vergi sistemleri, yüksek varlık yoğunlaşması, yoksullukla mücadele programlarına ayrılan kaynakların azalması ve kurumlara olan güvenin azalması gibi bir dizi mekanizma aracılığıyla artırdığını öne sürmektedirler.

Buna karşılık, literatürün bir başka kolu, yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasında negatif yönlü bir ilişkinin mevcudiyetini destekleyen ampirik bulgular sunarak, daha düşük yolsuzluk seviyelerinin daha yüksek eşitsizlikle bağlantılı olduğunu öne sürmektedir (Andres ve Ramlogan-Dobson, 2011; Berggren ve Bjørnskov, 2020; Dobson ve Ramlogan-Dobson, 2010, 2012; Nel, 2020). Genel olarak, kanıtlar büyük ölçüde kayıt dışı ekonomik faaliyetlere atfedilen faydalara dayanmaktadır. Yolsuzluk ve kayıt dışı ekonominin birbirinin ikamesi mi yoksa tamamlayıcısı mı olduğuna dair açık bir teorik altyapı olmamasına rağmen (Dreher ve Schneider, 2010), yolsuzluğun kurumsal engelleri aşarak kayıt dışı sektörde yatırım, üretim ve istihdamı teşvik eden bir kanal olarak çalıştığı varsayılmaktadır (Dobson ve Ramlogan-Dobson, 2012).

Literatürü sınırlı olan üçüncü bir ampirik araştırma grubu ise, yolsuzluk ve eşitsizlik arasında doğrusal olmayan bir ilişki ortaya koyarak yukarıda bahsedilen iki farklı yaklaşımı bağdaştırmaktadır (Chong ve Calderón, 2000; Fakir ve diğeri, 2017; Li ve diğeri, 2000). Ampirik düzlemde ters U-şeklinde bir çerçevede temsil edilen bu ilişki, yolsuzluğun kontrol altına alınmasının gelir eşitsizliğini belirli bir eşığe kadar arttırdığı ve daha sonra eşığın üzerinde azalttığı bir eşik yolsuzluk seviyesine işaret etmektedir. Chong ve Calderón'a (2000) göre, özellikle yolsuzluğun yaygın olduğu az gelişmiş ülkelerde kayıt dışı sektörün boyutunu azaltmaya yönelik kurumsal reformlar, reformların kayıt dışı ekonomiye yüklediği başlangıçtaki işlem maliyetleri ve kayıtlı sektördeki ilk kazanımların yüksek olması nedeniyle gelir eşitsizliğini daha da artırabilir. Bununla birlikte, yolsuzluğun düşük seviyelerde kalıcı bir şekilde kontrol altına alınması ve ekonomide kayıt dışı sektörün minimize edilmesinin ardından uzun vadede gelir eşitsizliği azalacaktır. Bu doğrusal olmayan yapı, eşitsizlik-yolsuzluk bağlantısı için uyarlanmış Kuznets eğrisi olarak yorumlanabilir. Bu durum, kurumsal dönüşümlere uyum sağlarken sadece yolsuzlukla mücadele etmekle kalmayıp aynı zamanda geçiş

sürecinde düşük gelirli bireylerin karşılaştığı kısa vadeli zorlukları da ele alan kapsamlı reformlara duyulan ihtiyacı vurguladığı için politika oluşturma açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır.

Sonuç olarak, yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi inceleyen mevcut çalışmalar, veri ve metodolojilerdeki farklılıklara atfedilebilecek karmaşık bulgular ortaya koymaktadır. Çalışmanın bu bölümü, mevcut literatürü incelemekte ve teorik ve ampirik çıkarımları açık ve izlenebilir bir şekilde sunarak yolsuzluğun gelir eşitsizliğini nasıl etkilediğini ele almaktadır. Bu doğrultuda, ilerleyen bölümlerde, literatür yolsuzluğun gelir eşitsizliği üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerinin ayırımına özel bir vurgu yaparak, çarkları aşındırma ve çarkları yağlama hipotezlerine dayalı bir analogi ile gözden geçirilmektedir.

2.1. YOLSUZLUĞUN GELİR EŞİTSİZLİĞİNİ ARTIRICI YÖNDE ETKİSİ

2.1.1. Yolsuzluk ve Gelir Eşitsizliği Arasındaki Pozitif İlişkinin Teorik Arka Planı

Yolsuzluğun gelir eşitsizliği üzerindeki etkisine ilişkin yaygın olarak kabul edilen görüş, yolsuzluk ile gelir eşitsizliği arasında pozitif bir ilişki olduğu yönündedir. Yani daha fazla yolsuzluğun gelir eşitsizliğini artırması beklenmektedir. Yolsuzluk, çeşitli mekanizmalar aracılığıyla artan gelir eşitsizliği ile ilişkilendirilmiştir; öne çıkan kanallardan biri de ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etkisidir. Yolsuzluk piyasa sinyallerini ve müşevvikleri (incentives) çarpıtarak kaynak dağılımının bozulması, üretken faaliyetleri teşvik etmek yerine rant kollama faaliyetlerinin teşvik edilmesi, yolsuzluğun ilave bir vergi gibi rol oynaması dolayısı ile üretim ve işlem maliyetlerinin artması, kurumların işleyişinin bozulması ve daha da önemlisi organize olmayan yolsuzluk durumunda belirsizliğin artması ve tüm bunlar dolayısı ile fiziksel ve beşeri sermayeye yapılan yatırımların azalması yoluyla ekonomik büyümeye engel teşkil etmektedir (Gyimah-Brempong ve De Gyimah-Brempong, 2006). Sonuç olarak, yolsuzluk ekonomik büyümeyi azaltarak gelir eşitsizliğini daha da artırmaktadır, çünkü ekonomik büyümeden esas olarak dağılımın en alt dilimi fayda sağlamaktadır (Gupta ve diğerleri, 2002; Ravallion, 1997).

Yolsuzluk, vergi sistemi üzerindeki etkisi yoluyla da gelir eşitsizliğini artırabilmektedir. Yolsuzluk, vergi kaçakçılığını mümkün kılarak ve öncelikle elitlere ve iyi bağlantıları olan bireylere fayda sağlayan aşırı muafiyetler sağlayarak vergi sisteminin adilliğini bozmaktadır. Bu durum vergi erozyonu ile sonuçlanmakta ve vergi yükünün orantısız bir şekilde toplumun varlıklı olmayan kesimlerine bindiği daha regresif bir vergi yapısına yol açmaktadır (Blackburn ve Forgues-Puccio, 2007; Gyimah-Brempong, 2002; Gyimah-Brempong ve De Gyimah-Brempong, 2006; Hindriks ve diğerleri, 1999). Öte yandan, herhangi bir vergi sistemi için toplam vergilerin azalması, düşük gelirlili bireylerin refahı için hayati önem taşıyan sağlık ve eğitim gibi temel sektörler için kamu fonlarının kullanılabilirliğini kısıtlamaktadır (Blackburn ve Forgues-Puccio, 2007).

Yolsuzluk ayrıca düşük gelirlili gruplar için amaçlanan sosyal programların kaynaklarını tüketebilmektedir (Rose-Ackerman, 1999). Bu durum, hükümet tarafından finanse edilen programların gerçekten ihtiyaç sahipleri yerine daha varlıklı gruplara fayda sağlamak için kullanılması veya yoksulluğu azaltma programlarından elde edilen fonların iyi bağlantıları olan bireyler tarafından suiistimal edilmesi halinde ortaya çıkmaktadır (Gupta ve diğerleri, 2002). Yoksulları hedef alan sosyal programlara ayrılan kaynaklar azalmasa bile, yolsuzluk sosyal harcamaların kompozisyonunu yoksulların zararına zenginlerin ise lehine olacak şekilde değiştirebilir (Andres ve Ramlogan-Dobson, 2011; Glaeser ve diğerleri, 2003). Düşük gelirlili bireyler bu hizmetlere daha fazla bağımlı olduklarından, yolsuzluğun olumsuz etkilerine karşı daha savunmasızdırlar. Sonuç olarak yolsuzluk, adaletsiz bir vergi sistemini devam ettirerek ve dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal hizmetlere yapılan kamu yatırımlarını sınırlandırarak gelir eşitsizliğini daha da kötüleştirir.

Yolsuzluğun gelir eşitsizliğini artırdığı bir diğer mekanizma da yüksek oranda varlık yoğunlaşmasıdır. Yolsuzluk, varlıkların belirli bir grup arasında yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Varlıkların belli bir zümre arasında yoğunlaştığı bir toplumda, varlık sahipleri servetlerini lobicilik faaliyetleri yürüterek hükümet politikalarını etkilemek ve bunlardan daha fazla fayda sağlamak için kullanabilirler. Bu politikalar sonucunda, aktörler varlıklarıyla orantılı olarak politikalarından getiri elde edebilir; yani az sayıdaki belli bir grup daha yüksek getiri elde ederken alt gelir grupları daha az ya da hiç gelir elde etmeyebilir ve böylece gelir dağılımında adalet daha da bozulabilir (Gupta ve diğerleri, 2002). Ayrıca, varlıkların yatırım veya borçlanma için teminat olarak kullanılması, toplumun yoksul kesimlerinin bu tür teminat araçlarına erişiminin

olmaması nedeniyle eşitsizliği daha da artırmaktadır (Birdsall ve Londoño, 1997; Li ve diğerleri, 1998).

Son olarak, yolsuzluk faaliyetleri sadece ekonomiden kaynak çalmakla kalmamakta, aynı zamanda kurumlara olan güveni (sosyal sermaye) de azaltmaktadır. Bu da kanunlara ve düzenlemelere uyumun azalmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, adaletsiz ya da taraflı olarak algılanan kurumlar uyumu garanti edememekte ve mevcut gelir eşitsizliğini derinleştirmektedir (Uslaner, 2006). Ayrıca, bireyler, sistemin zenginleri ve iyi bağlantılara sahip olanları kayırmayı sürdürdüğünü düşündüklerinde, kayıtlı ekonomiye katılma ve özellikle eğitim ve iş girişimlerine yatırım yapma motivasyonlarını kaybedebilirler, bu da gelir eşitsizliğini daha da artırmaktadır.

2.1.2. Yolsuzluk ve Gelir Eşitsizliği Arasındaki Pozitif İlişki Bulan Ampirik Literatür

Farklı bölgeler ve zaman dilimlerinde çeşitli ölçütler ve metodolojiler kullanan gelir eşitsizliği-yolsuzluk çalışmalarının büyük çoğunluğu, daha yüksek yolsuzluk seviyeleri ile artan eşitsizlik arasında pozitif bir ilişki olduğunu tutarlı bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu bölümde, ilgili değişkenler arasında pozitif ilişki bulan ampirik literatür incelenecektir. Bu çalışmalarda kullanılan ülke örneklemi, zaman dilimleri, kullanılan değişkenler ve yöntemler Tablo 1’de gösterilmektedir.

Pozitif ilişki bulan çalışmaların hepsinde gelir eşitsizliğini temsilen Gini endeksi kullanılmıştır. Gini katsayısı, bir nüfus içindeki gelir dağılımının eşitsizliğini ölçen kapsamlı bir özet ölçüttür. Bunun yanı sıra, bazı çalışmalarda Atkinson endeksi (Dincer ve Gunalp, 2008, 2012) ve gelir payları (Chong ve Gradstein, 2007) gibi alternatif ölçütler de kullanılmıştır. Bunlardan ilki sosyal refah fonksiyonlarına ilişkin varsayımlar içerirken, ikincisi gelir dağılımı boyunca eşitsizliğin doğrudan değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Yolsuzluğu temsilen, çalışmaların çoğunluğu, Uluslararası Şeffaflık Örgütü’nün (Transparency International) yayınladığı “Yolsuzluk Algı Endeksi” (CPI) (Dwiputri ve diğerleri, 2018; Gupta ve diğerleri, 2002; Gyimah-Brempong, 2002; Gyimah-Brempong ve De Gyimah-Brempong, 2006; Pedauga ve diğerleri., 2017; Policardo ve diğerleri,

2019), Dünya Yönetişim Göstergeleri tarafından hazırlanan “Yolsuzluğun Kontrolü Endeksi” (CCI) (Bayar ve Aytemiz, 2019; Pedauga ve diğerleri, 2017) ve Uluslararası Ülke Risk Rehberi tarafından hazırlanan “Yolsuzluk Endeksi” (Adams ve Klobodu, 2016; Aman Ullah ve Ahmad, 2016; Chong ve Gradstein, 2007) gibi algıya dayalı ölçütlere ağırlık vermiştir. Dincer ve Gunalp (2008, 2012) ve Apergis ve diğerleri (2010) ise Amerika eyaletleri özelinde yaptıkları çalışmada kanıta dayalı ölçüm yöntemlerinden yararlanmışlardır. Ancak, uluslararası bağlamda yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki üzerine ülkeler arası objektif veriler kullanarak ampirik çalışmalar yürütmek, bu objektif verilere erişilebilirliğin sınırlı olması nedeniyle zor olabilmektedir. Bu yüzden, araştırmacılar genellikle ülkeler arası yolsuzluğu analiz etmek için birincil kaynak olarak yolsuzluk algısı endekslerine güvenmektedir.

Literatürde yolsuzluk ve eşitsizlik ilişkisi farklı ülke örnekleriyle analiz edilmiştir. Gupta ve diğerleri (2002), Gyimah-Brempong ve De Gyimah-Brempong (2006), Ullah ve Ahmad (2016), Chong ve Gradstein (2007) ve Policardo ve diğerleri (2019) analizlerinde karma ülke örnekleri kullanmışlardır. Bununla birlikte, bazı çalışmalar bu ilişkiyi belirli bölgeler özelinde incelemiştir. Örneğin, Gyimah-Brempong (2002) ve Adams ve Klobodu (2016) Afrika ülkeleri için; Dwiputri ve diğerleri (2018) Asya ülkeleri için; Pedauga ve diğerleri (2017) ve Bayar ve Aytemiz (2019) Latin Amerika ülkeleri için; Apergis ve diğerleri (2010), Dincer ve Gunalp (2008), ve Dincer ve Gunalp (2012) ABD eyaletleri için analizler gerçekleştirmiştir.

İlgili değişkenler arasındaki pozitif ilişkiyi destekleyen Gupta ve diğerleri (2002), yolsuzluğun kaynak tahsisi, ekonomik istikrar ve gelirin yeniden dağıtımını gibi hükümetin temel rollerini zayıflattığını ve bunun da hem doğrudan hem de dolaylı olarak gelir eşitsizliği ve yoksulluk seviyeleri üzerinde çeşitli derecelerde önemli etkileri olduğunu savunmaktadır. Yazarlar, bir ülkenin yolsuzluk endeksindeki bir standart sapmalık artışın (0 ile 10 arasındaki bir ölçekte 2,52 puana eşdeğer) Gini katsayısında 11 puanlık bir artışla ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Bu bulgular, yolsuzluğun faydalarının öncelikle daha iyi bağlantılara sahip varlıklı bireylere tahakkuk ettiğini öne süren politik ekonomi perspektifiyle uyumluluk göstermektedir.

Gyimah-Brempong ve De Gyimah-Brempong (2006) yolsuzluk seviyesindeki bir standart sapmalık artışın eşitsizliği OECD ekonomilerinde 0,05 puan, Asya ülkelerinde

0,14 puan, Afrika ülkelerinde 0,25 puan ve Latin Amerika ülkelerinde 0,33 puan artırdığını ve yolsuzluk ile gelir dağılımı arasındaki pozitif ilişkinin özellikle son bölgede daha belirgin olduğunu bulmuştur. Bu sonuçlar önemli bölgesel farklılıklar ortaya koymakta ve sadece yolsuzluk seviyelerindeki farklılıklardan ziyade yolsuzluğun doğasındaki farklılıkların gözlemlenen eşitsizliklere katkıda bulunabileceğini göstermektedir. Sonuç olarak, yolsuzluğun ve bunun gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin ele alınması, bölgelere özgü yolsuzluğun yapısını dikkate alan özel politikalar gerektirebilir.

Ullah ve Ahmad (2016) tarafından yapılan daha yakın tarihli bir çalışmada da benzer bir bulguya ulaşılmıştır: yolsuzluk endeksindeki bir standart sapmalık artış (0 ila 12 arasındaki bir ölçekte 3,73 puana eş değer) Gini katsayısında yüzde 1,3 puanlık bir artışa karşılık gelmektedir. Yazarlar, yolsuzlukla mücadele politikalarının aynı zamanda gelir eşitsizliğinin iyileştirilmesine de katkıda bulunduğunu öne sürmektedir.

Chong ve Gradstein (2007) kurumsal kalite (yolsuzluk dâhil) ve eşitsizlik arasındaki ilişkiyi analiz etmek için teorik bir model geliştirmiş ve 121 ülkeden oluşan bir yatay kesit örneklemini kullanarak bu modeli test etmiştir. Elde ettikleri bulgular, yolsuzluk ve eşitsizlik arasında karşılıklı bir ilişki olduğunu, yolsuzluğun eşitsizliği artırırken eşitsizliğin de yolsuzluğu artırdığını göstermiştir. Bu ilişki genellikle yolsuzluk-eşitsizlik tuzağı olarak adlandırılmaktadır. Policardo ve diğerleri (2019) değişkenler arasındaki nedenselliği 34 OECD ülkesinde incelemiş ve benzer şekilde çift yönlü bir ilişki tespit ederek yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasındaki kısır döngüyü vurgulamışlardır.

Gyimah-Brempong (2002) ve Adams ve Klobodu (2016) tarafından yapılan çalışmalar, yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi Afrika ülkeleri özelinde incelemektedir. İlk çalışma, yolsuzluğun öncelikle ekonomik büyüme üzerindeki zararlı etkisi yoluyla dolaylı olarak eşitsizliği artırdığını ve düşük gelirli bireyler üzerinde orantısız yüklerle yol açtığını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, Adams ve Klobodu (2016) yolsuzluk kontrolünün gelir eşitsizliğini azalttığına yönelik kanıtlar elde etmişlerdir. Yani, yolsuzluğun azalması gelir dağılımını iyileştirmektedir. Araştırmacılar, yönetimde şeffaflığın teşvik edilmesinin ve yolsuzlukla mücadeleye yönelik tedbirlerin uygulanmasının Sahra Altı Afrika'da gelir eşitsizliğinin azaltılmasında önemli bir rol oynayabileceğini savunmaktadırlar. Asya ülkelerine odaklanan Dwiputri ve diğerleri

(2018), yolsuzluk ve eşitsizlik arasındaki ilişkiyi Ramsey Büyüme modeli çerçevesinde analiz etmiş ve değişkenler arasında çift yönlü bir ilişkinin varlığını tespit etmişlerdir. Ampirik bulguları, yolsuzluk ve daha yüksek eşitsizlik seviyeleri arasındaki pozitif ilişkiyi doğrulamaktadır.

Latin Amerika, yolsuzluk ve eşitsizlik arasındaki ilişkiye dair tartışmaların son derece tartışmalı olduğu bir bölge olarak öne çıkmaktadır. Bu tartışma, temel olarak bölgede büyük ölçekli kayıt dışı ekonominin varlığından kaynaklanmaktadır. Geleneksel argümanın aksine, Dobson ve Ramlogan-Dobson (2010) ve Andres ve Ramlogan-Dobson (2011) Latin Amerika'daki kayıt dışı ekonomi göz önüne alındığında yolsuzluk ve eşitsizlik arasında bir ödünleşme (trade-off) olduğunu savunmaktadır. Diğer bir deyişle, daha düşük yolsuzluk seviyelerinin yüksek gelir eşitsizliği ile ilişkili olduğunu öne sürmektedirler. Ancak, Pedauga ve diğerleri (2017) 18 Latin Amerika ülkesi için yaptıkları daha yakın tarihli bir çalışmada, yolsuzluğun gelir eşitsizliğini artırdığına yönelik bulgular elde etmişlerdir. Daha detaylı olarak, araştırmaları Yolsuzluğun Kontrolü endeksi ve Yolsuzluk Algılama Endeksindeki (CPI) bir standart sapmalık iyileşmenin Gini katsayısında sırasıyla 1,5 ve 0,5 puanlık bir düşüğe karşılık geldiğini ortaya koymaktadır. Benzer bir doğrultuda, Bayar ve Aytemiz (2019) 11 Latin Amerika ülkesinde sefalet endeksi, yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasındaki etkileşimi incelemiştir. Elde ettikleri bulgular değişkenler arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, nedensellik testi gelir eşitsizliği ve yolsuzluk arasında çift yönlü bir ilişkinin olduğuna dair kanıtlar sunmaktadır. Genel olarak, Latin Amerika'da yolsuzluk ve eşitsizlik arasındaki ilişki karmaşık görünmektedir ve dinamiklerin kapsamlı bir şekilde anlaşılması için daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir.

Apergis ve diğerleri (2010), Dincer ve Gunalp (2008, 2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmalar, ABD'deki eyaletler arasında yolsuzluğun gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bu çalışmalarda, objektif yani algıya dayalı olmayan yolsuzluk ölçütlerine dayanarak özellikle her eyalette yolsuzlukla ilgili suçlardan hüküm giyen kamu görevlilerinin sayısı üzerinden daha dar bir yolsuzluk tanımı yapılmıştır. Bu çalışmalar tutarlı bir şekilde ilgili değişkenler arasında pozitif bir ilişki ortaya koymakta, bu da daha yüksek yolsuzluk seviyelerine sahip devletlerin daha yüksek gelir eşitsizliği seviyeleri sergileme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bununla beraber, Dincer ve Gunalp (2008, 2012) eşitsizliğin ölçümü için Gini katsayısının yanı sıra alternatif ölçütler kullanmışlardır. Özellikle, Atkinson endeksinin farklı spesifikasyonlarını

kullanan bu çalışmalar eşitsizlikten kaçınma parametresinin derecesi arttıkça yolsuzluğun katsayı tahminlerinin arttığını, yani yolsuzluğun gelir dağılımının alt ucu üzerindeki etkilerinin daha belirgin olduğunu bulmuşlardır.

Tablo 1. Eşitsizlik ve Yolsuzluk Arasındaki Pozitif İlişki Üzerine Literatür

Yazar(lar)	Dönem	Örneklem	Veri	Yöntem(ler)
Çeşitli Ülke Örneklemeleri				
Gupta ve diğerleri (2002)	1980-1997	38 ülke	C: CPI ve ICRG yolsuzluk endeksi INQ: Gini katsayısı (Deininger ve Squire 1996)	OLS ve IV
Gyimah-Brempong ve De Gyimah-Brempong (2006)	1980-1998	61 ülke	C: CPI, BI ve BE INQ: Gini katsayısı (Deininger ve Squire 1996)	2SLS
Chong ve Gradstein (2007)	1960-2000	121 ülke	C: ICRG yolsuzluk endeksi INQ: Gini katsayısı (Deininger ve Squire 1996) ve gelir payları	System GMM ve Panel VAR
Ullah ve Ahmad (2016)	1984-2012	71 ülke	C: ICRG yolsuzluk endeksi INQ: Gini katsayısı (Deininger ve Squire 1996)	GMM ve REM
Policardo ve diğerleri (2019)	1995-2011	34 OECD ülkesi	C: CPI INQ: Gini katsayısı	Granger nedensellik ve Dumitrescu ve Hurlin (2012) testleri
Afrika Ülkeleri				
Gyimah-Brempong (2002)	1993-1999	21 Afrika ülkesi	C: CPI INQ: Gini katsayısı (Deininger ve Squire 1996)	OLS, IV, ve LIML
Adams ve Klobodu (2016)	1985-2011	21 Afrika ülkesi	C: ICRG yolsuzluk endeksi and Williams (2011) şeffaflık endeksi INQ: Gini katsayısı (SWIID)	PMG

Asya				
Dwijputri ve diğerleri (2018)	Her ülke için farklı dönemler kullanılmıştır.	14 Asya ülkesi	C: CPI INQ: Gini katsayısı (WB)	OLS, Tobit ve 2SLS
Latin Amerika				
Pedauga ve diğerleri (2017)	1996-2012	18 Latin Amerikan ülkesi	C: CCI ve CPI INQ: Gini katsayısı (SWIID)	OLS, FE ve ME
Bayar ve Aytemiz (2019)	2002-2014	11 Latin Amerikan ülkesi	C: CCI INQ: Gini katsayısı (WB)	Westerlund ve Edgerton (2007), LM bootstrap panel eşbütünleşme ve Konya (2006) bootstrap panel Granger nedensellik testleri
ABD				
Dincer ve Gunalp (2008)	1981-1997	50 ABD eyaleti	C: Adalet Bakanlığı'nın Kamu Bütünlüğü Bölümünün Faaliyetleri ve İşlemleri Hakkında Kongreye Sunulan Rapor'dan alınan, bir eyalette yolsuzluk suçlarından hüküm giyen kamu görevlilerinin sayısı INQ: Gini Endeksi, SDL (logaritmaların standart sapması), RMD (görelî ortalama sapma) ve varyasyon katsayısı (CV) ve Atkinson endeksleri	OLS, IV ve ML
Dincer ve Gunalp (2012)	1981-1997	48 ABD eyaleti	C: Adalet Bakanlığı'nın "Kamu Bütünlüğü Bölümünün Faaliyetleri ve İşlemleri Hakkında Kongreye Sunulan Rapor "dan alınan, bir eyalette yolsuzluk suçlarından hüküm giyen kamu görevlilerinin sayısı INQ: Gini endeksi ve Atkinson endeksleri	Sistem GMM

Apergis ve diğerleri (2010)	1980-2004	50 ABD eyaleti	C: Adalet Bakanlığı'nın "Kamu Bütünlüğü Bölümünün Faaliyetleri ve İşlemleri Hakkında Kongreye Sunulan Rapor "dan alınan, bir eyalette yolsuzluk suçlarından hüküm giyen kamu görevlilerinin sayısı INQ: Gini endeksi (ABD Nüfus Sayım Bürosu)	Pedroni panel eşbütünleşme testi ve Granger-nedensellik testi
-----------------------------	-----------	----------------	--	---

Not: C, yolsuzluğu ölçmek için kullanılan değişkeni temsil etmektedir: CCI- Yolsuzluğun Kontrolü Endeksi; CPI- Yolsuzluk Algı Endeksi; ICRG- Uluslararası Ülke Risk Rehberi; PRS- Siyasi Risk Servisi; BI- İş Endeksi; BE- Bürokratik Etkinlik. INQ gelir eşitsizliğini ölçmek için kullanılan değişkeni temsil etmektedir. WB- Dünya Bankası; SWIID- Standardize Dünya Gelir Eşitsizliği Veritabanı; WIID- Birleşmiş Milletler Dünya Gelir Eşitsizliği Veritabanı; OLS- Sıradan En Küçük Kareler; LIML- Sınırlı bilgi maksimum olabilirlik; IV- Araç Değişkeni; GMM- Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi; FE- Sabit Etkiler; RE- Rassal Etkiler; 2SLS- İki Aşamalı En Küçük Kareleri temsil etmektedir.

2.2. YOLSUZLUĞUN GELİR EŞİTSİZLİĞİNİ AZALTICI YÖNDE ETKİSİ

2.2.1. Yolsuzluk ve Gelir eşitsizliği Arasındaki Negatif İlişkinin Teorik Arka Planı

Dreher ve Schneider (2010, s. 217) düşük gelirli ülkelerde yolsuzluk ve kayıt dışı ekonominin tamamlayıcı unsurlar olduğunu ileri sürmektedir. Bu hipotez Johnson ve diğerleri (1997), Hindriks ve diğerleri (1999) ve Hibbs ve Piculescu'nun (2005) argümanlarına dayanmaktadır. Bu argümanlarda yolsuzluk, gayri resmi ekonomik faaliyetlerin boyutunu artıran bir teşvik olarak görülmektedir. Dolayısıyla, yolsuzluk hem girişimcileri yeraltına iten bir "... vergilendirme ve düzenleme biçimi" hem de "... bürokratların rüşvet karşılığında gayri resmi üretimi görmezden gelebildiği" veya vergi müfettişlerinin "... rüşvet karşılığında vergi mükellefinin vergi yükümlülüğünü eksik bildirdiği" bir yönetim başarısızlığı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, belirli bölgelerde büyük bir kayıt dışı ekonominin varlığı, toplumun en yoksul kesimlerinin bir parçası olan bireyler için iş fırsatları ve gelir kaynakları sağlamaktadır. Bu bireylerin birçoğu kayıtlı ekonomide istihdam sağlayacak niteliklerden yoksundur. Kurumsal engeller ve ayrımcılık, bu kişilerin kayıtlı iş fırsatlarına erişimini daha da engelleyebilmektedir. Kayıt dışı sektördeki firmalar düzenleyici çerçevelerin dışında faaliyet gösterdikleri için operasyonel maliyetleri düşük kalmaktadır. Ancak, kurumsal reformlar ve yolsuzlukla mücadele önlemleri yoluyla kurallara ve düzenlemelere uyum

zorunlu hale getirildiğinde, işletmeler daha yüksek işletme maliyetleri, azalan karlar ve potansiyel iş kayıpları ile karşı karşıya kalmaktadır.

Yolsuzluğun gelir eşitsizliği üzerindeki bir diğer negatif etkisi de, yoksullara yönelik ancak yolsuzluğa da sebebiyet verebilen kamu projelerinin sağlanması yoluyla ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, bazı kamu projeleri özellikle yoksullara fayda sağlamak, onlara temel hizmetler sunmak ve iş fırsatları oluşturmak için tasarlanmıştır. Ancak kurumsal reform politikaları uygulandıkça bu projelerdeki yolsuzluk uygulamaları azalmaktadır. Projeler daha sıkı değerlendirme süreçlerinden ve rekabetçi ihalelerden geçmekte, bu da ekonomik açıdan uygun olabilecek ancak yolsuzlukla lekelenmiş projelerin elenmesine yol açmaktadır. Daha önce kayıt dışı ekonomide faaliyet gösterenler için sistemin işleyişini kolaylaştıran ve bir kayganlaştırıcı görevi gören mekanizmalar, daha katı bir kurumsal çerçeveye altında daha az etkili hale gelebilmektedir (Chong ve Calderón, 2000).

Blackburn ve Forgues-Puccio (2009) ise bu durumu yolsuzluğun bir ülkede ne derece organize olduğu ile ilişkilendirmektedir. Shleifer ve Vishny'nin (1993) argümanına dayanan modellerinde, bürokratlar ortak bir tekel oluşturarak kolektif rüşvet gelirlerini en üst düzeye çıkarmayı hedeflemekte, dolayısıyla koordine edilmemiş bireysel yolsuzluk faaliyetlerinden kaynaklanan dışsal sonuçları etkin bir şekilde içselleştirmektedir. Buna göre, bu organize, anlaşmalı yapı rüşvet ödemelerini azaltabilmekte, yoksullara yönelik kamu hizmetlerinin sunumunu artırabilmekte, organize olmayan bir yolsuzluk ağına kıyasla rüşvet ödemelerini daha şeffaf ve öngörülebilir hale getirerek çarpıklıkları en aza indirebilmekte ve nihayetinde alt gelir gruplarının faydasına olabilmektedir.

Özetle, zayıf bir kurumsal yapı yolsuzluğa elverişli bir ortam hazırlayabilmekte ve kayıt dışı ekonominin genişlemesini tetikleyebilmektedir. Bu gibi durumlarda, kayıtlı sektörün üretimi kayıt dışı sektör tarafından ikame edilmektedir. Sonuç olarak, yolsuzluk faaliyetleri kurumsal engellerin aşılmasına ve üretim, istihdam ve yatırımın kolaylaştırılmasına yardımcı olabilir. Ancak bu durumun dikkatle değerlendirilmesi gerekmektedir. Gelir eşitsizliğini iyileştirmek için yolsuzluğun artması gerektiği yönündeki hatalı bir varsayım, verimsiz kurumsal yapılarla sonuçlanma ve “düşük verimlilik-kötü yönetim” tuzağına düşme riskini beraberinde getirmektedir (Andres ve

Ramlogan-Dobson, 2011). Bu bağlamda, burada vurgulanan nokta özellikle yolsuzluğun yerleşik ve sistemin bir parçası olduğu ülkelerde yolsuzlukla mücadele önlemlerini uygularken, yolsuzluğun gelir eşitsizliğini artırıcı yönde olası etkilerini de göz ardı etmemek gerektiğidir.

2.2.2. Yolsuzluk ve Gelir Eşitsizliği Arasındaki Negatif İlişki Bulan Ampirik Literatür

Gelir eşitsizliği ve yolsuzluk arasındaki ilişkide genel olarak hâkim görüş yolsuzluğun gelir eşitsizliğini artırdığı yöndedir. Ancak bir dizi çalışma bu ilişkiye dair çelişen bulgular ortaya koymuştur (bkz. Tablo 2). Daha spesifik olarak, birçok çalışma ilgili değişkenler arasında negatif bir ilişki tespit etmiş, daha yüksek yolsuzluk seviyelerinin aslında daha düşük eşitsizlik seviyeleriyle ilişkili olduğuna yönelik kanıtlar bulmuştur.

Andres ve Ramlogan-Dobson (2011) ile Dobson ve Ramlogan-Dobson (2010) benzer bir zaman diliminde 19 Latin Amerika ülkesinde gelir eşitsizlikleri arasındaki bağlantıyı araştırmıştır. Araştırmaları, Latin Amerika ülkelerinde eşitsizlik ve yolsuzluk arasında negatif bir ilişki olduğunu ortaya koymakta ve yolsuzluğun gelir eşitsizliklerinin azaltılmasına katkıda bulunduğunu ve yoksul yanlısı bir yeniden dağıtım aracı olarak hizmet ettiğini göstermektedir. Benzer bir şekilde, Dobson ve Dobson (2012) geniş bir ülke örneğine ilişkin verileri kullanarak kayıt dışı sektör hipotezini test etmiştir. Kayıt dışı ekonominin özellikle Latin Amerika ülkelerinde eşitsizlik ve yolsuzluk arasındaki ilişkiye bağlı olduğunu doğrulamışlardır. Daha öz bir ifadeyle, kayıt dışı ekonominin büyüklüğü arttığında yolsuzluğun marjinal etkisinin negatif olduğu ortaya çıkmıştır. Kar ve Saha (2012) aynı hipotezi incelemek için 19 Asya ülkesinde bir çalışma yürütmüştür. Kayıt dışı sektörün eşitsizlik-yolsuzluk bağlantısında koşullu bir rol oynadığını, yani daha büyük kayıt dışı sektörlerin varlığıyla gelir eşitsizliğinin azalma eğiliminde olduğunu doğrulamışlardır. Bu çalışmalar, yolsuzluğun eşitsizliği azaltmadaki rolünün, girişimcilerin özellikle kayıt dışı sektördeki kurumsal engelleri aşmalarına yardımcı olarak girişimcilik faaliyetlerini kolaylaştırma kabiliyetinde yattığını ileri sürmektedir. Dolayısıyla, yolsuzlukla mücadele politikalarının uygulanması, mevcut eşitsizliği daha da kötüleştirebilmektedir (Dobson ve Ramlogan-Dobson, 2012).

Nel (2020), eşitsizlik ve yolsuzluk arasındaki ilişkinin koşullara duyarlı tabiatının Latin Amerika ve Asya ülkelerinin ötesine geçerek diğer bölgeleri de kapsadığını öne

sürmektedir. Sanayileşmiş ve sanayileşmekte olan 106 ülkede yolsuzluğun dar bir tanımı olan rüşvetin objektif verilerini kullanarak, yolsuzluğun eşitsizlik üzerindeki etkisini incelemekte ve kurumsal kalite göstergelerinden biri olan düzenleyici kalitenin (regulatory quality) rolünü koşullu bir faktör olarak tanımlamaktadır. Çalışmanın bulguları, zayıf kurumsal yapıların varlığında, girişimcilikle ilgili rüşvetin, örnekleme dâhil edilen devletlerin %25'inde en alttaki %40'lık kesimin gelir payında artışa yol açtığını ve böylece harcanabilir gelir eşitsizliğini azalttığını ortaya koymaktadır. Nel, çalışmada bireyleri hayatta kalma aracı olarak rüşvete başvurmaya iten kısıtlamaları ve teşvikleri anlamının önemini vurgulamaktadır.

Berggren ve Bjørnskov (2020), 145 ülkede %20'lik gelir ve tüketim payları, Gini katsayısı ve Theil endeksi gibi çeşitli eşitsizlik ölçütleri kullanarak V-Dem yolsuzluk endeksi ile ölçülen yolsuzluğun gelir eşitsizlikleri üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çalışmanın bulguları aynı şekilde yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasında negatif bir ilişki olduğuna dair kanıtlar sunmaktadır. Araştırmacılar, varlıklı olmayan bireylerin elitlere kıyasla yolsuzluktan daha fazla fayda sağlayabileceğini öne sürmektedirler. Bu durum iki potansiyel nedene bağlanmaktadır. Birincisi, yoksullar zenginlere kıyasla düzenlemelerden ve vergilerden kaçma konusunda daha başarılıdırlar. İkincisi, zenginler bilinçli ya da bilinçsiz olarak kendi güç pozisyonlarını korumak için stratejik bir manevra olarak, fiili otoritelerini yoksullar lehine kullanmaktadır.

Tablo 2. Eşitsizlik ve Yolsuzluk Arasındaki Negatif İlişki Üzerine Literatür

Yazar(lar)	Dönem	Örneklem	Veri	Yöntem(ler)
Latin Amerikan Ülkeleri				
Andres ve Ramlogan-Dobson (2008)	1981-2000	19 Latin Amerikan ülkesi	C: ICRG yolsuzluk endeksi INQ: Gini katsayısı (WIID)	FE ve IV
Dobson ve Ramlogan-Dobson (2010)	1984-2003	19 Latin Amerikan ülkesi	C: ICRG yolsuzluk endeksi INQ: Gini katsayısı (WIID) ve en düşük %20'lik kesimin gelir payları	FE ve IV
Andres ve Ramlogan-Dobson (2011)	1982-2002	19 Latin Amerikan ülkesi	C: ICRG yolsuzluk endeksi ve CPI INQ: Gini katsayısı (WIID) ve en düşük	FE

% 20'lik kesimin gelir payı				
Asya Ülkeleri				
Kar ve Saha (2012)	1995-2008	19 Asya ülkesi	C: CPI ve ICRG yolsuzluk endeksi INQ: Gini katsayısı (WIID)	PLS, FE ve 2SLS
Çeşitli Ülke Örneklemi				
Nel (2020)	2004-2015	106 ülke	C: Küresel Yolsuzluk Barometresi'nden (GCB) rüşvet verileri INQ: Gini, Atkinson, En Altta %40'ın gelir payı (Küresel Tüketim ve Gelir Programı)	OLS
Dobson ve Ramlogan-Dobson (2012)	2000-2004	140 ülke	C: ICRG yolsuzluk endeksi ve CPI INQ: Gini katsayısı (WIID) ve en düşük % 20'lik kesimin gelir payı	OLS, RE, IV ve LIML
Berggren ve Bjørnskov (2020)	1960-2014	145 ülke	C: V-Dem yolsuzluk endeksi INQ: Gelir ve tüketim % 20'lik gelir payları, Gini katsayısı ve Theil endeksi (Göttingen Tüketim ve Gelir Projesi)	İki yönlü sabit etkili OLS

Note: C, yolsuzluğu ölçmek için kullanılan değişkenleri temsil etmektedir: CCI- Yolsuzluğun Kontrolü Endeksi; CPI- Yolsuzluk Algı Endeksi; ICRG- Uluslararası Ülke Risk Rehberi; PRS- Politik Risk Servis. INQ gelir eşitsizliğini ölçmek için kullanılan değişkenleri temsil eder. WB- Dünya Bankası; WIID- Birleşmiş Milletler Dünya Gelir Eşitsizliği Veritabanı. OLS, Sıradan En Küçük Kare; LIML- Sınırlı bilgi maksimum olabilirlik; IV- Enstrüman Değişkeni; GMM- Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi; FE- Sabit Etkiler; RE- Rassal Etkiler; 2SLS- İki Aşamalı En Küçük Kareler, PLS- Panel En Küçük Kareleri temsil etmektedir.

2.3. YOLSUZLUK VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ ARASINDAKİ ASİMETRİK İLİŞKİ

Yukarıda sunulan literatürden farklı olarak, bazı araştırmalar yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasında monoton olmayan bir ilişkinin varlığına dair kanıtlar sunmakta ve yolsuzluğun eşitsizliği ters U şeklinde etkilediğine işaret etmektedir (bkz. Tablo 3). Yani, yolsuzluğun kontrol altına alınması gelir eşitsizliğini belirli bir eşiğe kadar arttırmakta ve daha sonra eşiğin üzerinde azaltmaktadır. Dolayısıyla, bu monotonik olmayan dinamiğin teorik temeli, önceki bölümlerde tasvir edilen iki literatür kolunun birleşimine dayanmaktadır.

Li ve diğerleri (2000) Latin Amerika, Asya ve OECD ülkelerinden 48 ülkeyi kapsayan bir panel veri seti kullanarak yolsuzluk, eşitsizlik ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Analizlerinde yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasında kuadratik bir ilişki gözlemlemişlerdir. Olağanüstü düşük ve yüksek yolsuzluk seviyelerinin daha düşük eşitsizlik seviyeleriyle ilişkili olduğunu, orta seviyedeki yolsuzlukların ise daha yüksek eşitsizlik seviyelerine karşılık geldiğini bulmuşlardır. Daha detaylı olarak, elde ettikleri sonuçlar, yolsuzluk endeksi 0 (en az yolsuzluk) ile 6 (en çok yolsuzluk) arasındaki bir ölçekte 2.91'i aştığında yolsuzluğun eşitsizliği azaltmaya başladığını göstermektedir. Chong ve Calderón (2000), bir boyutu yolsuzluk olan kurumsal kalite göstergelerinin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini 105 ülkeden oluşan bir örnekleme karşılaştırılabilir bir zaman diliminde araştırmıştır. Benzer şekilde, ilgili değişkenler arasında doğrusal olmayan bir ilişki olduğuna dair kanıtlar bulmuşlardır. Ancak, kurumsal kalitenin bir göstergesi olarak yolsuzluk ölçütünü tek başına kullandıklarında, ters U-eğrisi modeli elde edilmiş olsa da, katsayıların istatistiksel olarak anlamlı olmadığını belirtmek gerekir.

Chong ve Calderón (2000) kurumsal reformların özellikle az gelişmiş ülkelerdeki kayıt dışı ekonomiye büyük başlangıç maliyetleri yükleyebileceğini öne sürmektedir. Yolsuzluğu azaltmayı ve kurumsal işleyişi iyileştirmeyi amaçlayan reformlar, kayıt dışı ekonominin mevcut işlem sistemini bozabilir ve yeni vergiler, kısıtlamalar, normlar ve artan denetim gibi ilave yükler getirebilir. Sonuç olarak, ağırlıklı olarak en yoksul kesim arasında yer alan kayıt dışı sektördeki bireylerin geliri geçici olarak düşebilir ve bu da daha yüksek gelir eşitsizliğine yol açabilir. Öte yandan, kayıtlı sektörde işlem yapan bireyler reformlardan başlangıç kazanımları elde ederek faydalanmaktadır. Kayıt dışı ekonomide işlem yapanlar kayıtlı ekonomiye uyum sağlayarak kazançlarını arttırdıkça ve başlangıçtaki büyük kazançlar azaldıkça, uzun vadede eşitsizliğin azalması beklenebilir. Bu monotonik olmayan yapı, eşitsizlik-yolsuzluk ilişkisi için uyarlanmış Kuznets eğrisi teorisi bağlamında temellendirebilir.

Yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasındaki doğrusal olmayan ilişkiyi doğrulayan bir diğer çalışma, Fakir ve diğerleri (2017) tarafından yapılmıştır. Başlangıçta yolsuzluğun azalmasıyla birlikte bürokrasi seviyesinin de azaldığını öne sürmektedirler. Bu da işletmelerin artık kamu görevlilerinin yasadışı rant kollama davranışlarına maruz kalmadan faaliyet göstermelerinin daha kolay olduğu ve iş yatırımlarından elde edilen getirilerin artarak daha yüksek eşitsizliğe yol açabileceği anlamına gelmektedir. Ancak,

CPI skoru 64.4'ü geçtikten sonra, vergiden kaçınma, büyük ölçekli rüşvet alma ve devletten rant elde etme gibi daha üst düzey yolsuzluklar azalmaya başlayarak gelirlerin yeniden dağılımını sağlayabilmektedir. Sonuç olarak, eşitsizlik ancak yolsuzluk kontrolü belirli bir eşige ulaşıldıktan sonra azalabilmektedir.

Tablo 3. Eşitsizlik ve Yolsuzluk Arasındaki Doğrusal Olmayan İlişki Üzerine Literatür

Yazar(lar)	Dönem	Örneklem	Veri	Yöntem(ler)
			C: Yolsuzluk endeksi (PRS)	
Li ve diğerleri (2000)	1982-1994	48 ülke	INQ: Gini katsayısı (Deininge ve Squire 1996)	OLS ve 2SLS
			C: ICRG yolsuzluk endeksi	
Chong ve Calderón (2000)	1982-1995	105 ülke	INQ: Gini katsayısı (Deininge ve Squire 1996) ve gelir payları	GMM
			C: CPI	
Fakir ve diğerleri (2017)	2000-2011	78 ülke	INQ: Net Gini (SWIID) ve en yüksek %10 gelir payı	OLS,IV, 2SLS ve Kuantil regresyon

Note: C, yolsuzluğu ölçmek için kullanılan değişkenleri temsil etmektedir: CPI- Yolsuzluk Algı Endeksi; ICRG- Uluslararası Ülke Risk Rehberi; PRS- Politik Risk Servisi. INQ gelir eşitsizliğini ölçmek için kullanılan değişkenleri temsil etmektedir. SWIID- Standardize Dünya Gelir Eşitsizliği Veri Tabanı; OLS- Sıradan En Küçük Kareler; IV- Enstrüman Değişkeni; GMM- Genelleştirilmiş Momentler Metodu; 2SLS- İki Aşamalı En Küçük Kareleri temsil etmektedir.

3. BÖLÜM

YOLSUZLUĞUN GELİR EŞİTİZLİĞİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN AMPİRİK ANALİZİ

3.1. VERİ SETİ VE DEĞİŞKENLER

Bu çalışma, yolsuzluğun gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini incelemek için 1996-2019 döneminde gelişmiş ve gelişmekte olan 96 ülke için çeşitli veri setlerinden elde edilen bir panel veri setine dayanmaktadır. Araştırma örnekleminin büyüklüğü temel olarak eşitsizlik ve yolsuzluk değişkenlerine ilişkin verilerin mevcudiyeti ile sınırlandırılmıştır. Ülkeler arası regresyon araştırmalarındaki olağan uygulamayı takip ederek, kısa vadeli konjonktür dalgalanmalarının, eksik gözlemlerin, ölçüm hatalarının ve aykırı değerlerin etkisini azaltmak için analizimizde 1996'dan 2019'a kadar olan tüm örneklem dönemi boyunca örtüşmeyen dört yıllık dönem ortalamalarının panel verileri kullanılmıştır⁸ (Chong ve Gradstein, 2007; Gyimah-Brempong, 2002; Gyimah-Brempong ve De Gyimah-Brempong, 2006). Bu uygulama, gelir eşitsizliğinin ve kurumsal değişimin zaman içinde nispeten yavaş gerçekleştiği ve dolayısıyla yıldan yıla gözlemlenen varyasyonun oldukça küçük olduğu varsayımı altında yapılmaktadır (Chong ve Calderon, 2000; Chong ve Gradstein, 2007). Panel veri seti dengesizdir ve minimum üç maksimum altı döneme sahip gözlemleri içermektedir. Bir başka deyişle, sadece en az üç ardışık dönem için gözlemleri olan ülkeler dâhil edilmiştir. Bu durum dikkate alındığında tüm değişkenler için veriye sahip olan 96 ülke analize dâhil edilmiştir.⁹

Bu bölümde regresyon tahminlerinde kullanılan verilerin ayrıntılı bir açıklaması sunulmaktadır. Araştırma modelinde kullanılan tüm değişkenler ve kaynakları Tablo 4'te sunulmaktadır.

⁸ 4 yıllık ortalama dönemler şunlardır: 1996-1999, 2000-2003, 2004-2007, 2008-2011, 2012-20015, 2016-2019.

⁹ Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün Yolsuzluk Algı Endeksi yolsuzluk ölçütü olarak kullanıldığında ülke sayısı 95'e düşmektedir.

Tablo 4. Değişkenlerin Tanımları ve Kaynakları

Kod	Değişken	Kaynak
Gini	Gini endeksi	WIID
A050	Atkinson (0.50) endeksi	WIID
A075	Atkinson (0.75) endeksi	WIID
A1	Atkinson (0.1) endeksi	WIID
Bottom20	En alttaki %20'nin gelir payı (yüzdelerik dilim 1 ile 20 arasında)	WIID
Bottom40	En alttaki %40'nin gelir payı (yüzdelerik dilim 1 ile 40 arasında)	WIID
Top20	En üst %20'nin gelir payı (yüzdelerik dilim 81 ile 100 arasında)	WIID
CPI	Yolsuzluk Algı Endeksi	TI
CCR	Yolsuzluk Kontrol Yüzdelerik Sıralaması	WGI
Y	Kişi başına gayri safi yurtiçi hâsıla (sabit 2017 uluslararası \$ cinsinden)	WDI
Unem	İşsizlik oranı (ILO modellemesi kullanılarak tahmin edilmektedir.)	WDI
Fdi	Doğrudan yabancı yatırım (DYY) net girişleri	WDI
Gov	Kamu harcamaları (Genel devlet nihai tüketim harcamaları)	WDI
Pg	Nüfus Artışı	WDI

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Değişkenler için ortalama değer, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri içeren tanımlayıcı istatistikler Tablo 5'te ayrıntılı olarak verilmiştir. Gelir dağılımını temsil eden Gini katsayısı ve Atkinson endeksleri ve gelir paylarındaki varyasyonun boyutunun önemli derecede geniş olduğu gözlemlenmektedir. Örneklem ortalamaları ayrıca gelir dağılımına ilişkin geniş ölçekli kanıtlar sunmaktadır. Örneklemde ortalama olarak en üstteki %20'lik kesim toplam gelirin yaklaşık %40'ını elde etmiştir ki bu en alttaki %20'lik kesimin kazancına kıyasla neredeyse yedi kat, en alttaki %40'lık kesimin kazancına kıyasla ise yaklaşık 2,5 kat fazladır. Benzer şekilde, yolsuzluk göstergelerinde de ülkeler arasında önemli farklılıklar gözlemlenmektedir. Örneğin, yolsuzluğu 0 ile 100 arasında bir ölçekte ölçen Yolsuzluk Algı Endeksi (CPI), minimum 14,5'ten başlayıp maksimum 98,5'e ulaşan geniş bir değer aralığı göstermektedir.

Standart sapması 22 olan bu geniş varyasyon, ülkeler arasında algılanan yolsuzluk seviyelerindeki önemli farklılıkların altını çizmektedir.

Tablo 5. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Gözlem	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Gini	479	40.337	9.602	24.018	74.227
A050	479	14.268	7.027	4.717	46.598
A075	479	20.411	9.429	6.986	59.533
A1	479	26.106	11.373	9.205	68.25
Bottom20	479	5.862	2.04	1.104	10.212
Bottom40	479	16.503	4.426	4.229	24.942
Top20	479	38.266	3.885	30.951	49.58
CCR	479	56.324	28.043	3.205	100
CPI	467	48.118	22.121	14.5	98.25
Y	479	9.624	.994	6.853	11.659
Gov	479	15.989	4.659	4.436	27.096
Unem	479	8.354	5.864	.502	36.342
Pg	479	.93	1.071	-2.842	5.074
Fdi	479	6.402	19.26	-9.511	320.174

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır

3.1.1. Gelir Eşitsizliği Değişkenleri

Çalışmada bağımlı değişken olarak yedi farklı eşitsizlik ölçümü kullanılmıştır. Öncelikle literatür taraması bölümünde ele alınan önceki çalışmaları takiben temel eşitsizlik ölçütü olarak Gini katsayı tercih edilmiştir. Gini katsayısı 1. bölümde açıklandığı üzere gelir eşitsizliğinin en yaygın kullanılan ölçüsüdür. Gini katsayısı Lorenz eğrisinden türetilmektedir ve 0 ile 100 arasında değerler almaktadır. Gini katsayısının 0 olması, herkesin aynı gelire sahip olduğu tam eşitlik durumunu, 100 olması ise sadece bir kişinin bütün gelire sahip olduğu tam eşitsizlik durumunu göstermektedir. Gini endeksi, tek bir özet istatistik kullanarak gelir eşitsizliğinin genel bir değerlendirmesini sağlamak için yararlı bir araçtır. Ancak, gelir dağılımı boyunca gelir eşitsizliğinin en yoğun olduğu belirli noktaları dikkate almamaktadır.

İkinci olarak, gelir eşitsizliğini temsilen Atkinson endeksleri kullanılmıştır. Atkinson endeksi, sosyal refah fonksiyonlarına ilişkin varsayımları dikkate alan bir gelir eşitsizliği ölçütüdür. Anthony Barnes Atkinson tarafından 1970 yılında geliştirilen endeks, gelir dağılımının farklı kısımlarını ağırlıklandırmak için bir eşitsizlikten kaçınma parametresi olan ϵ 'yi kullanmaktadır¹⁰. Çalışmada Atkinson Endeksi'nin eşitsizlikten kaçınma parametresi 0,5, 0.75 ve 1 olarak belirlenen üç farklı spesifikasyonu kullanılmıştır. Teorik olarak, eşitsizlikten kaçınma parametresi 0'a yaklaştıkça, gelir dağılımının tepesindeki değişikliklere daha fazla ağırlık verilirken, parametre sonsuza yaklaştıkça alt uca daha fazla ağırlık verilmektedir. Pratikte, eşitsizlikten kaçınma parametresine genel olarak olarak 0,5 ile 2 arasında değerler atanmaktadır (De Maio, 2007). Dolayısıyla parametresi 1'e ayarlanarak hesaplanan bir Atkinson endeksi, parametresi 0,5 olan bir endekse nazaran, dağılımın alt ucundaki kişilerin gelir düzeylerine daha duyarlı olacaktır. Atkinson endeksi değerlerinin teorik aralığı Gini endeksindeki gibi 0 ile 100 arasındadır. Endeks değeri ne kadar yüksekse, yeniden dağıtım yoluyla elde edilebilecek sosyal refah o kadar fazladır ve dolayısıyla mevcut eşitsizlik düzeyi de o kadar yüksektir.

Son dönem gelir eşitsizliklerinin temel sebebinin dağılımın en üst ucundaki gelirin aşırı şekilde artışından kaynaklandığı vurgulanmaktadır (Piketty, 2014). Dolayısıyla, tüm dağılımı özet bir ölçüye indirgemek, ekonomilerdeki gerçek gelir dağılımının çok sınırlı bir tasviri olabilir. Bu çalışmada bu tasviri tamamlamak amacıyla gelir payları analize dâhil edilmiştir. Gelir payları, gelir eşitsizliklerinin dağılım boyunca nerede meydana geldiğini basit bir şekilde belirleyen gelir dağılımı ölçütleridir. Ayrıca, gelir paylarının Gini katsayısı gibi özet ölçütlerle birlikte analiz edilmesi, gelir eşitsizliğinin dinamiklerinin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır. Örneğin, yüksek bir Gini katsayısı önemli bir genel eşitsizliğe işaret edebilir, ancak gelir payları bu eşitsizliğin esas olarak tepedeki bir gruptan mı yoksa dağılımın alt ucundan mı kaynaklandığını ortaya çıkarabilir. Çalışmada en yoksul %20'lik kesimin gelir payı, en yoksul %40'lık kesimin gelir payı ve en zengin %20'lik kesimin gelir payı olmak üzere üç farklı gelir payına odaklanılmıştır.

Atkinson ve Gini endeksleri tüm gelir dağılımını dikkate alan özet gelir eşitsizliği ölçütleri, gelir payı ölçütleri bir kesimin gelirlerinin tüm gelire oranını içeren dağılım

¹⁰ Detaylı bilgi için Bölüm 1'e bakınız.

verilerini içermektedir. Örneğin, en üstteki %20'lik kesimin gelir payı, gelir dağılımının en üst dilimindeki %20'lik kesiminde yer alan hane halklarının toplam gelirden aldıkları payı hesaplamaktadır. Gelir dağılımının tepe ucuna ağırlık veren bir Atkinson endeksi (0,5) ise gelirin üstteki dağılımına alt uç dağılımdan daha fazla ağırlık vererek tüm gelir dağılımı hakkında bilgi sağlamaktadır.

Gelir eşitsizliği verileri Birleşmiş Milletler Üniversitesi Dünya Kalkınma Ekonomisi Araştırma Enstitüsü'nün (UNU-WIDER 2021) Dünya Gelir Eşitsizliği Veritabanı'ndan (WIID) elde edilmiştir¹¹. Bu veri seti, zaman içinde ve ülkeler arasında daha tutarlı karşılaştırmalara olanak tanıyan entegre eşitsizlik serilerine dayanmaktadır. Lüksemburg Gelir Çalışması (LIS), PovcalNet ve ulusal istatistik kurumları gibi çeşitli kaynaklardan elde edilen verileri birleştirmekte ve düşük gelirlili ülkelerin veya daha zayıf verilere sahip ülkelerin daha kapsamlı ve zengin bir şekilde temsil edilmesini sağlamaktadır (Gradin, 2021).

3.1.2. Yolsuzluk Göstergeleri

Yolsuzluk genel olarak doğası gereği gizli ve gayri resmi olduğundan ölçülmesi ve sayısallaştırılması güçtür. Araştırmacılar yolsuzluğu ölçmek için genellikle algıya dayalı ya da kanıta dayalı ölçüm yöntemlerine başvururlar. Veri erişilebilirliği ve kapsamı nedeniyle bu çalışmada literatürde en sık kullanılan iki farklı algıya dayalı ölçüm yönteminden yararlanılacaktır.

Bunlardan ilki yolsuzlukla ilgili ampirik literatürde en yaygın kullanılan Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International) tarafından hesaplanan Yolsuzluk Algı Endeksi'dir (CPI). CPI, bir ülkenin kamu sektörünün uzmanlar ve işletme yöneticileri tarafından ne kadar yolsuz olarak algılandığına bağlı olarak ülkeleri/bölgeleri derecelendiren bir ölçüttür. Bu endeks, yolsuzluk algısını ölçen 12 farklı kurumdan 13 farklı veri kaynağının verilerini bir araya getiren bileşik bir endekstir. Endeks 0'dan

¹¹ <https://www.wider.unu.edu/project/world-income-inequality-database-wiid>

100'e kadar olan bir ölçeğe dayanmaktadır; 0 algılanan en yüksek yolsuzluk seviyesi ve 100 algılanan en düşük yolsuzluk seviyesi anlamına gelmektedir¹².

Bulgularımızın sağlamlığından emin olmak için CPI ölçümünün yanı sıra Dünya Yönetişim Göstergeleri'nden (WGI) "Yolsuzluk Kontrolü Yüzdeleri Sıralaması" (CCR) ölçütü kullanılmıştır. CCR bir ülkenin yönetiminin yolsuzluğu ne kadar önlediğini değerlendirmektedir. CCR, hem küçük hem de büyük yolsuzluk biçimlerinin yanı sıra devletin elitler ve özel çıkarlar tarafından "ele geçirilmesi" de dâhil olmak üzere, kamu gücünün özel çıkarlar için ne ölçüde kullanıldığına ilişkin algıları ölçmektedir (Kaufmann ve diğerleri, 2011). CCR değişkeni ülkeleri 0 (en düşük yolsuzluk kontrolü) ile 100 (en yüksek yolsuzluk kontrolü) arasında sıralamaktadır. Yani endekste CPI ölçütünde olduğu gibi daha yüksek bir değer daha düşük yolsuzluğa işaret etmektedir.

Algıya dayalı yolsuzluk ölçüm yöntemleri, algıların öznel doğası ve yanlılık potansiyeli dolayısı ile çeşitli sınırlamalara tabidir (Bkz: Bölüm 1). Dolayısıyla da bu çalışmada elde edilen sonuçlar bu ölçümlerin sınırlılıkları göz önünde bulundurularak yorumlanmalıdır. Bu sınırlamalara rağmen, algıya dayalı yolsuzluk ölçümleri, bir ülkedeki yolsuzluk seviyesine genel bir bakış sağlamak ve zaman içinde yolsuzluktaki eğilimleri izlemek için yararlı araçlar olabilir.

3.1.3. Kontrol Değişkenler

Yolsuzluğun gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini incelemek için analize çeşitli makroekonomik ve demografik göstergeleri içeren kontrol değişkenler dahil edilmiştir¹³. Kontrol değişkenlerinin tamamı Dünya Kalkınma Göstergeleri (WDI) veri tabanından temin edilmiştir. Bu çalışmada dikkate alınan kontrol değişkenleri aşağıdaki gibidir:

Kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla (Y), ekonomik gelişmişlik düzeyini ölçmektedir. Bu değişken, satın alma gücü pariteleri kullanılarak sabit 2017 uluslararası dolar cinsinden uluslararası dolara dönüştürülmüştür. Ayrıca, sabit fiyatlar kullanılarak ülkeler zaman içinde karşılaştırılırken enflasyonun etkisi de ortadan kaldırılmaktadır. Dağılımı

¹² 0-10 ölçeğinde değerlere sahip olan 2012 öncesi tüm CPI değerleri analizde uyumluluk için 0-100 aralığında değişen değerlere yeniden ölçeklendirilmiştir.

¹³ Gelir eşitsizliğinin belirleyicileri üzerine literatür çok geniştir, bu nedenle kontrol değişkenlerinin seçiminin gerekçesi üzerinde durulmamıştır.

normalleştirmek ve regresyon analizine daha uygun hale getirmek için verilerin logaritması alınmıştır.

Kamu harcamaları (Gov), her ülkedeki kamu sektörünün büyüklüğünü ölçmektedir. Genel devlet nihai tüketim harcamalarının GSMH içerisindeki yüzdesini göstermektedir. Genel hükümet nihai tüketim harcamaları hükümetin mal ve hizmet alımları için yaptığı tüm cari harcamaları içermektedir. Bu değişken hükümetin kamu hizmetleri, sosyal refah programları ve gelir dağılımını etkileyebilecek yeniden dağıtım girişimleri konusundaki rolünü ortaya koymaktadır. Bu amaçla sosyal harcama verilerini kullanmak daha ideal olsa da, gelişmekte olan ülkelerin çoğu için bu veriler mevcut değildir.

İşsizlik oranı (Unem), toplam işgücünün yüzdesi olarak ölçülmekte ve ILO modellemesi kullanılarak tahmin edilmektedir. Bu değişken ekonomideki işsizlik seviyesini yansıtmaktadır. Yüksek işsizlik oranları, istihdam fırsatlarını sınırlandırarak ve gelir uçurumunu artırarak gelir eşitsizliğini etkileyebilir.

Nüfus artışı (Pg), yasal statü veya vatandaşlığa bakılmaksızın tüm yerleşiklerin sayıldığı fiili nüfus tanımına dayanmaktadır. Yıl ortası nüfusunun yıllık büyüme oranı ile ölçülmektedir.

Doğrudan yabancı yatırım (Fdi) net girişleri, GSYH'nin bir yüzdesi olarak her ülkenin aldığı doğrudan yabancı yatırım miktarını ölçmektedir. Fdi, ekonomik büyümeyi teşvik ederek, iş fırsatları oluşturarak ve teknoloji ve bilgi transferleri ile gelir eşitsizliği üzerinde etkili olabilir.

Sonuç olarak, hem eşitsizliği hem de yolsuzluğu ölçmek için birden fazla ölçüt kullanmak belirgin avantajlara sahip olabilir. Farklı ölçümlerin farklı sonuçlar üretebilme potansiyelini göz önünde bulundurmak analizin güvenilirliği açısından ihtiyatlı bir yaklaşım olarak hizmet etmektedir. Böylesi çok yönlü bir değerlendirme, analizin metodolojik sağlamlığını arttırmakla kalmayıp, aynı zamanda eşitsizlik ve yolsuzluk arasındaki karmaşık ilişkinin kapsamlı bir şekilde araştırılmasını da olanaklı kılmaktadır.

3.2. MODEL

Analizde eşitsizlik ve yolsuzluk arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla dinamik bir panel veri modeli kullanılmaktadır. Bu özel metodolojik yaklaşımın seçilmesinin temel nedeni, eşitsizliği karakterize eden kalıcılıktır (persistence). Başka bir deyişle, eşitsizlik zaman içerisinde yavaşça değişmekte ve ağırlıklı olarak önceki değerlerinden etkilenen dinamik bir seyir izlemektedir. Eşitsizliğin bu dinamik tabiatı nedeniyle, aşağıdaki gelir eşitsizliği modeli tahmin edilmektedir:

$$INQ_{i,t} = \beta_1 + \beta_2 INQ_{i,t-1} + \beta_3 COR_{i,t} + \beta_4 COR_{i,t}^2 + \beta' X_{i,t} + \epsilon U_{i,t} \quad (3)$$

$$U_{i,t} = \epsilon_{i,t} + \theta_i \quad (4)$$

Denklem 3'te i alt simgesi ülkeleri, t terimi ise dört yıllık dönem ortalamalarını sembolize etmektedir. $INQ_{i,t}$ çalışmada kullanılan her bir gelir eşitsizliği ölçümünü yansıtmaktadır. Gini katsayısı, Atkinson Endeksi'nin eşitsizlikten kaçınma parametresinin 0,5, 0,75 ve 1 olarak belirlenen üç farklı spesifikasyonu ile birlikte, en yoksul %20'lik kesimin gelir payı, en yoksul %40'lık kesimin gelir payı ve en zengin %20'lik kesimin gelir payı olmak üzere yedi farklı gelir eşitsizliği ölçümü kullanılmıştır. Bu değişkenler analizde sırasıyla, Gini, A050, A075, A1, Bottom20, Bottom40 ve Top20 ile gösterilmektedir. İlk açıklayıcı değişken, $INQ_{i,t-1}$, bağımlı değişkenin gecikmeli değeri olup, dinamik bir spesifikasyon sunmakta ve gelir eşitsizliği ölçütlerindeki kalıcılığı değerlendirmemize olanak sağlamaktadır.

$COR_{i,t}$ yolsuzluk algısını temsil eden temel açıklayıcı değişkendir. Çalışmada CPI ve CCR olmak üzere iki farklı yolsuzluk ölçütü kullanılmıştır. Yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki üzerine yapılan önceki çalışmalar, veri ve metodolojilerdeki farklılıklara atfedilebilecek karmaşık bulgular ortaya koymaktadır. Diğer bir deyişle, bu çalışmalarda yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasında “çarkları aşındırma” ve “çarkları yağlama” hipotezlerini yansıtan hem pozitif hem de negatif ilişkilerin olduğu işaret edilmektedir.

Bununla birlikte, yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasında her iki hipotezi de çevreleyen ters U şeklinde doğrusal olmayan bir ilişki olduğunu öne süren sınırlı sayıda çalışmalar bulunmaktadır. Bu anlamda, gelir eşitsizliği ve yolsuzluk arasındaki muhtemel monotik olmayan bir ilişki olasılığını araştırmak amacıyla Li ve diğerleri (2000) , Chong ve Calderon (2000) ve Fakir ve diğerleri'nin (2017) çalışmaları temelinde denkleme yolsuzluk ölçütünün karesel bir terimi, $COR^2_{i,t}$, dâhil edilmiştir.

Kanıtlar, ancak $\beta_2 > 0$ ve $\beta_3 < 0$ ise gelir eşitsizliği ile ilgili yolsuzluk ölçümleri arasındaki ters U şeklindeki ilişkiyi desteklemektedir. Daha sonra, gelir eşitsizliğinin azalmaya başladığı yolsuzluk değişkenlerinin seviyesini elde etmek için, aşağıdaki şekilde hesaplanan parabolik ilişkinin eşik seviyesi (dönüm noktası) tahmin edilmektedir:

$$\gamma^* = \frac{\beta_2}{2\beta_3} \quad (5)$$

Burada γ^* yolsuzluk ölçümlerinin dönüm noktası seviyesidir. β_2 ve β_3 sırasıyla yolsuzluk ölçümlerinin doğrusal ve ikinci dereceden terimlerinin katsayılarını temsil etmektedir.

$X_{i,t}$ değişkeni, gelir eşitsizliği literatüründe sıkça kullanılan kişi başına düşen GSMH (Y), hükümet harcamaları (Gov), doğrudan yabancı yatırım (Fdi), işsizlik (Unem) ve nüfus artışı (Pg) gibi çeşitli makroekonomik ve demografik göstergeleri içeren bir kontrol değişkenleri setini temsil etmektedir. Son olarak, $U_{i,t}$ hata terimidir. Hata terimi denklem 4'te gösterildiği üzere, birbirine ortogonal olan θ_i birim sabit etkiler ve $\epsilon_{i,t}$ idiosinkratik şokları içeren iki bileşenden oluşmaktadır.

Bir önceki paragrafta bahsedilen kontrol değişkenleri ile ilgili olarak Milanovic (2005) gelirin hâlihazırda işgücü hareketliliği, eğitime ilişkin değişiklikler veya demografik değişiklik (yaş bağımlılığı oranı) gibi kişi başına GSYH'yi etkileyen yapısal değişiklikleri içerdiğine dikkat çekmektedir. Dolayısıyla da çalışmada, modelin sağ tarafında

gelirle yapısal olarak ilişkili olan ilgili kontrol değişkenlerine yer verirken, geliri doğrudan dâhil etmemektedir. Bu çalışmada Milanovic'in bu yaklaşımı (ters yönde) takip edilmektedir. Yani, gelirle ilişkili kişi başına GSYH denklemin sağ tarafına kontrol değişkeni olarak dâhil edilirken beşeri sermaye, yatırım ve yaş bağımlılık oranı gibi gelirle yapısal olarak bağlantılı (yüksek korelasyonlu) olan değişkenler analizimizde kontrol değişkeni olarak yer almamaktadır.

3.3. TAHMİN YÖNTEMLERİ

Uygun bir tahmin tekniğinin seçimi, hem veri setinin özgün özelliklerine hem de spesifik araştırma sorusuna göre değişmektedir. Çalışmamızda, denklem 3'te belirtilen modele diğer açıklayıcı değişkenler ile birlikte bağımlı değişkenin gecikmeli değerleri de dâhil edilmiştir. Bu durum, bağımsız değişkenler ile hata terimi arasında içsellik (endogeneity) sorunu olarak adlandırılan bir korelasyona neden olmaktadır (Wooldridge, 2010). Dolayısıyla, modelin dinamik yapısı ve panel verilerinin " $N > T$ " spesifikasyonu¹⁴ göz önüne alındığında, havuzlanmış en küçük kareler (POLS), sabit etkiler (FE) ve rassal etkiler (RE) gibi panel veri tahmininde yaygın olarak kullanılan yöntemlere başvurulması, parametrelerin yanlı ve tutarsız tahmin edilmesine neden olabilir (Arellano ve Bond, 1991; Roodman, 2009). Bu durum da potansiyel olarak yanlış çıkarımlara, yanıltıcı sonuçlara ve yanlış teorik yorumlara yol açabilir (Ullah ve diğerleri, 2018).

Dinamik panel veri yazını genel olarak yukarıda belirtilen içsellik sorununu ele almak için Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi'nin (GMM) kullanılmasını savunmaktadır. GMM, bağımlı değişkenin kalıcılık özelliği, içselliği, ihmal edilen değişken sorunu, birimlere özgü heterojenlik ve ölçüm hataları gibi sorunları ele alan bir yöntemdir (Arellano ve Bond, 1991). İçsellik sorunlarını çözmek için, hata terimine ortogonal olan ancak regresörlerle yüksek korelasyona sahip açıklayıcı değişkenler için araçlar (enstrümanlar) kullanılmaktadır. GMM aynı zamanda az sayıda zaman dönemi ve çok sayıda yatay kesit birimi ($N > T$) ile karakterize edilen paneller için tasarlanmıştır. GMM

¹⁴ Zaman aralığı kısa olduğunda, gözlemlenemeyen gruba özgü heterojenliğin varlığında, gecikmeli bağımlı değişkene sahip doğrusal panel veri modelleri için geleneksel FE ve RE tahmincileri yanlı katsayı tahminleri vermektedir ve bu durum yatay kesit boyutunun (N) artırılmasıyla çözümlenmemektedir (Nickell 1981). Bu durum ilgili literatürde "Nickell yanlılığı" olarak adlandırılmaktadır.

yaklaşımında, içsellik ve seri korelasyon gibi sorunları çözmek için değişkenlerin nasıl araçsallaştırıldığına bağlı olarak iki tahmin yöntemi bulunmaktadır (Roodman, 2009).

Bunlardan ilki Arellano ve Bond (1991) tarafından geliştirilen fark GMM'dir. Fark GMM yaklaşımı, tüm bağımsız değişkenleri birinci farklarına dönüştürerek (bir değişkenin geçmiş değerinin mevcut değerinden çıkarılması) ve sabit etkileri kaldırarak içsel değişkenlerin etkilerini düzeltmeye çalışmaktadır. Başlangıçtaki gelir eşitsizliği modeli denklem 3 ile gösterilmektedir. Birinci fark alma dönüşümü uygulandıktan sonraki gelir eşitsizliği modeli ise aşağıdaki gibidir:

$$\Delta INQ_{i,t} = \beta_2 \Delta INQ_{i,t-1} + \beta_3 \Delta COR_{i,t} + \beta_4 \Delta COR^2_{i,t} + \beta' \Delta X_{i,t} + \Delta \epsilon_{i,t} \quad (6)$$

Denklem 6'da Δ birinci farkları temsil etmektedir. Değişkenlerin birinci farkları alma yoluyla dönüştürülmesiyle, sabit etkiler ortadan kalkmaktadır¹⁵; içsellik problemi ise hala devam etmektedir. İçsellik sorununu çözmek için, birinci farkı alınmış gecikmeli bağımlı değişken geçmiş değeri ile araçsallaştırılmaktadır. Ancak birinci fark dönüşümü dengesiz panellerde çok fazla gözlemin kaybedilmesine neden olabilir (Roodman, 2009). Dolayısıyla da, tahmin edilen sonuçları etkileyebilir. Bunun yanı sıra, Blundell ve Bond (1998, 2000), dinamik modellerin tahmininde fark GMM kullanıldığında, özellikle otoregresif süreç kalıcı ve zaman boyutunun az olduğu durumlarda, değişkenlerin düzey gecikmelerine dayalı araçların zayıf araç yanlılığına yol açabileceğini ileri sürmektedir. Dolayısı ile gelir eşitsizliği kalıcı olduğu ölçüde, analizimizde fark GMM tahmincisinin kullanımı uygun yöntem olmayabilir.

İkinci yöntem, Arellano ve Bover (1995) ve Blundell ve Bond (1998) tarafından fark GMM'in zayıf araçlar sorununu ele almak için geliştirilen sistem GMM'dir. Sistem GMM tahmincisi, modelin parametrelerini tahmin etmek için hem seviye denkleminde hem de birinci fark denkleminde moment koşullarını kullanarak iki denklemden oluşan bir sistem kurmaktadır (Roodman, 2009). Bu sistem gelir eşitsizliği modelimize uyarlanmış haliyle aşağıdaki gibi gösterilmektedir:

¹⁵ $\Delta U_{i,t} = \Delta \epsilon_{i,t} + \Delta \theta_i = \theta_i - \theta_i + \epsilon_{i,t} - \epsilon_{i,t-1} = \epsilon_{i,t} - \epsilon_{i,t-1}$

$$\Delta INQ_{i,t} = \beta_2 \Delta INQ_{i,t-1} + \beta_3 \Delta COR_{i,t} + \beta_4 \Delta COR^2_{i,t} + \beta' \Delta X_{i,t} + \Delta \epsilon_{i,t} \quad (7)$$

$$INQ_{i,t} = \beta_1 + \beta_2 INQ_{i,t-1} + \beta_3 COR_{i,t} + \beta_4 COR^2_{i,t} + \beta' X_{i,t} + \epsilon U_{i,t} \quad (8)$$

İlk denklem fark denklemi (7), ikinci denklem ise düzey denklemidir (8). Sistem GMM tahmincisi, fark denklemi için araç olarak regresörlerin gecikmeli seviyelerini ve seviye denklemi için araç olarak regresörlerin gecikmeli farklarını kullanmaktadır. Bu yöntem, bağımlı değişken ve diğer içsel değişkenler için daha fazla araç kullanımına olanak sağlamakta ve modelin verimliliğini artırmaktadır. Fark GMM tahmincisinin aksine, düzey denklem moment koşuluna dayalı sistem GMM tahmincisi birim kök hipotezi altında bile tutarlı ve asimptotik olarak normaldir (Blundell ve Bond 1998; Westerlund ve Breitung 2013).

Nitekim bu çalışmada, denklem 3'teki parametrelerin tutarlı bir şekilde tahmin edilmesini sağlamak için, gözlemlenemeyen bireysel etkileri ve ihmal edilen değişken yanlılığını ortadan kaldırarak dinamik bir ilişkiyi tahmin ederken ortaya çıkan olası sorunlarla başa çıkabilmesi dolayısı ile iki aşamalı sistem-GMM tercih edilmiştir¹⁶. Ayrıca, kullanacağımız panel verilerde ülke sayısının (N) dönem sayısından (T) büyük olması, GMM tahmincisinin tutarlı olması koşulunu sağlamakta ve GMM'yi ampirik analiz için uygun bir yöntem haline getirmektedir. Bunun yanı sıra, her bir sistem GMM tahmini için, dirençli standart hatalar elde etmek amacıyla Windmeijer (2005) sonlu örneklem düzeltmesi tekniği kullanılmıştır; bu düzeltme olmadan standart hatalar iki aşamalı tahmin yöntemi kullanıldığında önemli ölçüde aşağı yönlü yanlı olma eğilimindedir.

Sistem-GMM tahmincisinin tutarlılığı için tahmin sonrası iki temel kriterin karşılanması gerekmektedir. Birincisi, modeldeki hata teriminin ikinci dereceden otokorelasyonun olmaması gerekir. Hata teriminin otokorelasyonsuz olup olmadığını tespit etmek için

¹⁶ Modeller, Stata programında Roodman (2009) tarafından geliştirilen "xtabond2" komutu kullanılarak tahmin edilmektedir.

Arellano-Bond testi uygulanacaktır. İkinci dereceden otokorelasyon testi için birinci fark modelinin kalıntıları kullanılmaktadır¹⁷. Boş hipotez “otokorelasyon yoktur” şeklinde kurulmaktadır. İkincisi, kullanılan araçların bütün olarak geçerli olması, bir başka ifade ile aşırı tanımlama kısıtlamalarının geçerli olmasıdır. Aşırı tanımlama kısıtlamalarını geçerliliğini sınamak için yaygın olarak kullanılan iki test vardır: Sargan testi ve Hansen testi. Sargan testi yalnızca fark GMM’den ve tek aşamalı tahminlerden sonra ve homoskedastisite ve otokorelasyonsuz varsayımları altında uygundur. Bu yüzden çalışmada, heteroskedastisite ve otokorelasyon varsayımları altında da tutarlı olan Hansen testi tercih edilmiştir. Hansen’in test istatistiğinin olasılık değeri 0,05 veya 0,10’dan büyükse, aşırı tanımlayıcı kısıtlamaların geçerli olduğuna dair boş hipotezi reddedemeyeceğimiz anlamına gelir. Bu da araç değişkenlerin geçerli olma ihtimalinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca, geçerli araçlara sahip olmak için toplam araç sayısının ülke sayısını aşmaması gerekmektedir, aksi takdirde Hansen test sonuçlarının yanlı olduğu varsayılmaktadır. (Roodman 2009).

Özetle, sistem GMM tahmincilerinin tutarlılığı, aşırı tanımlama kısıtlamalarının geçerliliği için Hansen testi ve ikinci dereceden otokorelasyon olup olmadığını sıyanan Arellano-Bond testi ile değerlendirilmektedir. Bu iki testin temel hipotezleri reddedilmediği takdirde, tahminler tutarlı ve istatistiksel olarak güvenilir kabul edilebilir (Arellano ve Bover, 1995; Roodman, 2009). İlgili test sonuçları takip eden bulgular bölümde her bir regresyon sonucunun alt kısmında bulunabilir.

Araç değişken kullanımına bağlı olan sistem GMM tahmin tekniği dinamik panel veri analizlerinde hâkim yöntem olagelmıştır. Ancak sistem GMM tahmincileri genel olarak araç değişken seçimine, özellikle de kullanılan gecikme sayısına karşı oldukça hassastır (Bazzi ve Clemens, 2013; Roodman, 2009). Bunun yanı sıra, Allison ve diğerleri (2017) ve Williams ve diğerleri (2018) GMM’nin her ne kadar tutarlı tahminciler sağlasa da tam etkin olmadığına, önemli ölçüde sonlu örneklem yanlılığına sahip olduğuna ve otoregresif parametre 1,0’a yakın olduğunda genellikle düşük performans sergilediğine dair kanıtlar bulunduğuna dikkat çekmektedir.

¹⁷ Birinci farklarda AR (1) süreci için testler $\Delta U_{i,t} = U_{i,t} - U_{i,t-1}$ ve $\Delta U_{i,t-1} = U_{i,t-1} - U_{i,t-2}$ olduğundan, yani her ikisi de $U_{i,t-1}$ içerdiğinden, sıfır hipotezini reddetmektedir. Yani birinci derecen otokorelasyon olası bir durumdur.

GMM tahmincilerine ilişkin kısıtlamalar ışığında, bu çalışma sağlık kontrolü için daha önce eşitsizlik-yolsuzluk yazınında kullanılmamış olan sabit etkiler dinamik panel verileri için “yarı-maksimum olabilirlik-sabit etkiler” tahmini (QML-FE) olarak bilinen alternatif bir yaklaşımı kullanmaktadır¹⁸. Bu yöntem İlk olarak 2002 yılında Hsiao, Pesaran ve Tahmiscioğlu tarafından geliştirilmiştir. Kripfganz (2016), GMM tahminlerinin esnekliği ve uygulama kolaylığı nedeniyle cazip olduğunu fakat QML gibi potansiyel teşkil eden diğer yöntemlerin ampirik araştırmalarda yeterince temsil edilmediğini vurgulamaktadır. Bu tahminci, araç değişken kullanımına dayanmaksızın başlangıç koşullarını (bağımlı değişkenin gecikmeli değerini) da dikkate alarak kısa “T” yanlılığını ve bağımlı değişkenin gecikmeli değerine ilişkin içsellik sorununu düzeltebilmektedir. Özellikle, bu çalışmanın veri setine karşılık gelen kısa zaman boyutları ve büyük kesitlere sahip senaryolarda, GMM tahmincilerine kıyasla potansiyel olarak daha iyi (superior) sonlu örneklem özelliklerine sahiptir (Kripfganz, 2016).

Sonuç olarak, GMM'in esnekliği ve yaygın kullanımının yanı sıra, araç değişken seçimi ve gecikme sayılarına bağlı olarak hassaslık sorunları ve sonlu örneklem yanlılığı gibi dezavantajlar içermektedir. Diğer yandan, QML-FE yöntemi bağımlı değişkenin gecikmeli değerine ilişkin içsellik sorunlarını ele alırken daha iyi sonlu örneklem özellikleri sunabilmektedir. Çalışmada varsayımları ve metotları farklı her iki tahmin yönteminin kullanılması ile modelin sağlamlığını ve sonuçların güvenilirliğini test etmek amaçlanmaktadır.

3.4. BULGULAR

Bu çalışma, yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasındaki muhtemel doğrusal olmayan ilişkiyi araştırmaktadır. Çalışmanın istatistiksel tanımlamaları, yolsuzluk göstergelerinin gelir eşitsizliği göstergeleri ile nasıl ilişkili olduğunu araştırmak için denklem 3'ü takip etmektedir. Analiz, eşitsizlik-yolsuzluk ilişkisinin yolsuzluk düzeyine bağlı olmasına izin vererek ilerlemektedir. Çalışmada öncelikle, sistem GMM tahmincisinin verdiği sonuçlar üzerinde durulmaktadır¹⁹. Bulguların sağlamlığını sınamak için alternatif bir yöntem olarak QML-FE kullanılmaktadır. Bu yaklaşım, GMM tahmincisinde olduğu gibi, kısa T

¹⁸ Modeller, Stata programında Kripfganz (2016) tarafından geliştirilen “xtdpdqml” komutu kullanılarak tahmin edilmektedir.

¹⁹ İlaveten, sabit etkiler tahmin sonuçları karşılaştırma yapabilmek adına EK 3'te yer almaktadır.

yanlılığını düzeltmek için başlangıç koşullarını dikkate almakta ancak araç değişken kullanımına dayanmamaktadır.

Analizde bağımlı değişken olarak 7 farklı gelir eşitsizliği ölçütü tercih edilmiştir. Bu ölçüler arasında Gini katsayısı, Atkinson endeksinin eşitsizlikten kaçınma parametresi 0,5, 0,75 ve 1 olarak belirlenen üç farklı spesifikasyonu, en yoksul %20'lik kesimin gelir payı, en yoksul %40'lık kesimin gelir payı ve en zengin %20'lik kesimin gelir payı yer almaktadır. Bu değişkenler tablolarda sırasıyla Gini, A050, A075, A1, Bottom20, Bottom40 ve Top20 ile gösterilmektedir.

Bu ölçütlerin tercih edilmelerinin çeşitli sebepleri mevcuttur. Öncelikle, temel ölçütümüz olan Gini katsayısı gelir eşitsizliği için geleneksel bir istatistiktir ve eşitsizlik ile yolsuzluk arasındaki ilişkiyi inceleyen ampirik çalışmalarda en sık kullanılan ölçüt olagelmıştır. Dolayısıyla da, bu çalışmanın bulgularını önceki araştırma bulguları ile karşılaştırma olanağı sağlamaktadır. İkinci olarak, Atkinson endeksleri, gelir eşitsizliğini ölçmede Gini endeksine göre çeşitli avantajlar sunmaktadır. Bu endeksler, sosyal refah fonksiyonlarına dayanmaktadır. Gelir eşitsizliğinin farklı yönlerini ölçmelerine olanak tanıyan bir eşitsizlikten kaçınma katsayısı ile parametrelendirilirler. Eşitsizlikten kaçınma parametresi arttıkça, Atkinson endeksi gelir dağılımının alt ucundaki değişikliklere daha duyarlı hale gelirken parametre azaldıkça, endeks dağılımın üst ucundaki değişikliklere daha duyarlı hale gelmektedir. Bir başka deyişle, eşitsizlikten kaçınma katsayısı, eşitsizliğin ne kadar önemsendiğini gösteren bir sayısal değerdir ve kat sayı ne kadar yüksekse, eşitsizlik de o kadar önemsenmektedir²⁰. Farklı eşitsizlikten kaçınma parametrelerine sahip Atkinson endekslerini kullanmak, yolsuzluğun dağılımın alt ucundaki etkilerinin üst ucundaki etkilerinden farklı olup olmadığını görmemize yardımcı olmaktadır (Dincer ve Gunalp, 2012). Bununla birlikte, eşitsizlik ve yolsuzluk arasındaki ilişkiyi Atkinson endekslerini kullanarak analiz eden sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır (Dincer ve Gunalp, 2008, 2012; Nel, 2020)

Son olarak, Piketty'nin (2014) çalışması, gelir eşitsizliğine ilişkin kapsamlı analizleri ve en zengin kesimin gelirlerinin artışına odaklanması nedeniyle dikkat çekmiş ve bu konuda daha fazla araştırma ve tartışmaya yol açmıştır. Bu doğrultuda, analize alternatif bir bağımlı değişken olarak en zengin %20'lik kesimin sahip olduğu gelir payı

²⁰ Örneğin, bu katsayılar 0'a ayarlandığında etkinliği veya 1'e ayarlandığında eşitlikçiliği yansıtabilir.

eklenmiştir. Ayrıca, dağılımdaki genel tabloyu görebilmek amacıyla en yoksul %20'lik kesimin gelir payı ve en yoksul %40'lık kesimin gelir payı da dikkate alınmıştır. Gelir dağılımının üst ve alt uçlarını doğrudan ele alan gelir payı ölçümleri, orta gelir dilimlerine aşırı duyarlı olduğundan dolayı nispeten sabit kalma eğiliminde olmakla eleştirilen Gini katsayısını bir nevi tamamlamakta ve gelir eşitsizliğinin daha kapsamlı bir görünümünü ortaya koymaktadır.

Yolsuzluğun gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini değerlendirmek için analize farklı yolsuzluk ölçütleri dâhil edilmiştir. Özellikle, eşitsizlik-yolsuzluk literatüründe en yaygın kullanılan Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün hesaplamış olduğu CPI ve Dünya Yönetişim Göstergelerinden biri olan CCR olmak üzere iki farklı yolsuzluk ölçütü seçilmiştir.²¹ Farklı ölçümler kullanmak, yolsuzluk ölçütü seçiminin analiz sonuçlarını nasıl etkilediğini gözlemlememize olanak sağlamaktadır.

Aşağıdaki regresyon tahminlerinin sunumunda, tablolar bağımlı değişkenler için kullanılan göstergelere göre gelir eşitsizliğinin özet ölçümleri (Gini ve Atkinson endeksleri) ve gelir eşitsizliğinin doğrudan ölçümleri (gelir payları) olarak kategorize edilmiş ve ayrı tablolarda sunulmuştur. Bu anlamda, Tablo 6'da, CPI ile ölçülen yolsuzluğun Gini ve Atkinson endeksleri ile temsil edilen gelir eşitsizliği üzerindeki etkisine ilişkin regresyon sonuçları sunulmaktadır. Tablo 7'de bağımlı değişken olarak gelir paylarının kullanıldığı tahmin sonuçları yer almaktadır. Tablo 8 ve 9, aynı analizde CPI yerine CCR kullanılarak yapılan regresyon tahminlerini göstermektedir. Tablo 5'ten 9'a kadar sunulan tüm sonuçlar iki aşamalı sistem GMM yöntemi ile elde edilmiştir. Bulgularımızın sağlamlığından emin olmak için Tablo 6'dan Tablo 9'a kadar olan tüm modeller QML-FE yöntemi kullanılarak tekrarlanmış ve sonuçlar Tablo 10-13'te detaylandırılmıştır.

Sistem GMM metodunun uygulandığı durumda, ekonometrik metodolojinin geçerliliği ve tahmin edilen sonuçların tutarlılığı iki faktöre dayanmaktadır: araçların geçerliliği ve hatalarda seri korelasyonun olmaması. Bu nedenle, tahmin edilen katsayıları analiz etmeden ve yorumlamadan önce Hansen aşırı tanımlama kısıtlamaları testlerinin ve ikinci dereceden seri korelasyon için Arellano-Bond (AR(2)) testlerinin sonuçları önem arz etmektedir. Tablo 6-9'un son satırlarında gösterilen bu testler, 14 regresyon

²¹ Her iki endeks de 0'dan 100'e kadar olan bir ölçeğe dayanmaktadır; 0 algılanan en yüksek yolsuzluk seviyesi ve 100 algılanan en düşük yolsuzluk seviyesi anlamına gelmektedir

modelinin hiçbirini için model spesifikasyon hatasına dair bir bulgu sunmamaktadır. Diğer bir deyişle, tüm regresyonlarda aşırı tanımlama kısıtlamalarına ilişkin Hansen testleri, araçların ortak dışsallığına ilişkin boş hipotezi reddetmekte başarısız olmuştur, bu da araç değişkenlerin genel olarak geçerli olduğunu göstermektedir. İkinci dereceden seri korelasyon için AR(2) testleri, ikinci dereceden otokorelasyon olmadığı boş hipotezini reddedememektedir. Bu testlerin sonuçları bize ampirik metodolojimizin güvenilirliği ve tahmini sonuçlarımızın tutarlılığı konusunda bir dereceye kadar güven vermektedir.

3.4.1. Yolsuzluk Algı Endeksinin Özet Gelir Eşitsizliği Göstergeleri Üzerindeki Ektisi

Gini katsayısının gelir eşitsizliği ölçütü ve CPI'nin yolsuzluk ölçütü olarak kullanıldığı durum Tablo 6'nın ilk sütununda gösterilmektedir. Gini katsayısının değerindeki bir azalma ekonomide daha fazla gelir eşitliğine doğru bir yönelimi temsil ederken CPI'daki bir artış, bir ülkenin daha az yolsuzluğa bulaşmış olarak algılandığı anlamına gelmektedir.

Tablo 6. CPI'nin Özet Gelir Eşitsizliği Göstergeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Sistem GMM Sonuçları

	(1) Gini	(2) A050	(3) A075	(4) A1
INQ (-1)	0.6471***	0.6233***	0.6189***	0.6199***
	0.1714	0.1357	0.1463	0.1633
CPI	0.2842***	0.1844***	0.2393**	0.2655**
	0.0858	0.0648	0.0944	0.1264
CPI2	-0.0021***	-0.0013**	-0.0017**	-0.0018*
	0.0007	0.0053	0.0076	0.0099
Y	-3.8249***	-2.5874***	-3.4408**	-4.0384**
	1.3642	0.9403	1.3176	1.6847
Unem	0.1663**	0.1309**	0.1925**	0.2557***
	0.0768	0.0530	0.0750	0.0959
Fdi	0.0183***	0.0115***	0.0152***	0.0183**
	0.0065	0.0039	0.0056	0.0078

Gov	-0.2604**	-0.2056**	-0.2827**	-0.3301*
	0.1215	0.1034	0.1424	0.1798
Pg	0.3789	0.4691*	0.6977*	0.9843*
	0.3953	0.2691	0.3815	0.4992
Cons	45.564**	26.719**	36.193**	43.136**
	19.619	10.559	14.994	19.267
Ülke Sayısı	95	95	95	95
Gözlem Sayısı	372	372	372	372
AR (1) testi	0.01	0.04	0.02	0.02
AR (2) testi	0.15	0.17	0.15	0.13
Enstrüman Sayısı	13	13	13	13
Hansen testi	0.42	0.30	0.35	0.43

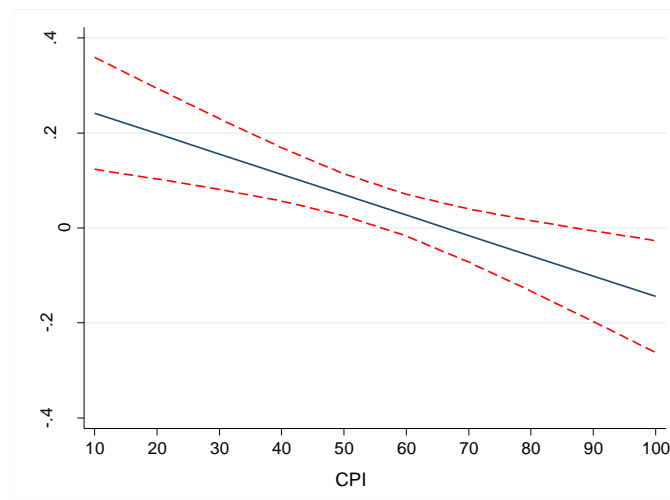
Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeylerinde istatistiksel anlamlılığı temsil etmektedir. Standart hatalar katsayı tahminlerinin altında gösterilmiştir. A-Bond AR(1), AR(2) ve Hansen test istatistiklerinin p-değerleri raporlanmıştır.

Sütun 1'deki regresyon tahmin sonuçlarına göre, doğrusal terim CPI pozitif ve %1 düzeyinde anlamlıdır. CPI'daki 1 puanlık artış (yolsuzluğun azalması) Gini endeksinin değerinde 0,284'lük bir artışa (eşitsizliğin artmasına) yol açmaktadır. Ancak, artan CPI seviyeleri için, karesel terimin katsayısı negatife dönmekte ve %1 seviyesinde anlamlılığını korumaktadır. Denklem 5'e göre, Gini endeksinin düşmeye başladığı tahmin edilen CPI dönüm noktası yaklaşık olarak 66'dır, bu da Gini endeksinin CPI skorlarının 66 seviyesine ulaşana kadar arttığını ve eşik noktasından sonra daha yüksek CPI seviyelerinin (daha düşük yolsuzluk seviyelerinin) Gini endeksinin azalttığını (gelir eşitsizliğini iyileştirdiğini) göstermektedir. Yani, bu eşik üzerinde skora sahip bir ülke, artış gösteren CPI skorları ile birlikte gelir eşitsizliğinin de azalması için yolsuzluk açısından yeterince temizdir. Bu sonuçlara göre, yolsuzlukla mücadeleden kaynaklanan artan eşitsizliklerle artık karşılaşılmaması için CPI skorunun en az 66'ya çıkarılması gerekmektedir.

Analizi görselleştirmek açısından, Şekil 6'da değişen CPI seviyeleri için CPI'nin Gini endeksi üzerindeki ilgili marjinal etkileri gösterilmektedir. Şekilde, Y eksenini marjinal etkiyi, X eksenini ise CPI seviyelerini göstermektedir. Şekildeki düz eğimli çizgi, CPI skorlarının değişen değerlerinde CPI skorlarının Gini endeksi üzerindeki marjinal

etkilerini gösterirken, noktalı çizgiler ise yüzde 90 güven aralıklarını göstermektedir. Güven aralıklarının üst ve alt sınırları sıfıra eşit olmadığına marjinal etkiler istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmektedir. Şekil 6 incelendiğinde, CPI skorunun Gini üzerindeki pozitif etkisi CPI skoru 58 değerine ulaştığında (Malta'nın örneklem ortalama değerine karşılık gelmektedir) artık istatistiksel olarak anlamlılığını yitirdiğini ve CPI skoru 66,3 eşik değerine ulaştığında (yaklaşık Estonya seviyesi) negatife döndüğünü gözlemlemekteyiz. Skor 88 civarına ulaştığında (yaklaşık İsviçre seviyesi) etki istatistiksel olarak anlamlı hale gelmektedir. Ayrıca, CPI'nin örneklem ortalaması olan 48'e yakın olduğu ülkeler için (yaklaşık Çek Cumhuriyeti seviyesi), CPI skorundaki bir birimlik artış, %1 anlamlılık düzeyinde Gini endeksinin 0,08 puanlık daha yüksek olmasıyla ilişkilendirilmektedir.

Şekil 6. CPI'nin Gini endeksi üzerindeki marjinal etkisi

Not: Bu figür, Tablo 6 1. sütunundaki regresyondan tahmin edilen marjinal etkiyi göstermektedir. Noktalı çizgiler %90 güven aralıklarını göstermektedir.

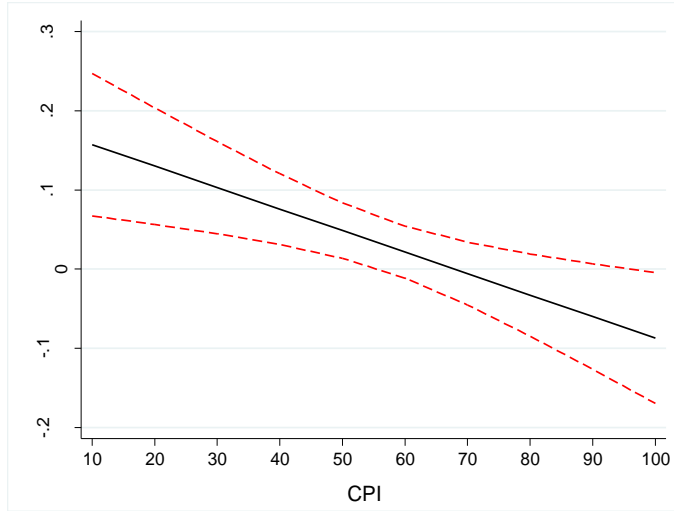
Benzer bir eğilim Fakir ve diğerleri (2017), Li ve diğerleri (2000) ve Chong ve Calderon (2000) tarafından da gözlemlenmiştir. Fakir ve diğerleri (2017) IV tahmin yöntemini kullanarak yolsuzluk ve eşitsizlik arasında ters U şeklinde bir ilişki bulmuş ve eşitsizliği azaltma eşliğinin CPI için yaklaşık 64,4 düzeyinde gerçekleştiğini tespit etmişlerdir. Li ve diğerleri (2000) ise 2SLS tahminlerinde eşitsizliği azaltmak için yaklaşık olarak 47 düzeyinde daha düşük bir eşik değer bulmuşlardır. Chong ve Calderón (2000), bir boyutu yolsuzluk olan kurumsal kalite göstergelerinin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini araştırmışlar ve benzer şekilde ters U şeklinde bir ilişki tespit etmişlerdir. Ancak,

yolsuzluk ölçütünü tek başına kullandıklarında, ters U-eğrisi modeli elde edilmiş olsa da, katsayılar istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır.

Tablo 6'daki 2-4 numaralı sütunlarda sırasıyla Atkinson Endeksi'nin eşitsizlikten kaçınma parametresi 0,5 (A050), 0.75 (A075) ve 1 (A1) olarak belirlenen üç farklı spesifikasyonu bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Hem CPI hem de karesi alınmış CPI'nın tahmin edilen katsayıları sütun 1'deki ile aynı işaretleri korumaktadır. Bu sonuçlar yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin doğrusal olmadığına yani ters U şeklinde bir ilişkinin olduğuna yönelik ilave kanıtlar sunmaktadır. Tabloda görüldüğü üzere, eşitsizlikten kaçınma derecesi arttıkça CPI katsayısı artarken CPI karesinin katsayısı azalmaktadır, ancak belirtmek gerekir ki aynı zamanda anlamlılık düzeylerinde de bir derece düşme eğilimi gözlemlenmektedir. Bu da göstermektedir ki, eşitsizlikten kaçınma parametresi arttıkça, yani Atkinson endeksinde gelir dağılımının alt ucuna verilen önem arttıkça eşik noktası artış eğilimi göstermektedir. Bu şu şekilde yorumlanabilir: gelir dağılımının alt ucu da dikkate alınarak gelir dağılımını iyileştirmek için ülkelerin yolsuzlukla mücadele çabalarının daha da yoğunlaşması gerekmektedir.

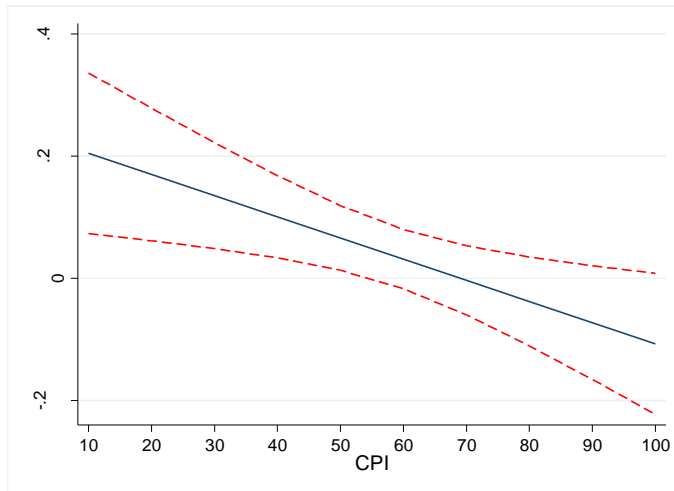
Şekil 7-9, Tablo 6'nın 2-4 sütunlarından elde edilen CPI'nın Atkinson endeksleri üzerindeki marjinal etkisini göstermektedir. Önceki bulgularla tutarlı olarak, CPI skorları sırasıyla 68, 69 ve 71'den düşük olduğunda CPI'nın A050, A075 ve A1 üzerinde pozitif bir marjinal etkiye sahip olduğu, bu eşik noktalarından sonra ise etkinin negatife döndüğü bulunmaktadır. Ancak daha yüksek CPI seviyelerinde bu negatif marjinal etkiler özellikle A075 ve A1 için anlamlılık kazanamamaktadır. Dolayısı ile Gini endeksine kıyasla (bkz. Şekil 6) Atkinson endekslerini gelir eşitsizliği ölçütleri olarak kullandığımızda bu asimetric ilişki eşik noktalarından sonra (yüksek CPI seviyelerinde) gücünü kaybetmektedir.

Şekil 7. CPI'nin A050 endeksi üzerindeki marjinal etkisi

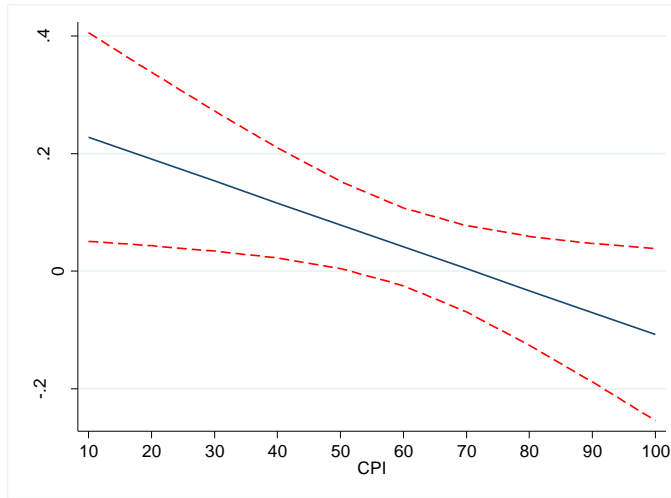
Not: Bu şekil, Tablo 6'nın 2. sütunundaki regresyondan tahmin edilen marjinal etkiyi göstermektedir. Noktalı çizgiler %90 güven aralıklarını göstermektedir.

Şekil 8. CPI'nin A075 endeksi üzerindeki marjinal etkisi

Not: Bu şekil, Tablo 6'nın 3. sütunundaki regresyondan tahmin edilen marjinal etkiyi göstermektedir. Noktalı çizgiler %90 güven aralıklarını göstermektedir.

Şekil 9. CPI'ın A1 endeksi üzerindeki marjinal etkisi

Not: Bu şekil, Tablo 6'nın 4. sütunundaki regresyondan tahmin edilen marjinal etkiyi göstermektedir. Noktalı çizgiler %90 güven aralıklarını göstermektedir.

Kontrol değişkenleriyle ilgili olarak, katsayı büyüklükleri ve işaretleri Tablo 6'daki tüm modellerde genel olarak tutarlılık göstermektedir. Reel kişi başına GSYİH genellikle ekonomik kalkınma aşamasının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir ve gelir dağılımı üzerine yapılan birçok çalışma bu değişkeni içermektedir. Tablo 6'da bütün modellerde kişi başına düşen GSYİH (Y) katsayısı Ravallion (1997) ile uyumlu olarak, tüm regresyonlarda tutarlı bir şekilde negatif ve %1 seviyesinde anlamlı bir ilişki göstermektedir²². Bu da kişi başına düşen GSYİH arttıkça gelir eşitsizliğinin azalacağı anlamına gelmektedir. İşsizlik (Unem) ise beklendiği üzere gelir eşitsizliği üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir. Doğrudan yabancı yatırım (Fdi) katsayıları sütun 4 hariç (%5 anlamlılık düzeyinde) bütün tahminlerde %1 anlamlılık düzeyinde gelir eşitsizliği üzerinde pozitif etki sergilemekte, yani gelir eşitsizliğini artırmaktadır. Kamu harcamaları önceki bulgularla uyumlu olarak, gelir eşitsizliği üzerinde %5 anlamlılık seviyesinde negatif etkiye sahiptir. Bu bulgulardan kamu harcamalarının progresif bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Nüfus artışının katsayıları, sütun 1 hariç tüm regresyonlarda %10 düzeyinde de olsa anlamlılığa ulaşmaktadır. Bulgular, nüfus artış hızındaki büyümenin gelir eşitsizliğindeki artışla ilişkili olduğunu gösteren pozitif bir korelasyona işaret etmektedir.

²² Çalışmada Kuznets eğrisi hipotezini test etmek için reel kişi başına GSYİH'nin karesi analize dâhil edilmiş ancak anlamlı sonuçlar bulunmamıştır. Bu yüzden de sonuçlar burada rapor edilmemiştir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, bütün kontrol değişkenlerin katsayıları Atkinson endekslerinin eşitsizlikten kaçınma parametresi arttıkça daha güçlü tepki vermektedir. Yani alt gelir gruplarının bu kontrol değişkenlere nispeten daha hassas olduğu söylenebilir. Son olarak, tahmin sonuçlarımız gecikmeli bağımlı değişkenin katsayısının tüm spesifikasyonlarda %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir, bu da gelir eşitsizliğindeki atalet (kalıcılık) öngörüsünü desteklemektedir.

3.4.2. Yolsuzluk Algı Endeksinin Gelir Payları Üzerindeki Ektisi

Tablo 7, alternatif bağımlı değişkenler kullanılarak elde edilen sonuçları rapor etmektedir. Tablonun 1. ve 2. sütunlarında bağımlı değişken olarak gelir eşitsizliğini temsilen en yoksul %20'lik (Bottom20) ve %40'lık (Bottom40) kesimin gelir payları kullanılmıştır. Gini ve Atkinson endekslerinin aksine, en düşük %20 ve %40'ın gelir payı göstergesinde bir azalma, ekonomide daha fazla eşitsizliğe doğru bir trendi yansıtmaktadır. Bu takdirde, CPI ile bu değişkenler arasında “ters U” yerine “U” şeklinde doğrusal olmayan bir ilişki beklenmektedir. Bir diğer ifadeyle, CPI'nin başlangıçta negatif bir katsayıya ve CPI karesinin pozitif bir katsayıya sahip olması anlamına gelmektedir. Sütun 3'te bağımlı değişken olarak en zengin %20'nin gelir payı (Top20) kullanılmıştır. Bu göstergenin değerindeki bir azalma ise, Gini katsayısına benzer şekilde, daha fazla gelir eşitliğine doğru bir eğilimi göstermektedir. Dolayısı ile CPI ile en zengin %20'nin gelir payı arasında ters U şeklinde ifade edilen doğrusal olmayan bir ilişkinin olması beklenmektedir.

Tablo 7. CPI'nin Gelir Dağılımı Göstergeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Sistem GMM Sonuçları

	(1) Bottom20	(2) Bottom40	(3) Top20
INQ (-1)	0.6128*	0.6872**	0.9216***
	0.3214	0.3055	0.2326
CPI	-0.0512**	-0.1092***	0.1014**
	0.0227	0.0415	0.0446
CPI2	0.0408**	0.0835*	-0.0715*
	0.0177	0.0333	0.0385

Y	0.7006**	1.4457**	-1.0435*
	0.3373	0.8458	0.5835
Unem	-0.0587***	-0.1012**	0.0792**
	0.0185	0.0455	0.0338
Fdi	-0.0023	-0.0069**	0.0051*
	0.0020	0.0033	0.0027
Gov	0.0475*	0.0973*	-0.0625
	0.0269	0.0522	0.0495
Pg	-0.0416	-0.1472	-0.0043
	0.0919	0.1766	0.1709
Cons	-3.3495*	-6.3148	10.391
	1.8996	4.1379	13.641
Ülke Sayısı	95	95	95
Gözlem Sayısı	372	372	372
AR (1) testi	0.05	0.05	0.00
AR (2) testi	0.33	0.16	0.96
Enstrüman Sayısı	12	12	11
Hansen testi	0.33	0.68	0.68

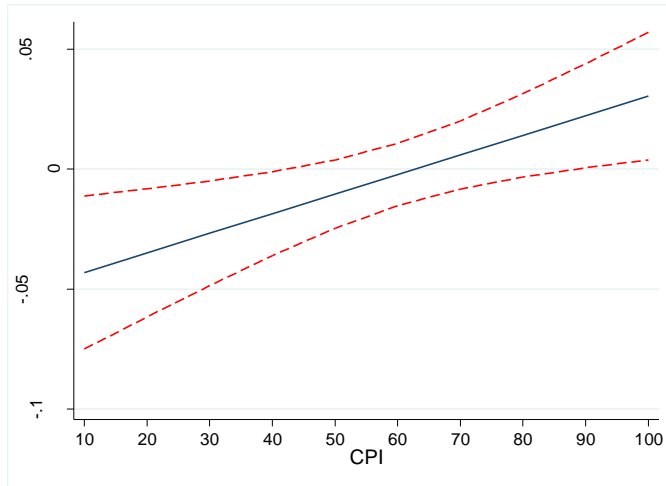
Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeylerinde istatistiksel anlamlılığı temsil etmektedir. Standart hatalar katsayı tahminlerinin altında gösterilmiştir. A-Bond AR(1), AR(2) ve Hansen test istatistiklerinin p-değerleri raporlanmıştır.

Sütun 1'deki regresyon tahmin sonuçlarına göre CPI'nin doğrusal terimi pozitif ve %5 düzeyinde anlamlıdır. İkinci dereceden terim ise aynı anlamlılık düzeyine sahip olup negatife dönmektedir. Sütun 2'yi incelediğimizde, doğrusal ve ikinci dereceden terimlere ilişkin ilgili tahmin aynı yön ve anlamlılığını sürdürmektedir. Bu tahminlere göre, CPI bir dereceye kadar arttıkça (yolsuzluk azaldıkça) bu durum CPI skorları düşük olan ülkelerde en alt %20 ve %40'ın toplam gelir içindeki payını azaltmaktadır. Bir dereceden sonra ise CPI'daki artışlar bu kesimlerin toplam gelir içindeki payını artırmaktadır; diğer bir ifadeyle gelir dağılımı iyileşmektedir. Dolayısı ile yukarıda da bahsedildiği üzere "U" şeklinde ifade edilen doğrusal olmayan bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Sütun 3'e geçtiğimizde yolsuzluk göstergelerinin katsayı işaretlerinin yön değiştirdiğini gözlemlemekteyiz. Bu da göstermektedir ki, CPI skorlarındaki bir artış

yolsuzluğun yaygın olduğu ülkelerde (CPI skorları düşük olan ülkelerde) en zengin kesimin gelirini artırmakta iken yolsuzluk açısından temiz olan ülkelerde (CPI skorları yüksek olan ülkelerde) azaltmaktadır.

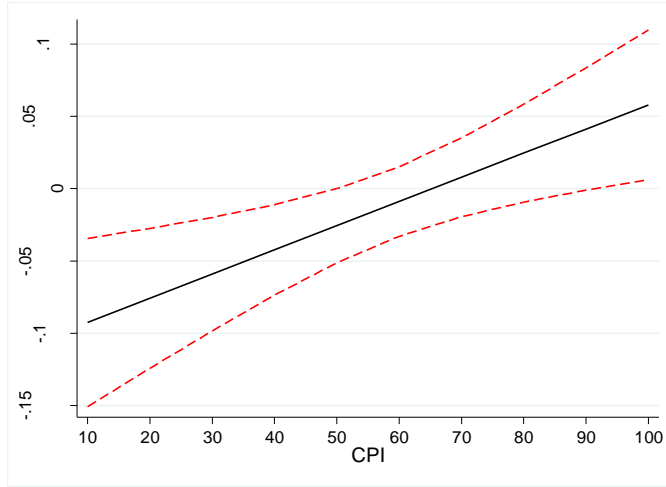
Sonuçları şekil üzerinden takip ettiğimizde, Şekil 10 ve Şekil 11'de CPI seviyesi sırasıyla 60 ve 64'ten düşük olduğunda, CPI'nin en alt %20 ve en alt %40'ın gelir payı üzerinde negatif marjinal etkiye sahip olduğunu; bu eşik noktalarından sonra etkinin pozitifte döndüğünü ve daha yüksek CPI seviyelerinde (sırasıyla 85 ve 90 civarında) anlamlılık kazandığını gözlemlemekteyiz. Şekil 12'de ise bu marjinal etkiyi gösteren düz eğimli çizgi ters yönde hareket etmekte ve CPI eşik değeri 70'ten sonra negatife dönmekte ancak daha yüksek CPI seviyelerinde anlamlılık göstermemektedir. Sonuç olarak en alt %20 ve %40'lık kesimin gelir payları bağımlı değişkenler olarak kullanıldığında bu asimetrik ilişki eşik her iki tarafında da anlamlılık kazanırken en üst %20'nin gelir payı kullanıldığında bu asimetrik ilişki sadece eşik noktasının altında anlamlılık göstermektedir.

Şekil 10. CPI'nin en alt %20'nin gelir payı üzerindeki marjinal etkisi

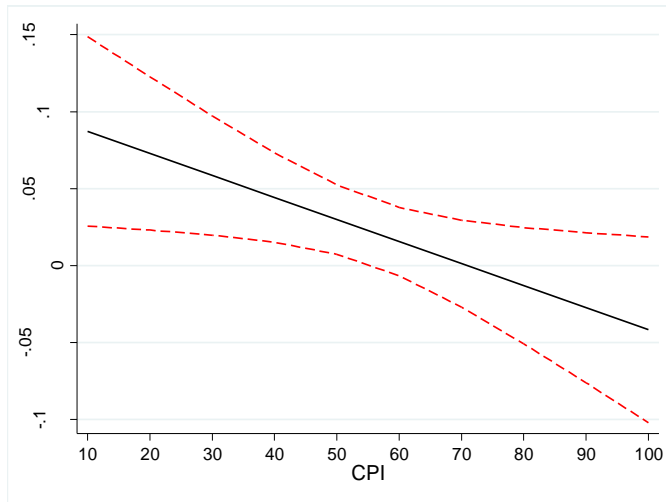
Not: Bu şekil, Tablo 7'nin 1. sütunundaki regresyondan tahmin edilen marjinal etkiyi göstermektedir. Noktalı çizgiler %90 güven aralıklarını göstermektedir.

Şekil 11. CPI'nin en alt %40'ın gelir payı üzerindeki marjinal etkisi

Not: Bu şekil, Tablo 7'nin 2. sütunundaki regresyondan tahmin edilen marjinal etkiyi göstermektedir. Noktalı çizgiler %90 güven aralıklarını göstermektedir.

Şekil 12. CPI'nin en alt %20'nin gelir payı üzerindeki marjinal etkisi

Not: Bu şekil, Tablo 7'nin 3. sütunundaki regresyondan tahmin edilen marjinal etkiyi göstermektedir. Noktalı çizgiler %90 güven aralıklarını göstermektedir.

Tablo 7'deki diğer sonuçlara bakıldığında, kişi başına GSYH katsayısının %5 anlamlılık düzeyinde en alt %20 ve %40'ın gelir payını artırdığına ve %10 anlamlılık düzeyinde en üst %20'nin gelir payını azalttığına dair bulgular elde edilmektedir. İşsizlik oranları arttıkça, öngörüldüğü üzere, alt gelir gruplarının gelir payı azalırken üst gelir gruplarının gelir payı artmakta ve gelir dağılımındaki bozulma şiddetlenmektedir. Doğrudan yabancı yatırımlar en alt %40'ın gelir payını azaltmakta iken üst gelir grubunun gelir

payını artırmaktadır. Kamu harcamalarının alt gelir gruplarının gelir paylarını artırdığına dair zayıf kanıtlar bulunmakla birlikte (%10 düzeyinde anlamlılık göstermekte), katsayının yönü negatif olmasına rağmen kamu harcamaları ile üst gelir grupları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Nüfus artışı ile gelir payları arasında ise anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Gecikmeli bağımlı değişkenler 1, 2 ve 3 nolu sütunlarda sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyelerinde istatistiksel olarak anlamlılık göstermektedir.

3.4.3. Yolsuzluk Kontrol Yüzdelerinin Gelir Eşitsizliği Göstergeleri Üzerindeki Etkisi

Tablo 8, Yolsuzluk Algı Endeksi (CPI) yerine Yolsuzluk Kontrol Yüzdelerinin Sıralaması (CCR) ölçütünü kullanarak gelir eşitsizliği ve yolsuzluk arasındaki doğrusal olmayan ilişkinin sistem GMM analizinin sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 8. CCR'ın Özet Gelir Eşitsizliği Göstergeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Sistem GMM Sonuçları

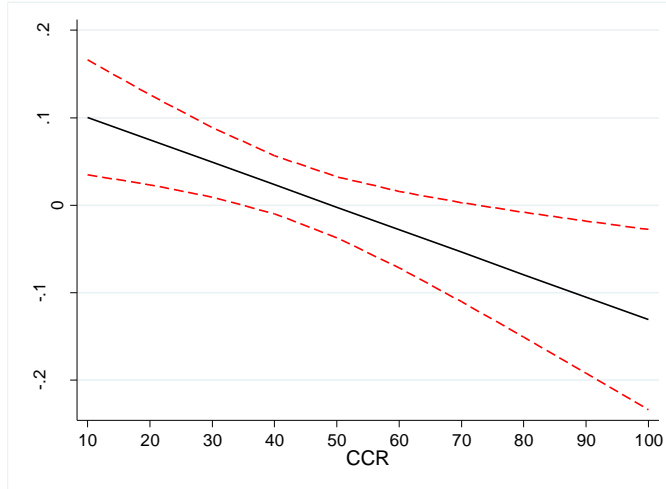
	(1) Gini	(2) A050	(3) A075	(4) A1
INQ (-1)	0.5018***	0.5500***	0.5475***	0.5607***
	0.1549	0.1311	0.1400	0.1559
CCR	0.1260**	0.1010**	0.1331**	0.1581**
	0.0492	0.0427	0.0605	0.0784
CCR2	-0.0012**	-0.0009**	-0.0012**	-0.0015*
	0.0005	0.0004	0.0006	0.0008
Y	-3.1801**	-2.0598**	-2.7700**	-3.2941**
	1.3013	0.8530	1.1387	1.3647
Unem	0.1598**	0.1333***	0.1991***	0.2671**
	0.0671	0.0495	0.0738	0.1023
Fdi	0.0182**	0.0118**	0.0150**	0.0176**
	0.0071	0.0042	0.0058	0.0076
Gov	-0.2326**	-0.1908**	-0.2518**	-0.2844*
	0.0915	0.0864	0.1229	0.1605

Pg	0.1443	0.3357	0.4801	0.6656
	0.3674	0.2871	0.4022	0.5240
Cons	50.652***	25.782**	35.092**	41.721**
	18.580	10.229	14.063	17.537
Ülke Sayısı	96	96	96	96
Gözlem Sayısı	383	383	383	383
AR (1) testi	0.03	0.04	0.02	0.02
AR (2) testi	0.26	0.20	0.17	0.14
Enstrüman Sayısı	13	13	13	13
Hansen testi	0.22	0.11	0.13	0.17

Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeylerinde istatistiksel anlamlılığı temsil etmektedir. Standart hatalar katsayı tahminlerinin altında gösterilmiştir. A-Bond AR(1), AR(2) ve Hansen test istatistiklerinin p-değerleri raporlanmıştır.

Tablodan görüldüğü üzere ters U şeklinde ifade edilen doğrusal olmayan ilişki bütün modellerde tutarlı bir şekilde varlığını ve anlamlılıklarını sürdürmektedir. Diğer bir ifade ile CCR başlangıçta pozitif bir katsayıya sahipken CCR karesi negatif bir katsayıya sahiptir. Ancak yolsuzluk göstergelerinin katsayılarında ve eşik seviyelerinde nispeten bir azalma mevcuttur. Bu durumu Şekil 13'ten takip ettiğimizde, CCR'ın Gini endeksi üzerindeki pozitif marjinal etkisi, CCR değeri 35'e ulaştığında (Filipinler'in örneklem ortalama değerine karşılık gelmektedir) istatistiksel olarak anlamsız hale gelmekte, 53'e ulaştığında (yaklaşık olarak Türkiye'nin sıralamasına karşılık gelmektedir) etki negatife dönmektedir. CCR yaklaşık 71'e ulaştığında (yaklaşık Polonya seviyesi) etki tekrar istatistiksel olarak anlamlı hale gelmektedir. CCR açıklayıcı değişken olarak kullanıldığında, marjinal etkinin anlamlılığını kaybettiği, negatife döndüğü ve yeniden anlamlılık kazandığı eşikler CPI kullanılarak elde edilen sonuçlara kıyasla daha düşük düzeylerde gerçekleşmektedir. Yani, yolsuzluk ölçütü olarak CCR kullanıldığında asimetrik ilişki eşiğın her iki tarafında da daha belirgin hale gelmektedir.

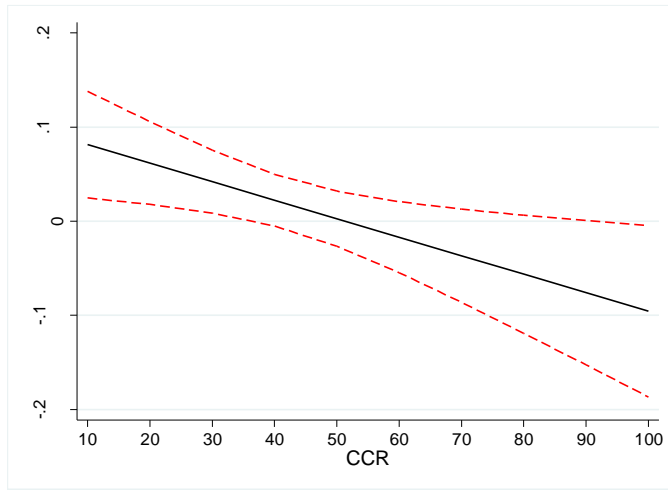
Şekil 13. CCR'ın Gini endeksi üzerindeki marjinal etkisi

Not: Bu şekil, Tablo 8'in 1. sütunundaki regresyondan tahmin edilen marjinal etkiyi göstermektedir. Noktalı çizgiler %90 güven aralıklarını göstermektedir.

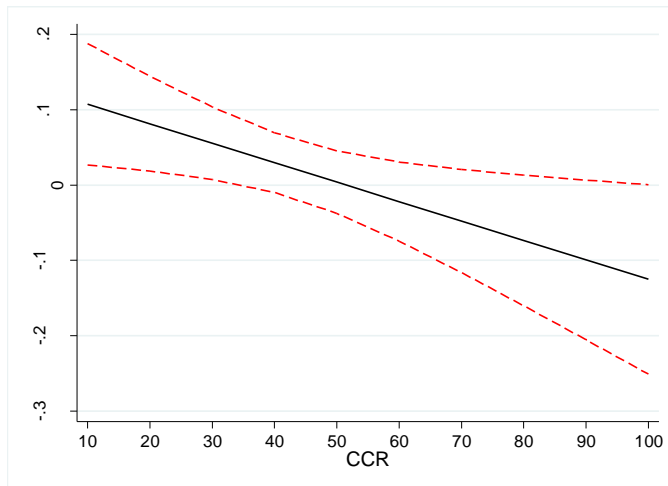
Şekil 14, 15 ve 16 incelendiğinde, dönüm noktalarının daha düşük düzeylerde gerçekleştiği daha net bir şekilde gözlemlenmektedir. Gelir eşitsizliğinin azalmaya başladığı CCR eşliğinin bağımlı değişken ölçütü A050 için 56 olduğu tahmin edilirken, bu değer A075 ve A1 gelir eşitsizliği ölçütleri için sırasıyla 55,4 ve 52,6'dır. Daha yüksek CCR seviyelerinde CPI ölçütünün kullanıldığı durumdakine benzer şekilde marjinal etkiler eşik değerlerden sonra (özellikle A075 ve A1 için) anlamlılığa ulaşamamıştır. Bunun yanı sıra, yolsuzluk ölçütü olarak CPI kullandığımızda, eşitsizlikten kaçınma parametresi arttıkça (gelir dağılımının alt ucuna verilen önem arttıkça) eşik seviyesi de (anlamlılık düzeyleri düşük olsa da) tutarlı bir şekilde artmaktadır (bkz. Tablo 6). Ancak, aynı trend yolsuzluk ölçütü olarak CCR kullanıldığında gözlemlenememektedir.

Şekil 14. CCR'ın A050 endeksi üzerindeki marjinal etkisi

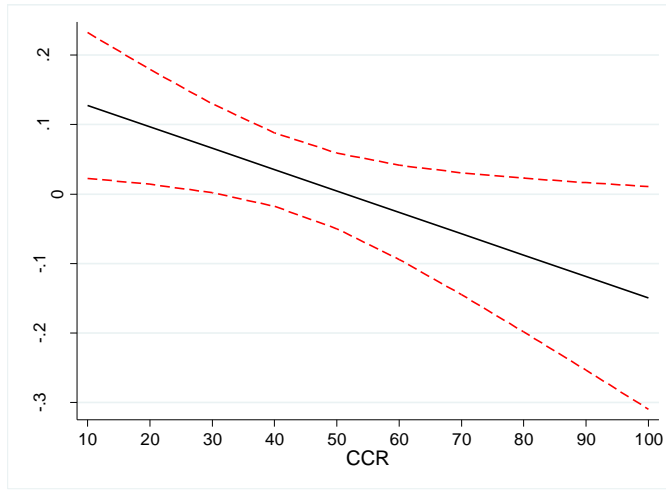
Not: Bu şekil, Tablo 8'in 2. sütunundaki regresyondan tahmin edilen marjinal etkiyi göstermektedir. Noktalı çizgiler %90 güven aralıklarını göstermektedir.

Şekil 15. CCR'ın A075 endeksi üzerindeki marjinal etkisi

Not: Bu şekil, Tablo 8'in 3. sütunundaki regresyondan tahmin edilen marjinal etkiyi göstermektedir. Noktalı çizgiler %90 güven aralıklarını göstermektedir.

Şekil 16. CCR'ın A1 endeksi üzerindeki marjinal etkisi

Not: Bu şekil, Tablo 8'in 3. sütunundaki regresyondan tahmin edilen marjinal etkiyi göstermektedir. Noktalı çizgiler %90 güven aralıklarını göstermektedir.

Kontrol değişkenlerinin katsayıları Tablo 6'daki sonuçlarla hemen hemen benzer istatistiksel anlamlılığa sahiptir ve katsayı işaretleri aynı yöndedir. Bütün kontrol değişkenlerinin katsayıları Atkinson endeksinin eşitsizlikten kaçınma dereceleri arttıkça daha yüksek tepki vermektedir. Farklı olarak, nüfus artış oranı hiçbir modelde anlamlılığa ulaşamamaktadır. Gecikmeli bağımlı değişkenler ise tüm modellerde anlamlılıklarını %1 düzeyinde korumaktadır.

3.4.4. Yolsuzluk Kontrol Yüzdeler Sıralamasının Gelir Payları Üzerindeki Etkisi

Tablo 9'da gelir eşitsizliği ölçütü olarak gelir payları ve yolsuzluk ölçütü olarak CCR kullanılarak elde edilen sistem GMM sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 9. CCR'ın Gelir Dağılımı Göstergeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Sistem GMM Sonuçları

	(1) Bottom20	(2) Bottom40	(3) Top20
INQ (-1)	0.4346**	0.4270***	0.7091***
	0.2012	0.1436	0.2136
CCR	-0.0338***	-0.0518**	0.0563***

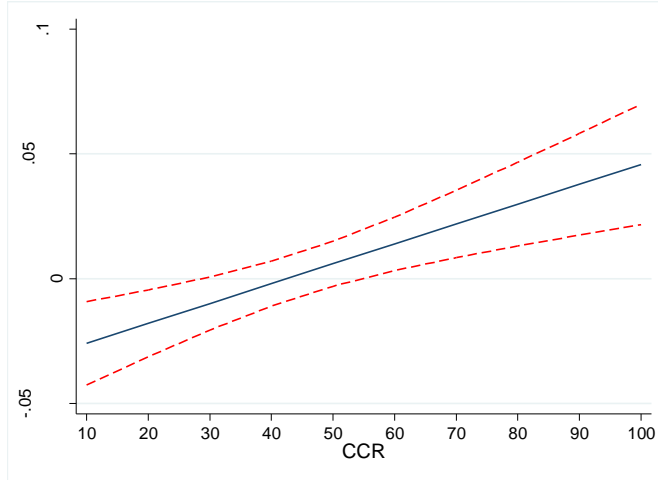
	0.0123	0.0251	0.0175
CCR2	0.0003***	0.0006**	-0.0006***
	0.0001	0.0002	0.0001
Y	0.5366*	1.5126***	-0.8611*
	0.2737	0.5634	0.4350
Unem	-0.0602***	-0.0997**	0.0780***
	0.0147	0.0287	0.0254
Fdi	-0.0028	-0.0069**	0.0066**
	0.0017	0.0032	0.0028
Gov	0.0353*	0.0714*	-0.0640*
	0.0198	0.0405	0.0327
Pg	-0.0260	-0.1683	-0.0293
	0.0768	0.1610	0.1509
Cons	-1.5225	-4.7468	19.153
	1.9059	3.7224	11.852
Ülke Sayısı	96	96	96
Gözlem Sayısı	383	383	383
AR (1) testi	0.05	0.02	0.01
AR (2) testi	0.94	0.47	0.50
Enstrüman Sayısı	13	22	12
Hansen testi	0.79	0.84	0.66

Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeylerinde istatistiksel anlamlılığı temsil etmektedir. Standart hatalar katsayı tahminlerinin altında gösterilmiştir. A-Bond AR(1), AR(2) ve Hansen test istatistiklerinin p-değerleri raporlanmıştır.

Sütun 1 ve 2'de, CCR göstergesindeki artışlar, en yoksul %20 ve %40'ın gelir payları için sırasıyla %1 anlamlılık ve %5 anlamlılık düzeyinde bir düşüş ile ilişkilidir. Şekil 16 ve 17'de görüleceği üzere CCR eşikleri olan 56,3 ve 43,2'nin ötesinde ise CCR değerlerindeki artışlar sırasıyla bu kesimlerin gelir paylarını artırmakta ve dolayısı ile dağılımı iyileştirmektedir. CCR'ın en yoksul %20'lik kesimin gelir payı üzerindeki pozitif marjinal etkileri CCR değeri 55'e ulaştığında anlamlılık kazanırken, en alt %40'ın gelir payı için CCR değeri 60'a ulaştığında anlamlılık kazanmaktadır. Açıklayıcı değişken

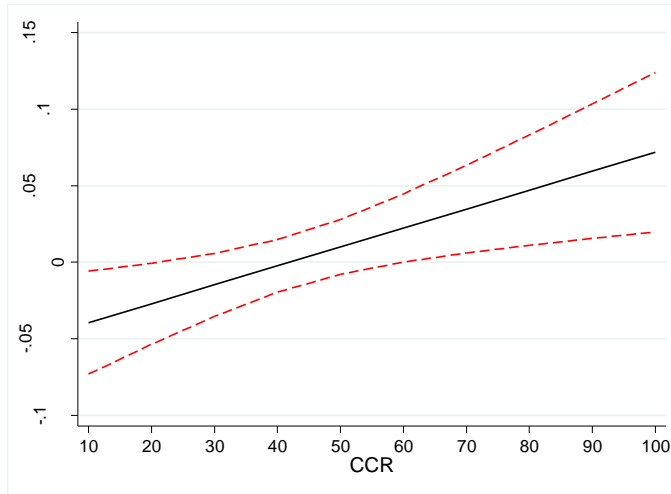
olarak CPI ölçütünü kullandığımızda marjinal etkilerin anlamlılık kazandığı seviyelere kıyasla, CCR'ın marjinal etkileri daha düşük eşiklerde anlamlı hale gelmektedir.

Şekil 17. CCR'ın en alt %20'nin gelir payı üzerindeki marjinal etkisi

Not: Bu şekil, Tablo 9'un 1. sütunundaki regresyondan tahmin edilen marjinal etkiyi göstermektedir. Noktalı çizgiler %90 güven aralıklarını göstermektedir.

Şekil 18. CCR'ın en alt %40'ın gelir payı üzerindeki marjinal etkisi

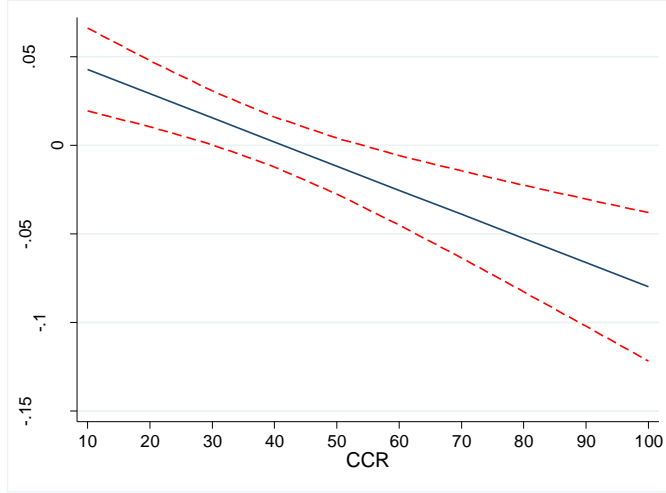

Not: Bu şekil, Tablo 9'un 2. sütunundaki regresyondan tahmin edilen marjinal etkiyi göstermektedir. Noktalı çizgiler %90 güven aralıklarını göstermektedir.

Sütun 3'te yolsuzluk göstergelerinin katsayılarının işaretleri tersine dönmektedir. Bu da CCR seviyesindeki bir artışın yolsuzluğun yüksek olduğu ülkelerde gelir uçurumunu genişlettiğini, ancak yolsuzluğun düşük olduğu ülkelerde daralttığını göstermektedir. Şekil 19'da CCR'ın en zengin %20 üzerindeki marjinal etkisi gösterilmektedir. Buna göre, CCR değeri 40'ı aştıktan sonra en zengin kesimin gelir payı azalış eğilimi

göstermekte ve yaklaşık 55'ten sonra istatistiksel olarak anlamlı hale gelmektedir. Buna karşılık, CPI'in en zengin %20'nin gelir payı üzerindeki marjinal etkileri eşikten sonra istatistiksel olarak anlamlılığa ulaşamamaktadır.

Şekil 19. CCR'ın en üst %20'nin gelir payı üzerindeki marjinal etkisi

Not: Bu şekil, Tablo 9'un 3. sütunundaki regresyondan tahmin edilen marjinal etkiyi göstermektedir. Noktalı çizgiler %90 güven aralıklarını göstermektedir.

Tablo 7'deki kontrol değişkenler ile Tablo 9'daki kontrol değişkenleri mukayese ettiğimizde katsayılarının benzer anlamlılığa sahip olduğunu ve işaretlerinin aynı yönde olduğunu gözlemlemekteyiz. Sütun 1'de bağımlı değişkenin gecikmeli değeri %5 düzeyinde ve sütun 2 ve 3'te %1 düzeyinde anlamlılıklarını sürdürmektedir.

Sonuç olarak yolsuzluk ölçütü olarak CCR kullandığımızda da gelir eşitsizliği ve yolsuzluk arasındaki doğrusal olmayan ilişki bütün modellerde tutarlı bir şekilde varlığını sürdürmekte, yani CCR'ın doğrusal ve karesel terimleri anlamlı olmaya devam etmektedir. Bununla birlikte, açıklayıcı değişken olarak CCR kullanıldığı takdirde bu asimetric ilişki eşik noktalarının her iki yanında da daha güçlü bir şekilde gözlemlenmektedir.

3.5. BULGULARIN DAYANIKLILIK SINAMASI

Tablo 10-13, alternatif bir tahmin yöntemi kullanarak önceki bulgularımızı doğrulamak amacıyla QML-FE tahminlerini sunmaktadır. Bu yöntem GMM tahmincisi gibi kısa T

yanlılığını düzeltmek için başlangıç koşullarını dikkate almakla beraber araç değişken kullanımına dayanmamaktadır.

QML-FE tahmincisi kullanılarak elde edilen sonuçlar GMM yöntemi kullanılarak rapor edilen sonuçlarla benzer anlamlılık düzeylerinde tutarlılık göstermektedir. Başka bir deyişle, gelir eşitsizliği ve yolsuzluk ölçümleri arasında ters U şeklinde ifade edilen bu ilişki (en alt %20 ve %40 için U şeklinde ifade edilmekte) QML-FE tahminci ile de elde edilmektedir. Yolsuzluk ölçütü olarak CPI kullanıldığında 60-65 aralığında CCR ölçütü kullanıldığında ise 48-60 aralığında tahmin edilen önemli bir eşik etkisi, ilgili değişkenler arasında doğrusal olmayan bir bağıın varlığını teyit etmektedir.

Kontrol değişkenleri incelendiğinde, ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerindeki olumlu etkisi hemen hemen tüm modellerde %1 düzeyinde anlamlı bulunmaktadır. Benzer şekilde, analizimiz işsizlik oranı ile gelir eşitsizliği arasında net bir pozitif ilişki olduğunu göstermekte ve incelenen neredeyse tüm modellerde %1 düzeyinde istatistiksel anlamlılığa ulaşmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımlar ile ilgili sonuçlara bakıldığında, yine sistem GMM sonuçları ile tutarlı olarak bundan daha çok üst gelir gruplarının fayda sağladığına yönelik kanıtlar bulunmaktadır. Kamu harcamalarının katsayıları Tablo 10 ve 12'de 1. sütun hariç anlamlılığa ulaşmazken, sistem GMM tahminlerinin sonuçlarından farklı olarak nüfus artışının katsayıları neredeyse tüm modellerde anlamlıdır. Ayrıca, bütün modellerde, bağımlı değişkenin gecikmeli değerleri %1 düzeyinde istatistiksel anlamlılık sergilemektedir. Bu bulgular, bağımlı değişkenin geçmiş değerleri ile mevcut sonuçlar arasındaki sağlam ilişkinin altını çizmektedir.

Tablo 10. CPI'nin Özet Gelir Eşitsizliği Göstergeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin QML-FE Sonuçları

	(1) Gini	(2) A050	(3) A075	(4) A1
INQ (-1)	0.7606***	0.7904***	0.7820***	0.7682***
	0.1058	0.1158	0.1173	0.1163
CPI	2.3343***	1.7355**	2.2256**	2.6142**
	0.8324	0.6872	0.9254	1.1753
CPI2	-0.1878***	-0.1351**	-0.1729**	-0.2016**

	0.0709	0.0549	0.0744	0.0941
Y	-3.7272***	-2.6811***	-3.5640***	-4.3371***
	0.7871	0.6805	0.9291	1.1758
Unem	0.1777***	0.1273***	0.1791***	0.2271***
	0.0489	0.0362	0.0532	0.0748
Fdi	0.0168**	0.0100**	0.0142**	0.0181**
	0.0066	0.0046	0.0062	0.0081
Gov	-0.1587*	-0.1378	-0.1705	-0.1913
	0.0956	0.0921	0.1191	0.1425
Pg	0.7364***	0.5951***	0.8412***	1.0865***
	0.2838	0.2171	0.2934	0.3716
Cons	39.737***	24.650***	33.110***	40.756***
	10.7891	7.5065	10.4081	13.1456
Gözlem Sayısı	372	372	372	372
Ülke Sayısı	95	95	95	95

Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeylerinde istatistiksel anlamlılığı temsil etmektedir. Standart hatalar katsayı tahminlerinin altında gösterilmiştir.

Tablo 11. CPI'ın Gelir Dağılımı Göstergeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin QML-FE Sonuçları

	(1) Bottom20	(2) Bottom40	(3) Top20
INQ (-1)	0.7097***	0.7601***	0.8283***
	0.0757	0.0902	0.1259
CPI	-0.4475**	-0.9201**	0.8024***
	0.2035	0.3900	0.3052
CPI2	0.0358**	0.0753**	-0.0644**
	0.0167	0.0325	0.0261
Y	0.6751***	1.4813***	-1.2005***
	0.1615	0.3315	0.3684

	-0.0564***	-0.0969***	0.0506*
Unem	0.0148	0.0245	0.0265
	-0.0032*	-0.0071**	0.0041
Fdi	0.0018	0.0029	0.0027
	0.0271	0.0545	-0.0242
Gov	0.0204	0.0396	0.0412
	-0.1404**	-0.3260**	0.2075*
Pg	0.0655	0.1259	0.1151
	-3.4444**	-7.6523***	15.743**
Cons	1.3848	2.6320	7.5852
Gözlem Sayısı	372	372	372
Ülke Sayısı	95	95	95

Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeylerinde istatistiksel anlamlılığı temsil etmektedir. Standart hatalar katsayı tahminlerinin altında gösterilmiştir.

Tablo 12. CCR'ın Özet Gelir Eşitsizliği Göstergeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin QML-FE Sonuçları

	(1) Gini	(2) A050	(3) A075	(4) A1
INQ (-1)	0.7173***	0.7585***	0.7569***	0.7556***
	0.1017	0.1230	0.1182	0.1155
CC	0.1181***	0.0837**	0.1205**	0.1574**
	0.0439	0.0334	0.0470	0.0617
CC2	-0.0011**	-0.0007**	-0.0012**	-0.0016***
	0.0004	0.0003	0.0004	0.0006
Y	-2.8794***	-2.1426***	-2.836***	-3.3900***
	0.6782	0.5677	0.7576	0.9505
Unem	0.1772***	0.1172***	0.1722***	0.2257***
	0.0431	0.0341	0.0510	0.0728
Fdi	0.0214***	0.0119*	0.0185**	0.0249**
	0.0080	0.0066	0.0083	0.01029

Gov	-0.1342*	-0.1086	-0.1307	-0.1428
	0.0701	0.0696	0.0885	0.1047
Pg	0.8398***	0.6238**	0.9237**	1.2250***
	0.3150	0.2534	0.3340	0.4192
Cons	36.490***	22.370***	35.565***	35.565***
	10.073	7.1283	11.900	11.900
Gözlem Sayısı	383	383	383	383
Ülke Sayısı	96	96	96	96

Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeylerinde istatistiksel anlamlılığı temsil etmektedir. Standart hatalar katsayı tahminlerinin altında gösterilmiştir.

Tablo 13. CCR'ın Gelir Dağılımı Göstergeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin QML-FE Sonuçları

	(1) Bottom20	(2) Bottom40	(3) Top20
INQ (-1)	0.6905***	0.7307***	0.8141***
	0.0709	0.0855	0.1670
CC	-0.0322***	-0.0573**	0.0588***
	0.0121	0.0221	0.0200
CC2	0.0003***	0.0006***	-0.0006***
	0.0001	0.0002	0.0002
Y	0.4831***	1.0987***	-0.8017**
	0.1369	0.2958	0.3907
Unem	-0.0567***	-0.0994***	0.0593**
	0.0128	0.0215	0.0240
Fdi	-0.0048**	-0.0102***	0.0082**
	0.0020	0.0034	0.0034
Gov	0.0215	0.0453	-0.0227
	0.0149	0.0289	0.0279
Pg	-0.1701**	-0.3974***	0.3078**
	0.0691	0.1381	0.1304

	-2.009	-4.690*	13.513
Cons	1.2871	2.6468	9.7342
Gözlem Sayısı	383	383	383
Ülke Sayısı	96	96	96

Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeylerinde istatistiksel anlamlılığı temsil etmektedir. Standart hatalar katsayı tahminlerinin altında gösterilmiştir.

Sonuç olarak yolsuzluğun gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini incelemek için hem gelir eşitsizliğini temsilen hem de yolsuzluğu temsilen farklı göstergeler kullanılmış ve sonuçların dayanıklılıklarını test etmek amacıyla da sistem GMM ve QML olmak üzere iki farklı yöntemden yararlanılmıştır. Beklendiği üzere, yolsuzluk göstergeleri bütün modellerde anlamlı olmaya devam etmekte ve eşitsizlik üzerinde doğrusal olmayan bir etki göstermektedir. Ampirik düzlemde ters U-şeklinde bir çerçevede temsil edilen bu asimetrik ilişki, yolsuzluğun kontrol altına alınmasının gelir eşitsizliğini belirli bir eşığe kadar arttırdığı ve daha sonra eşığın üzerinde azalttığı bir eşik yolsuzluk seviyesine işaret etmektedir. Çalışmamızda yolsuzluk göstergeleri ve bunların kareleri her bir spesifikasyonda nispeten tutarlı eşik değerler sergilemektedir. Bu sonuçlar ilgili değişkenler arasında hem pozitif ilişkiler bulan (Aman Ullah ve Ahmad, 2016; Apergis ve diğerleri, 2010; Chong ve Gradstein, 2007; Dincer ve Gunalp, 2008, 2012; Gupta ve diğerleri, 2002; Gyimah-Brempong, 2002; Gyimah-Brempong ve De Gyimah-Brempong, 2006; Pedauga ve diğerleri, 2017) hem de negatif ilişkiler bulan (Andres ve Ramlogan-Dobson, 2011; Berggren ve Bjørnskov, 2020; Dobson ve Ramlogan-Dobson, 2010, 2012; Nel, 2020) literatürün her iki kolunu bağdaştırmakta ve Chong ve Calderón (2000), Fakir ve diğerleri (2017) ve Li ve diğerlerinin (2000) bulgularını desteklemektedir.

SONUÇ

Gelir eşitsizliği maddi yoksunluğun ötesinde çok yönlü sosyo-ekonomik faktörler üzerinde olumsuz etkilere sahip kalıcı ve acil bir sorun olmaya devam etmektedir. Gelir eşitsizliğini azaltmak için yalnızca büyüme odaklı reformlara güvenmek birincil çözüm olmayabilir. Bunun yerine gelir eşitsizliğinin temel nedenlerini ele alan hedefe yönelik politikalar geliştirmek önem arz etmektedir. Mevcut literatür, gelir eşitsizliğinin altında yatan çeşitli nedensel faktörler ve itici kuvvetler ortaya koymuştur. Bu tezde ise kurumsal faktörlerden biri olan yolsuzluk ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişki sistematik bir şekilde irdelenmektedir.

Bu iki olgu arasındaki bağlantı her ne kadar sezgisel olarak basit görünse de - artan yolsuzluk doğrudan daha yüksek eşitsizliğe yol açmaktadır - ampirik kanıtlar daha karmaşık bir tablo çizmektedir. Çalışmalar, yolsuzluğun gelir eşitsizliğini hem artırabildiği pozitif yönde hem de azaltabildiği negatif yönde ilişkiler ortaya koymaktadır. Nitekim bu durum çarkları aşındırma ve çarkları yağlama hipotezlerini çevreleyen tartışmalar ile örtüşmektedir. Sınırlı sayıda çalışma ise Kuznets'in hipotezine benzer şekilde bu iki ayrı bulguyu bağdaştıran ters U ile karakterize edilen bir ilişki bulmuştur. Bu çalışma buradan hareketle, yolsuzluk ile gelir eşitsizliği arasındaki karmaşık ilişkinin genellikle gözden kaçan bir yönünü aydınlatmayı amaçlayarak ve farklı bakış açılarını ve bulguları sentezleyerek, değişkenler arasında doğrusal olmayan bir ilişkinin varlığını ampirik olarak araştırmaktadır.

Gelir eşitsizliği ve yolsuzluk arasındaki ilişkide farklı gelir eşitsizliği ve yolsuzluk ölçütleri ve sağlık açısından iki farklı metot kullanılarak kapsamlı bir analiz gerçekleştirilmiş ve yolsuzluğun önemli dağılımsal etkilerinin olduğuna dair bulgulara ulaşılmıştır. Daha spesifik olarak, çalışmada değişkenler arasında ters U ile karakterize edilen asimetric bir yapının varlığına dair kanıtlar bulunmuştur. Bu asimetric yapının bir boyutu, yolsuzluk ve gelir eşitsizliğinin pozitif bir korelasyona sahip olduğu yönündeki kapsamlı akademik araştırmalar tarafından desteklenen hâkim görüşle paralellik göstermektedir. Yani daha fazla yolsuzluk daha fazla gelir eşitsizliğine yol açmaktadır. Bu bulgular, yolsuzluğun faydalarının öncelikle daha iyi bağlantılara sahip varlıklı bireylere tahakkuk ettiğini öne süren politik ekonomi perspektifiyle uyumludur. Dolayısı ile yolsuzlukla mücadele, gelir eşitsizliğini ele almak için kilit bir strateji olarak ortaya çıkmaktadır.

Kısaca, bu bulgular, gelir eşitsizliğinin azaltılması için atılabilecek, kurumların güçlendirilmesi, kapasitenin artırılması, şeffaflık ve hesap verebilirliğin teşvik edilmesi gibi yolsuzluğu azaltacak genel proaktif adımlara duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır.

Öte yandan, bu asimetrik yapının diğer boyutu, yolsuzluk ile gelir eşitsizliği arasında negatif bir ilişki olduğu yönünde bulgular sunmaktadır. Ancak bu durum dikkatle değerlendirilmelidir. Buradan yolsuzluk kontrolünün belirli bir eşik altında olduğu ülkelerde –yolsuzluğun yaygın olduğu ülkelerde- yolsuzlukla mücadele reformları azaltılmalıdır gibi yanıltıcı bir sonuç çıkarılmamalıdır. Her ne kadar birincil amaç yolsuzluğun ortadan kaldırılması veya en aza indirilmesi olsa da, eğer yolsuzluk yüksek ve organize bir halde ise yolsuzlukla mücadele reformları gelir eşitsizliğini artırıcı yönde arzu edilmeyen sonuçlar doğurabilir. Dolayısı ile yolsuzluk mücadelelerine yönelik reformlar hazırlanırken ülkenin karakteristik yapısı dikkatle okunmalı ve eş zamanlı politikalar ile doğrudan alt kesim gruplarının üretkenliğini artıracak politikalara da önem verilmelidir. Böylelikle, en düşük gelir gruplarına mensup bireylerin beşeri sermayeleri artırılarak olumsuz etkiler potansiyel olarak hafifletilebilir. Bununla birlikte, bireyleri hayatta kalma aracı olarak yolsuzluğa iten motivasyonların ve kısıtlamaların ele alınması da aynı derecede önem arz etmektedir.

Sonuç olarak, bu tezde bulgularanan ilgili değişkenler arasındaki bu asimetrik ilişki bir yandan yolsuzlukla mücadelenin gelir eşitsizliği açısından önemini vurgularken diğer yandan da yolsuzlukla mücadele ederken geçiş döneminde düşük gelirli bireylerin karşılaştığı kısa vadeli zorlukları ele alan kapsamlı reformlara duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır. Bu çalışma makroekonomik çerçevede bazı politika önerileri sunarken, yolsuzlukla etkin bir şekilde mücadele etmek ve gelir eşitsizliğini azaltmak için belirgin araçlar önermemektedir. Gelecekteki çalışmalar, bu anlamda hedefe yönelik çözümler sunmak için bu ilişkiyi mikroekonomik düzeyde ele alabilirler.

KAYNAKÇA

- Adams, S., ve Klobodu, E. K. M. (2016). Financial development, control of corruption and income inequality. *International Review of Applied Economics*, 30(6), 790-808.
- Afonso, H., LaFleur, M., ve Alarcón, D. (2015). Concepts of Inequality: Development Issues No. 1. *New York, USA: Development Strategy and Policy Analysis Unit in Development Policy and Analysis Division, UN/DESA.*
- Aidt, T. S. (2009). Corruption, institutions, and economic development. *Oxford review of economic policy*, 25(2), 271-291.
- Alesina, A., ve Rodrik, D. (1994). Distributive politics and economic growth. *The quarterly journal of economics*, 109(2), 465-490.
- Allison, P. D., Williams, R., ve Moral-Benito, E. (2017). Maximum Likelihood for Cross-lagged Panel Models with Fixed Effects. *Socius: Sociological Research for a Dynamic World*, 3, 237802311771057.
- Alvaredo, F., ve Gasparini, L. (2015). Recent trends in inequality and poverty in developing countries. *Handbook of income distribution*, 2, 697-805.
- Aman Ullah, M., ve Ahmad, E. (2016). Inequality and Corruption: Evidence from Panel Data. *Forman Journal of Economic Studies*, 12, 1-20.
- Amundsen, I. (1999). Political corruption: An introduction to the issues. *CMI Working Paper*.
- Andres, A. R., ve Ramlogan-Dobson, C. (2011). Is Corruption Really Bad for Inequality? Evidence from Latin America. *Journal of Development Studies*, 47(7),

- Andvig, J. C. (2001). *Issues of Corruption: A Policy-Oriented Survey of Research*. manuscript.
- Apergis, N., Dincer, O. C., ve Payne, J. E. (2010). The relationship between corruption and income inequality in U.S. states: Evidence from a panel cointegration and error correction model. *Public Choice*, 145(1-2), 125-135.
- Arellano, M., ve Bond, S. (1991). Some tests of specification for panel data: Monte Carlo evidence and an application to employment equations. *The review of economic studies*, 58(2), 277-297.
- Arellano, M., ve Bover, O. (1995). Another look at the instrumental variable estimation of error-components models. *Journal of econometrics*, 68(1), 29-51.
- Arnone, M., ve Borlini, L. S. (2014). *Corruption: Economic analysis and international law*. Edward Elgar Publishing.
- Atkinson, A. B. (1970). On the measurement of inequality. *Journal of economic theory*, 2(3), 244-263.
- Atkinson, A. B. (1975). *The economics of inequality*. Oxford University Press. <https://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/26868>. Erişim Tarihi: 15.05.2020.
- Bank, W. (2007). *Strengthening World Bank group engagement on governance and anticorruption*. World Bank Washington, DC.
- Bardhan, P. (2017). Corruption and Development: A Review of Issues. İçinde M. Johnston (Ed.), *Political Corruption* (3. bs, ss. 321-338). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315126647-30>. Erişim Tarihi: 15.06.2021.
- Barro, R. J. (2000). Inequality and Growth in a Panel of Countries. *Journal of Economic Growth*, 5(1), 5-32.

- Bayar, Y., ve Aytemiz, L. (2019). The Misery Index, Corruption and Income Inequality in Latin American Countries: A Panel Cointegration and Causality Analysis. *Scientific Annals of Economics and Business*, 66(3), 309-319.
- Bazzi, S., ve Clemens, M. A. (2013). Blunt instruments: Avoiding common pitfalls in identifying the causes of economic growth. *American Economic Journal: Macroeconomics*, 5(2), 152-186.
- Berg, A. G., ve Ostry, J. D. (2017). Inequality and Unsustainable Growth: Two Sides of the Same Coin? *IMF Economic Review*, 65(4), 792-815.
- Berg, A., ve Ostry, J. D. (2011). Equality and efficiency. *Finance & Development*, 48(3), 12-15.
- Berggren, N., ve Bjørnskov, C. (2020). Corruption, judicial accountability and inequality: Unfair procedures may benefit the worst-off. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 170, 341-354.
- Birdsall, N., ve Londoño, J. L. (1997). Asset inequality matters: An assessment of the World Bank's approach to poverty reduction. *The American Economic Review*, 87(2), 32-37.
- Blackburn, K., ve Forgues-Puccio, G. F. (2007). Distribution and development in a model of misgovernance. *European Economic Review*, 51(6), 1534-1563.
- Blackburn, K., ve Forgues-Puccio, G. F. (2009). Why is corruption less harmful in some countries than in others? *Journal of Economic Behavior & Organization*, 72(3), 797-810.
- Bourguignon, F. (2018). Inequality of opportunity. *For good measure: Advancing research on well-being metrics beyond GDP*, 101-141.

- Bullock, J., ve Jenkins, M. (2020). *Corruption and marginalisation*. JSTOR. <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep26767.pdf>. Erişim Tarihi: 15.05.2022.
- Chancel, L., ve Piketty, T. (2021). Global income inequality, 1820–2020: The persistence and mutation of extreme inequality. *Journal of the European Economic Association*, 19(6), 3025-3062.
- Chancel, L., Piketty, T., Saez, E., ve Zucman, G. (2022). *World inequality report 2022*. Harvard University Press.
- Chong, A., ve Calderón, C. (2000). Institutional Quality and Income Distribution. *Economic Development and Cultural Change*, 48(4), 761-786.
- Chong, A., ve Gradstein, M. (2007). Inequality and institutions. *The review of Economics and Statistics*, 89(3), 454-465.
- Cobham, A., ve Sumner, A. (2013). Is it all about the tails? The Palma measure of income inequality. *Center for Global Development working paper*, 343.
- Cowell, F. A. (2000). Measurement of inequality. *Handbook of income distribution*, 1, 87-166.
- Dabla-Norris, M. E., Kochhar, M. K., Suphaphiphat, M. N., Ricka, M. F., ve Tsounta, M. E. (2015). *Causes and consequences of income inequality: A global perspective*. International Monetary Fund.
- De Maio, F. G. (2007). Income inequality measures. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 61(10), 849-852.
- Dincer, O. C., ve Gunalp, B. (2008). Corruption, Income Inequality, and Poverty in the United States. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1158446>. Erişim Tarihi: 15.04.2020.

- Dincer, O. C., ve Gunalp, B. (2012). CORRUPTION AND INCOME INEQUALITY IN THE UNITED STATES. *Contemporary Economic Policy*, 30(2), 283-292.
- Dobson, S., ve Ramlogan-Dobson, C. (2010). Is there a trade-off between income inequality and corruption? Evidence from Latin America. *Economics Letters*, 107(2), 102-104. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2009.12.038>. Erişim Tarihi: 18.05.2020.
- Dobson, S., ve Ramlogan-Dobson, C. (2012). Why is Corruption Less Harmful to Income Inequality in Latin America? *World Development*, 40(8), 1534-1545.
- Dreher, A., ve Gaston, N. (2007). Has Globalisation Really had no Effect on Unions? *Kyklos*, 60(2), 165-186. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6435.2007.00367.x>. Erişim Tarihi: 12.07.2020.
- Dreher, A., ve Schneider, F. (2010). Corruption and the shadow economy: An empirical analysis. *Public Choice*, 144, 215-238.
- Dwiputri, I. N., Arsyad, L., ve Pradiptyo, R. (2018). *The corruption-income inequality trap: A study of Asian countries*. Economics Discussion Papers.
- Elliott, K. A. (1997). *Corruption and the global economy*. Peterson Institute.
- Fakir, A. M. S., Ahmad, A. U., Hosain, K. M. M., Hossain, M. R., ve Gani, R. S. (2017). The comparative effect of corruption and Piketty's second fundamental law of capitalism on inequality. *Economic Analysis and Policy*, 55, 90-105.
- Ferreira, I. A., Salvucci, V., ve Tarp, F. (2023). Poverty, Inequality, and Growth: Trends, Policies, and Controversies. İçinde K. F. Zimmermann (Ed.), *Handbook of Labor, Human Resources and Population Economics* (ss. 1-45). Springer International Publishing.

- Furman, J., ve Stiglitz, J. E. (1998). Economic consequences of income inequality. *Income Inequality: Issues and Policy Options, Jackson Hole, Wyoming, Federal Reserve Bank of Kansas City.*
- Glaeser, E., Scheinkman, J., ve Shleifer, A. (2003). The injustice of inequality. *Journal of Monetary Economics*, 50(1), 199-222.
- Gradín, C. (2021). *Trends in global inequality using a new integrated dataset*. WIDER Working Paper. <https://www.econstor.eu/handle/10419/243387>. Erişim Tarihi: 16.06.2021.
- Gupta, S., Davoodi, H., ve Alonso-Terme, R. (2002). Does corruption affect income inequality and poverty? *Economics of governance*, 3, 23-45.
- Gyimah-Brempong, K. (2002). Corruption, economic growth, and income inequality in Africa. *Economics of Governance*, 3(3), 183-209.
- Gyimah-Brempong, K., ve De Gyimah-Brempong, S. M. (2006). Corruption, Growth, and Income Distribution: Are there Regional Differences? *Economics of Governance*, 7(3), 245-269.
- Hellman, J. S., Jones, G., ve Kaufmann, D. (2000). Seize the state, seize the day: State capture, corruption and influence in transition. *Seize the Day: State Capture, Corruption and Influence in Transition (September 2000)*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=240555. Erişim Tarihi: 17.02.2021.
- Heywood, P. M. (2014). Measuring corruption: Perspectives, critiques and limits. İçinde *Routledge handbook of political corruption* (ss. 136-153). Routledge.
- Heywood, P. M., ve Rose, J. (2014). "Close but no Cigar": The measurement of corruption. *Journal of Public Policy*, 34(3), 507-529.

- Hindriks, J., Keen, M., ve Muthoo, A. (1999). Corruption, extortion and evasion. *Journal of Public economics*, 74(3), 395-430.
- Johnston, M. (1999). *Corruption and democratic consolidation*. Citeseer. <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=8bf21c5dd38183ac75861aba8cd5d44661e25bb9>. Erişim Tarihi: 30.10.2020.
- Johnston, M. (2005). *Syndromes of corruption: Wealth, power, and democracy*. Cambridge University Press.
- Kaufmann, D., Kraay, A., ve Mastruzzi, M. (2011). The worldwide governance indicators: Methodology and analytical issues¹. *Hague journal on the rule of law*, 3(2), 220-246.
- Keefer, P., ve Knack, S. (1997). Why don't poor countries catch up? A cross-national test of an institutional explanation. *Economic inquiry*, 35(3), 590-602.
- Keefer, P., ve Knack, S. (2002). Polarization, politics and property rights. *Public Choice*, 111(1/2), 127-154.
- Khan, M. H. (1996). A Typology of Corrupt Transactions in Developing Countries. *IDS Bulletin*, 27(2), 12-21. <https://doi.org/10.1111/j.1759-5436.1996.mp27002003.x>. Erişim Tarihi: 30.06.2021.
- Klitgaard, R. (1991). *Controlling corruption*. Univ of California Press. https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=L7YwDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR9&dq=Klitgaard,+R.+&ots=7ynbdo1z4h&sig=_SpNpWIGsluu7HeCmTedxiU1TJs. Erişim Tarihi: 26.11.2019.
- Klitgaard, R. (1998). International Cooperation Against. *Finance & Development*, 35(1), 3-6.

- Kripfganz, S. (2016). Quasi–maximum Likelihood Estimation of Linear Dynamic Short-T panel-data Models. *The Stata Journal: Promoting Communications on Statistics and Stata*, 16(4), 1013-1038.
- Leff, N. H. (1964). Economic development through bureaucratic corruption. *American behavioral scientist*, 8(3), 8-14.
- Li, H., Squire, L., ve Zou, H. (1998). Explaining international and intertemporal variations in income inequality. *The economic journal*, 108(446), 26-43.
- Li, H., Xu, L. C., ve Zou, H. (2000). Corruption, income distribution, and growth. *Economics & Politics*, 12(2), 155-182.
- Litchfield, J. A. (1999). Inequality: Methods and tools. *World Bank*, 4. <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=c153b4e4a7d226e390db48120762c852012c809a>. Erişim Tarihi: 17.05.2021.
- Marquette, H., Flanary, R., Rao, S., ve Morris, D. (2011). *Supporting anti-corruption reform in partner countries: Concepts, tools and areas for action*.
- Mauro, P. (1995). Corruption and growth. *The quarterly journal of economics*, 110(3), 681-712.
- Mauro, P. (1998). Corruption and the composition of government expenditure. *Journal of Public economics*, 69(2), 263-279.
- McGregor, T., Smith, B., ve Wills, S. (2019). Measuring inequality. *Oxford Review of Economic Policy*, 35(3), 368-395.
- Méon, P.-G., ve Sekkat, K. (2005). Does corruption grease or sand the wheels of growth? *Public choice*, 122, 69-97.

- Milanovic, B. (2005). Can we discern the effect of globalization on income distribution? Evidence from household surveys. *The World Bank Economic Review*, 19(1), 21-44.
- Nel, P. (2020). When bribery helps the poor. *Review of Social Economy*, 78(4), 507-531. <https://doi.org/10.1080/00346764.2019.1618482>. Erişim Tarihi: 25.10.2020.
- Nye, J. S. (1967). Corruption and Political Development: A Cost-Benefit Analysis. *American Political Science Review*, 61(2), 417-427. <https://doi.org/10.2307/1953254>. Erişim Tarihi: 30.07.2020.
- Olken, B. A. (2009). Corruption perceptions vs. Corruption reality. *Journal of Public Economics*, 93(7-8), 950-964.
- Ostry, M. J. D., Berg, M. A., ve Tsangarides, M. C. G. (2014). *Redistribution, inequality, and growth*. International Monetary Fund.
- Pedauga, L. E., Pedauga, L. D., ve Delgado-Márquez, B. L. (2017). Relationships between corruption, political orientation, and income inequality: Evidence from Latin America. *Applied Economics*, 49(17), 1689-1705.
- Pellegrini, L., ve Gerlagh, R. (2004). Corruption's effect on growth and its transmission channels. *Kyklos*, 57(3), 429-456.
- Pickett, K., ve Wilkinson, R. (2010). *The spirit level: Why equality is better for everyone*. Penguin UK.
- Piketty, T. (2014). *Capital in the Twenty-First Century*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.4159/9780674369542>. Erişim Tarihi: 03.10.2022.
- Policardo, L., Sanchez Carrera, E. J., ve Risso, W. A. (2019). Causality between income inequality and corruption in OECD countries. *World Development*

Perspectives, 14, 100102. <https://doi.org/10.1016/j.wdp.2019.02.013>. Erişim Tarihi: 21.10.2021.

Ravallion, M. (1997). Can high-inequality developing countries escape absolute poverty? *Economics letters*, 56(1), 51-57.

Robinson, M. (1998). Corruption and Development: An Introduction. *The European Journal of Development Research*, 10(1), 1-14.

Rohwer, A. (2009). Measuring corruption: A comparison between the transparency international's corruption perceptions index and the World Bank's worldwide governance indicators. *CESifo DICE Report*, 7(3), 42-52.

Roodman, D. (2009). How to do Xtabond2: An Introduction to Difference and System GMM in Stata. *The Stata Journal: Promoting Communications on Statistics and Stata*, 9(1), 86-136. <https://doi.org/10.1177/1536867X0900900106>. Erişim Tarihi: 30.09.2021.

Rose-Ackerman, S. (1997). The political economy of corruption. *Corruption and the global economy*, 31(60), 54.

Rose-Ackerman, S. (1999). Political corruption and democracy. *Conn. J. Int'l L.*, 14, 363.

Rose-Ackerman, S., ve Palifka, B. J. (2016). *Corruption and government: Causes, consequences, and reform*. Cambridge university press.

Salverda, W., Nolan, B., ve Smeeding, T. M. (2009). *The Oxford handbook of economic inequality*. OUP Oxford.

Schneider, S. M. (2016). Income Inequality and Subjective Wellbeing: Trends, Challenges, and Research Directions. *Journal of Happiness Studies*, 17(4),

1719-1739. <https://doi.org/10.1007/s10902-015-9655-3>. Erişim Tarihi: 30.10.2022.

Sen, A. (1973). Poverty, inequality and unemployment: Some conceptual issues in measurement. *Economic and Political Weekly*, 1457-1464.

Shleifer, A., ve Vishny, R. W. (1993). Corruption. *The quarterly journal of economics*, 108(3), 599-617.

Stiglitz, J. E. (2015). *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future*. <https://doi.org/10.7916/D8-96ED-6058>. Erişim Tarihi: 30.01.2021.

Tanzi, V. (1998). Corruption around the world: Causes, consequences, scope, and cures. *Staff papers*, 45(4), 559-594.

TOOLKIT, U. A.-C. (2004). The Global Programme Against Corruption UN Anti-Corruption Toolkit. *UNODC*.

Trapeznikova, I. (2019). Measuring income inequality. *IZA World of Labor*.

Treisman, D. (2007). What have we learned about the causes of corruption from ten years of cross-national empirical research? *Annu. Rev. Polit. Sci.*, 10, 211-244.

Uhlenbruck, K., Rodriguez, P., Doh, J., ve Eden, L. (2006). The Impact of Corruption on Entry Strategy: Evidence from Telecommunication Projects in Emerging Economies. *Organization Science*, 17(3), 402-414. <https://doi.org/10.1287/orsc.1060.0186>. Erişim Tarihi: 21.02.2022.

Ullah, S., Akhtar, P., ve Zaefarian, G. (2018). Dealing with endogeneity bias: The generalized method of moments (GMM) for panel data. *Industrial Marketing Management*, 71, 69-78.

Uslaner, E. M. (2006). *Corruption and inequality*. WIDER Research Paper.

Uslaner, E. M., ve Brown, M. (2005). Inequality, Trust, and Civic Engagement. *American Politics Research*, 33(6), 868-894. <https://doi.org/10.1177/1532673X04271903>. Erişim Tarihi:02.11.2021.

Vargas-Hernández, J. G. (2009). The multiple faces of corruption: Typology, forms and levels. *Organizational immunity to corruption: Building theoretical and research foundations*, 111-117.

Williams, R., Allison, P. D., ve Moral-Benito, E. (2018). Linear Dynamic Panel-data Estimation Using Maximum Likelihood and Structural Equation Modeling. *The Stata Journal: Promoting Communications on Statistics and Stata*, 18(2), 293-326.

Wooldridge, J. M. (2010). *Econometric analysis of cross section and panel data*. MIT press.

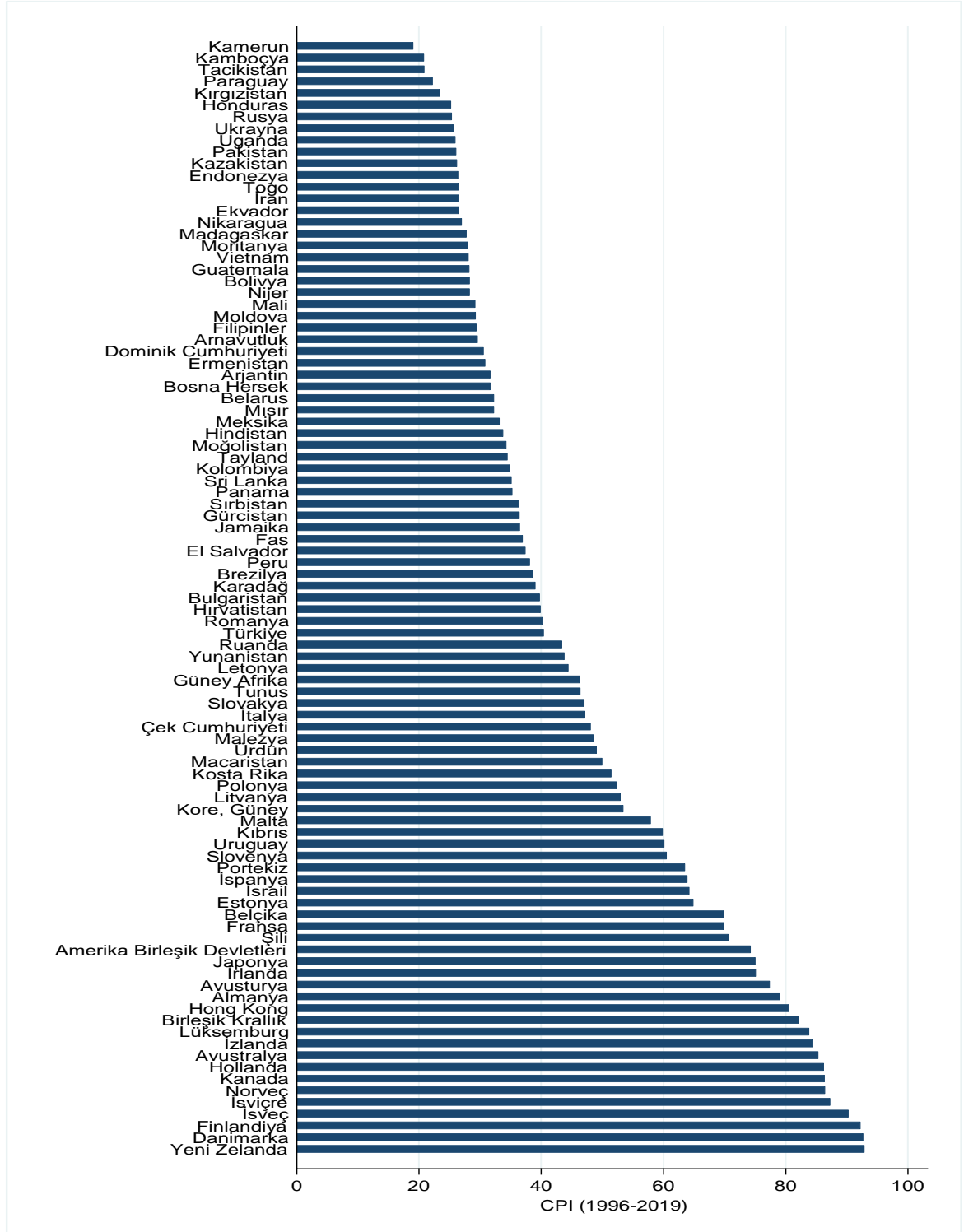
EK 1. Analizlere Dâhil Edilen Ülkeler

Tablo 1A. Ülke listesi

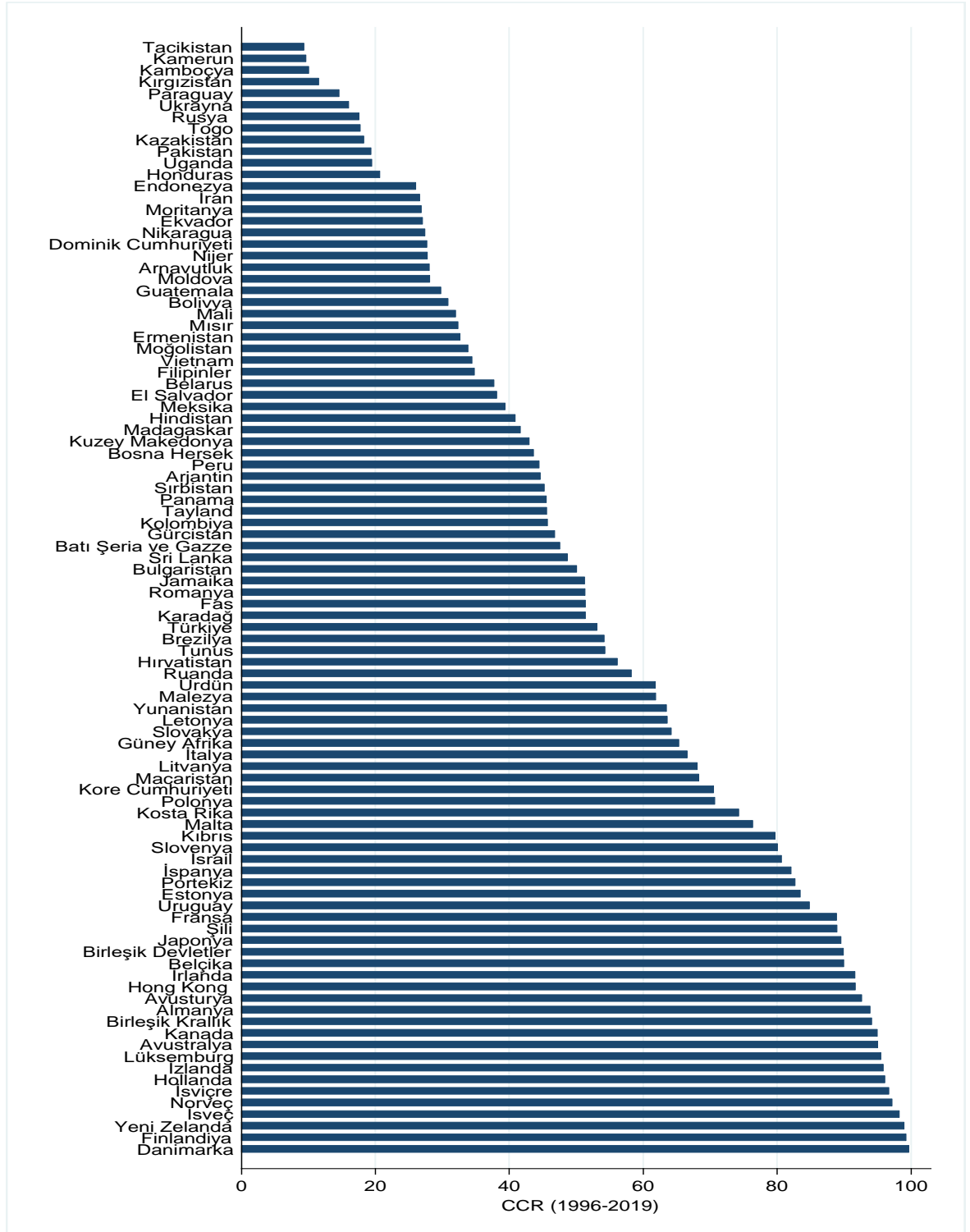
Albania	Estonia	Lithuania	Portugal
Argentina	Finland	Luxembourg	Romania
Armenia	France	Madagascar	Russian Federation
Australia	Georgia	Malaysia	Rwanda
Austria	Germany	Mali	Serbia
Belarus	Greece	Malta	Slovak Republic
Belgium	Guatemala	Mauritania	Slovenia
Bolivia	Honduras	Mexico	South Africa
Bosnia and Herzegovina	Hong Kong SAR, China	Moldova	Spain
Brazil	Hungary	Mongolia	Sri Lanka
Bulgaria	Iceland	Montenegro	Sweden
Cambodia	India	Morocco	Switzerland
Cameroon	Indonesia	Netherlands	Tajikistan
Canada	Iran, Islamic Rep.	New Zealand	Thailand
Chile	Ireland	Nicaragua	Togo
Colombia	Israel	Niger	Tunisia
Costa Rica	Italy	North Macedonia	Turkey
Croatia	Jamaica	Norway	Uganda
Cyprus	Japan	Pakistan	Ukraine
Denmark	Jordan	Panama	United Kingdom
Dominican Republic	Kazakhstan	Paraguay	United States
Ecuador	Korea, Rep.	Peru	Uruguay
Egypt, Arab Rep.	Kyrgyz Republic	Philippines	Vietnam
El Salvador	Latvia	Poland	West Bank and Gaza

EK 2. Ükelere Göre CPI ve CCR Ortalamaları

Tablo 2A. 1996-2019 Arası Ükelere Göre CPI Ortalaması

Tablo 3A. 1996-2019 Arası Ülkelere Göre CCR Ortalaması

EK 3. Sabit Etkiler Tahmin Sonuçları

Tablo 4A. CPI'ın Gelir Eşitsizliği Göstergeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Sabit Etkiler Tahmin Sonuçları

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
	Gini	A050	A075	A1	Bottom20	Bottom40	Top20
L.INQ	0.4542*** (0.0492)	0.4673*** (0.0497)	0.4748*** (0.0487)	0.4652*** (0.0487)	0.4494*** (0.0476)	0.4856*** (0.0473)	0.4939*** (0.0491)
CPI	0.1707** (0.0765)	0.1137* (0.0643)	0.1480* (0.0861)	0.1710 (0.1080)	-0.0360** (0.0181)	-0.0733** (0.0341)	0.0559* (0.0315)
CPI2	-0.0013* (0.0007)	-0.0008 (0.0006)	-0.0010 (0.0008)	-0.0012 (0.0010)	0.0003* (0.0002)	0.0006* (0.0003)	-0.0004 (0.0003)
Y	-5.2621*** (0.8940)	-3.9253*** (0.7523)	-5.1351*** (1.0048)	-6.1212*** (1.2543)	0.9188*** (0.2056)	2.0766*** (0.3949)	-1.7487*** (0.3608)
Fdi	0.0203 (0.0130)	0.0127 (0.0109)	0.0171 (0.0146)	0.0205 (0.0183)	-0.0032 (0.0031)	-0.0081 (0.0058)	0.0066 (0.0053)
Unem	0.1587*** (0.0503)	0.1209*** (0.0422)	0.1744*** (0.0564)	0.2287*** (0.0707)	-0.0563*** (0.0119)	-0.0915*** (0.0224)	0.0445** (0.0208)
Gov	-0.2094*** (0.0795)	-0.1875*** (0.0671)	-0.2330*** (0.0898)	-0.2654** (0.1127)	0.0357* (0.0188)	0.0746** (0.0354)	-0.0332 (0.0324)
Pg	0.8038** (0.3178)	0.7078*** (0.2674)	0.9611*** (0.3576)	1.1934*** (0.4488)	-0.1330* (0.0753)	-0.3385** (0.1417)	0.2222* (0.1308)
Cons	69.323*** (8.8721)	43.457*** (6.9671)	57.268*** (9.3192)	69.146*** (11.6134)	-4.636*** (1.7355)	-9.641*** (3.2672)	34.605*** (4.1715)
Gözlem Sayısı	372	372	372	372	372	372	372
R-squared	0.49	0.48	0.49	0.47	0.45	0.49	0.43
Ülke Sayısı	95	95	95	95	95	95	95

Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeylerinde istatistiksel anlamlılığı temsil etmektedir. Standart hatalar parantez içinde verilmiştir.

Tablo 5A. CCR'ın Gelir Eşitsizliği Göstergeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Sabit Etkiler Tahmin Sonuçları

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
	Gini	A050	A075	A1	Bottom20	Bottom40	Top20
L.INQ	0.4294*** (0.0493)	0.4416*** (0.0503)	0.4542*** (0.0494)	0.4536*** (0.0493)	0.4436*** (0.0469)	0.4686*** (0.0472)	0.4763*** (0.0484)
CCR	0.1123** (0.0499)	0.0794* (0.0424)	0.1135** (0.0570)	0.1445** (0.0719)	-0.0295** (0.0116)	-0.0541** (0.0222)	0.0560*** (0.0203)
CCR2	-0.0011** (0.0005)	-0.0008* (0.0004)	-0.0012* (0.0006)	-0.0016** (0.0008)	0.0003*** (0.0001)	0.0006** (0.0002)	-0.0006*** (0.0002)
Y	-4.5640*** (0.6730)	-3.5846*** (0.5709)	-4.6706*** (0.7653)	-5.5398*** (0.9572)	0.7567*** (0.1509)	1.7377*** (0.2942)	-1.4942*** (0.2662)
Fdi	0.0229* (0.0133)	0.0142 (0.0113)	0.0205 (0.0151)	0.0264 (0.0191)	-0.0044 (0.0031)	-0.0102* (0.0059)	0.0092* (0.0054)
Unem	0.1826*** (0.0459)	0.1316*** (0.0389)	0.1957*** (0.0522)	0.2656*** (0.0658)	-0.0606*** (0.0107)	-0.1035*** (0.0204)	0.0601*** (0.0188)
Gov	-0.1697** (0.0707)	-0.1425** (0.0602)	-0.1717** (0.0809)	-0.1867* (0.1020)	0.0259 (0.0164)	0.0580* (0.0313)	-0.0254 (0.0284)
Pg	0.9230*** (0.3251)	0.7614*** (0.2757)	1.0815*** (0.3707)	1.3989*** (0.4681)	-0.1690** (0.0764)	-0.4179*** (0.1448)	0.3260** (0.1326)
Cons	64.983*** (7.6297)	41.348*** (5.8962)	54.280*** (7.9205)	65.005*** (9.8988)	-3.361** (1.3949)	-6.778** (2.6354)	33.225*** (3.6915)
Gözlem Sayısı	383	383	383	383	383	383	383
R-squared	0.49	0.48	0.49	0.48	0.47	0.50	0.45
Ülke Sayısı	96	96	96	96	96	96	96

Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeylerinde istatistiksel anlamlılığı temsil etmektedir. Standart hatalar parantez içinde verilmiştir.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-21
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orijinallik Raporu <i>PhD Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	01
		Revizyon Tarihi Rev.Date	04.01.2023

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 18/01/2024

Tez Başlığı: GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE YOLSUZLUK ARASINDAKİ İLİŞKİ: AMPİRİK BİR İNCELEME

Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 121 sayfalık kısmına ilişkin, 18/01/2024 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 3'tür.

Uygulanan filtrelemeler**:

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Abdulkadir BULUT	Öğrenci No	
	Enstitü Anabilim Dalı			
	Programı			
	E-posta/Telefon			
	Statüsü	Doktora ☒	Lisans Derecesi ile (Bütünleşik) Dr ☐	

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Prof. Dr. Ali Tarkan ÇAVUŞOĞLU

*Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-21
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orijinallik Raporu <i>PhD Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	01
		Revizyon Tarihi Rev.Date	04.01.2023

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PUBLIC FINANCE

Date: 18/01/2024

Thesis Title (In English): THE RELATIONSHIP BETWEEN INCOME INEQUALITY AND CORRUPTION: AN EMPIRICAL ANALYSIS

According to the originality report obtained by my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 18/01/2024 for the total of 121 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 3 %.

Filtering options applied**:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. References cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Student Information	Name-Surname	Abdulkadir BULUT	Student Number	
	Department			
	Programme			
	E-mail/Phone Number			
	Status	PhD ☒	Combined MA/MSc-PhD ☐	

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Prof. Dr. Ali Tarkan ÇAVUŞOĞLU

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded, Match size up to 5 words excluded.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-12
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-DR-12 Doktora Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for PhD Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	00
		Revizyon Tarihi Rev. Date	

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 18/01/2024

Tez Başlığı*: Gelir Eşitsizliği ve Yolsuzluk Arasındaki İlişki: Ampirik Bir İnceleme

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır.
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne veya ruh sağlığına müdahale içermemektedir.
4. Anket, ölçek (test), mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme gibi teknikler kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen araştırma niteliğinde değildir.
5. Diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri kullanımını (kitap, belge vs.) gerektirmektedir. Ancak bu kullanım, diğer kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde Kişisel Bilgilerin Korunması Kanuna riayet edilerek gerçekleştirilecektir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Abdulkadir BULUT	Öğrenci No	
	Enstitü Anabilim Dalı			
	Programı			
	E-posta/Telefon			
	Statüsü	Doktora ☒	Lisans Derecesi ile (Bütünleşik) Dr ☐	

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Prof. Dr. Ali Tarkan ÇAVUŞOĞLU

* Tez Almanca veya Fransızca yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı Tez Yazım Dilinde yazılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu <i>Form No.</i>	FRM-DR-12
		Yayın Tarihi <i>Date of Pub.</i>	22.11.2023
	FRM-DR-12 Doktora Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for PhD Thesis</i>	Revizyon No <i>Rev. No.</i>	00
		Revizyon Tarihi <i>Rev.Date</i>	

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PUBLIC FINANCE

Date: 18/01/2024

ThesisTitle (In English): The Relationship between Income Inequality and Corruption: An Empirical Analysis

My thesis work related to the title above:

1. Does not perform experimentation on people or animals.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not a research conducted with qualitative or quantitative approaches that require data collection from the participants by using techniques such as survey, scale (test), interview, focus group work, observation, experiment, interview.
5. Requires the use of data (books, documents, etc.) obtained from other people and institutions. However, this use will be carried out in accordance with the Personal Information Protection Law to the extent permitted by other persons and institutions.

I hereby declare that I reviewed the Directives of Ethics Boards of Hacettepe University and in regard to these directives it is not necessary to obtain permission from any Ethics Board in order to carry out my thesis study; I accept all legal responsibilities that may arise in any infringement of the directives and that the information I have given above is correct.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Student Information	Name-Surname	Abdulkadir BULUT	Student Number	
	Department			
	Programme			
	E-mail/Phone Number			
	Status	PhD ☒	Combined MA/MSc-PhD ☐	

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Prof. Dr. Ali Tarkan ÇAVUŞOĞLU